

کتاب راهنمای شماره ۱ سازمان اصلاحات جزایی بین‌المللی

حقوق بشر و زندانیان آسیب‌پذیر

مقدمه

کارگاه

منابع

استانداردهای بین‌المللی مربوط به مدیریت صحیح زندان‌ها

معرفی زندانیان آسیب‌پذیر

نوجوانان

زنان و مادران

بیماران و معلولین روانی

اتباع کشورهای خارجی

اقلیت‌ها و اقوام بومی

زندانیان محکوم به اعدام

برنامه‌ی بین‌المللی آموزش مربی

فهرست مطالب

مقدمه

۳	ایجاد شبکه جهانی مربیان
۳	یادگیری تجربی و اصلاحات کیفری
۴	استفاده از راهنمای آموزشی
۵	سرفصل حقوق بشرو زندانیان آسیب پذیر
۶	قدردانی و تشکر
۸	

کارگاه

۱۱	۱. احترام به حقوق بشر و شأن زندانیان
۱۲	۲. شکاف های موجود در تطابق با استانداردهای بین المللی
۱۶	۳. حقوق زنان و مادران به عنوان زندانیان آسیب پذیر
۲۱	

منابع

۲۷	کیت ۱-الف. ۱: استانداردهای جهانی در باب مدیریت بهینه زندانها
۲۷	کیت ۱-ب. ۱: معرفی زندانیان آسیب پذیر
۳۹	کیت ۱-ب. ۲: زندانیان آسیب پذیر: نوجوانان
۴۹	کیت ۱-ب. ۳: زندانیان آسیب پذیر: زنان و مادران
۶۵	کیت ۱-ب. ۴: زندانیان آسیب پذیر: بیماران روانی و معلولین ذهنی در زندان
۸۱	کیت ۱-ب. ۵: زندانیان آسیب پذیر: اتباع کشورهای خارجی
۹۳	کیت ۱-ب. ۵: زندانیان آسیب پذیر: اقلیت ها و اقوام بومی
۱۰۷	کیت ۱-ب. ۶: زندانیان آسیب پذیر: زندانیان محکوم به اعدام
۱۲۱	برنامه آموزش مربی PRI
۱۳۶	

مقدمه راهنمای آموزشی

ایجاد شبکه جهانی مربیان

گرفت، بخشی نیز در کارگاه‌های آموزشی مخصوص این برنامه برگزار شد، و همچنین برای نیل سریع به نتایج، بخشی از کار آموزشی به طور مبتکرانه توسط گروه‌های سیار در محل کار کارآموزان انجام گرفت.

PRI با تهیه متون مرجع به شکل "کیت منبع"، ابزار آموزشی این برنامه را تدوین کرده است. این کیت‌ها با در مدنظر قراردادادن بیش از ۳۵ مورد از اصلاحات کیفری به زبان‌های انگلیسی، اسپانیولی، روسی و عربی تهیه شده است. این کیت‌ها با الهام از اقدامات سازمان‌های دیگر بخصوص دفتر کمیسریای عالی حقوق بشر در سازمان ملل^۱، یونیسف، صلیب سرخ، و سازمان عفو بین‌الملل تدوین شده است. در بسیاری موارد، کیت‌های منبع به شکل قابل استفاده در کشورهای مختلف تغییر یافته و به زبان‌های مختلف ترجمه شده است تا مورد استفاده بیشتری در برنامه‌ها قرار گیرد. این کیت‌های منبع پس از استفاده مکرر مربیان هم اکنون به شکل کتاب راهنمای حاضر منتشر می‌شود که بخش‌های بعدی آن در آینده منتشر خواهند شد.

در سال ۲۰۰۰، PRI با ایجاد "شبکه جهانی مربیان" جنبش بلندپروازانه‌ای را در پاسخ به نیاز روز افزون به آموزش و تکمیل صلاحیت لازم برای ایجاد اصلاحات کیفری و جزایی در مناطق مختلف جهان، آغاز کرد تا در راه تأسیس شبکه‌ای جهانی از مربیان واجد صلاحیت جهت آموزش داوطلبان گام بردارد.

این برنامه ابتکاری سه ساله، با کمک مالی اتحادیه‌ی اروپا در شش منطقه از هفت منطقه^۱ حوزه فعالیت PRI گروه‌های آموزشی تشکیل داد که آفریقای فرانسه زبان نیز در پاییز ۲۰۰۳ به آن ملحق شد.

از بولیوی تا مولدووا و از مالاوی تا قزاقستان، نزدیک به صد مربی در این گروه‌ها مشغول آموزش به کارکنان سیستم قضایی، سازمان‌های زندان‌ها، سازمان‌های غیردولتی همکار PRI و مددکاران اجتماعی شدند. درعین حال شمار بسیاری از مربیانی که در طول همین برنامه‌ها آموزش دیده‌اند، با یافته‌های جدید خود اقدام به ایجاد برنامه‌های جدید کرده‌اند.

بخشی از آموزش در مدارس و انستیتوهای ویژه انجام

۱. روسیه، آسیای مرکزی، اروپای شرقی و مرکزی، جهان عرب، آفریقای انگلیسی و فرانسه زبان، آمریکای لاتین، و آسیای جنوبی
۲. UNOHCHR حقوق بشر وزندان، راهنمای آموزش حقوق بشر به مسئولین زندانها، ژنو، ۲۰۰۳

در پایان باید متذکر شد که، هدف این برنامه تربیت سه تا پنج مربی در هر منطقه ی حوزه ی فعالیت پی آر آی است. در ادامه تلاش برای رفع نیاز روزافزون به تربیت مربی، این مربیان، داوطلب شدند تا کارگاه های تربیت مربیان را راه اندازی کنند، که در نتیجه مربیان مجرب مسئولیت

بزرگ تری را در منطقه خود به عهده گرفته اند. این افراد در فعالیت های آموزشی مناطق دیگر نیز نقش داشته و توانسته اند تبادل تکنیک، ابتکار، و بکارگیری بهترین روش ها را در مناطق مختلف جهان در حوزه ی فعالیت PRI، ترویج و تشویق کنند.

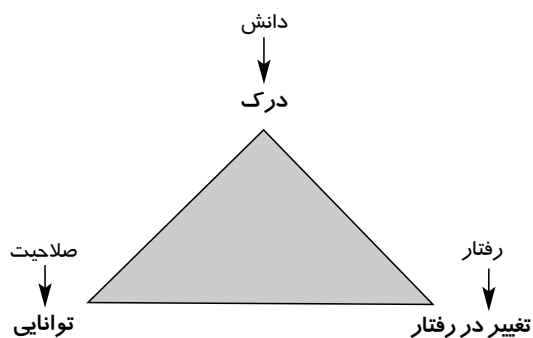
یادگیری تجربی و اصلاحات کیفری

با توجه به این امر که ایجاد اصلاحات کیفری در برخی کشورها ضروری است، پس از مدت ها کار و کسب تجربه در این رشته ما به این نتیجه رسیده ایم که موانع بزرگ بر سر راه اصلاحات کیفری، معایب و نواقص قوانین، سیاست ها، مقررات یا کمبود منابع مالی نیست. بلکه مشکل اصلی را سیستم های کیفری و کسانی که در این سیستم ها مشغول به کارند در اجرای عادلانه این قوانین و استفاده مؤثر از منابع مالی، به وجود آورده اند. بدین ترتیب، تلاش های ما در آموزش، تکیه بر معرفی تفکری نو، تغییر رفتار و بهبود روش ها دارد تا دست اندرکاران سیستم کیفری بتوانند نقش خود را بنحو مؤثر و انسانی اجرا کنند.

تقریباً در همه موارد، داوطلبانی که در این برنامه شرکت کردند افراد باتجربه، حرفه ای و دارای دانش عملی در حوزه ی کار خود بودند؛ افرادی چون قضات، مستشاران، مأموران تعلیق مراقبتی و خدمات عام المنفعه، مأمورین پلیس و مسئولین زندان یا اعضای سازمان های غیردولتی. ما کوشش کرده ایم گروه های مختلف داوطلب را گرد هم آوریم، و مرزهای آموزشی و انضباطی که معمولاً آنان را از یکدیگر جدا می سازد را از میان برداریم تا آن ها بتوانند با همکاری یکدیگر به کار بپردازند. به منظور بهره برداری از طیف گسترده تجربیات

این افراد به بهترین نحو، داوطلبان در گروه ها و دسته های مختلف با یکدیگر ادغام شده اند.

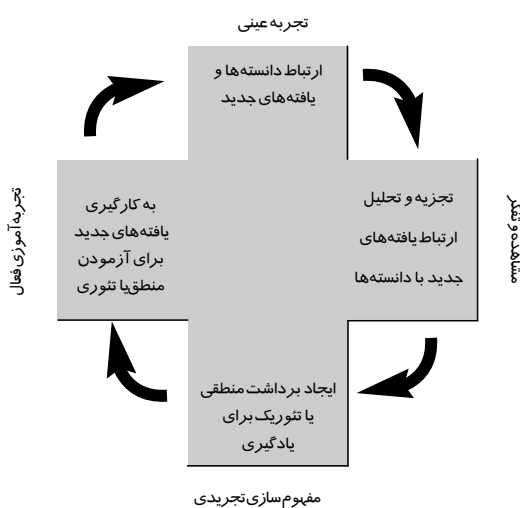
مثلث پایه یادگیری

محور چالش های آموزش در این زمینه از اصلاحات کیفری را ضرورت درآمیختن مهارت ها و رویکردهای جدید افرادی که صادقانه متعهد ایجاد اصلاحات هستند تشکیل می دهد، اصلاحاتی که در سراسر جهان در بسیاری از سیستم های کیفری روی داده است. در نتیجه، ما به کار گروهی و پویایی کار گروهی اولویت داده ایم. علاوه بر این ما در طرح برنامه، کار دو تن از پیشگامان آموزش بزرگسالان را مورد ارجاع قرار داده ایم. ابتدا از مشخصه های اساسی کارآموزان بزرگسال که توسط ملکوم نولز مورد شناسایی قرار گرفته است استفاده کردیم این مشخصه ها شامل موارد زیر می شوند:

در صفحات آتی ملاحظه خواهید کرد که کار کولب و مدل یادگیری تجربی که از آن مشتق شده در بستر طرح‌ها و اطلاعات کارگاه‌های آموزشی در دستور کار قرار گرفته است: تأکید بر یادگیری تجربی، مشارکت فعال کارآموزان و فعالیت‌های آموزشی که داده‌های کارگاه را با جهان واقعی پیوند می‌دهد.

چرخه یادگیری تجربی

- بزرگسالان مستقل اند و مسیر خود را خود پی می‌گیرند. افکار، دورنمای فکری و تجربیات آنان نقش بسیار مهمی در روند یادگیری آن‌ها ایفا می‌کنند.
- بزرگسالان دارای اندوخته‌ای از تجربیات زندگی و شناخت اند که دانش جدید بر آن افزوده می‌شود.
- بزرگسالان هدفمند هستند و برای برنامه‌های جدید آموزشی که آنان را در رسیدن به هدف خود یاری می‌دهد ارزش قائلند.
- بزرگسالان ارتباط‌ها را درک می‌کنند، پس به روشنی از علت کاری که بدان مشغولند آگاهند و این آگاهی روند یادگیری را سرعت می‌بخشد.
- بزرگسالان اهل عمل هستند، پس بر جنبه‌ای از یادگیری که برای ایشان سودمند تر است تمرکز می‌کنند و همین امر یادگیریشان را قوت می‌بخشد.
- دومین پیشگام هربرت کولب است که چهار مرحله یادگیری تجربی در بزرگسالان را شناسایی کرده که هسته اصلی این برنامه و رویکرد آن در آموزش بوده است.

استفاده از راهنمای آموزشی

رعایت استانداردهای بین‌المللی در رفتار با زندانیان و نیازهای ویژه شش گروه از زندانیان آسیب‌پذیر است. کتاب‌های راهنمای بعدی در این سلسله انتشارات به موضوعات بیشتری در زمینه‌ی اصلاحات کیفری خواهند پرداخت. در این فاصله، مجموعه منابع در بخش آموزشی وب سایت شبکه PRI قابل دسترسی

است: www.penalreform.org

به منظور ارائه مباحث و اطلاعات مقدماتی لازم برای اداره کارگاه‌های آموزشی با موضوع‌های مشخص کیت‌های منبع، به نحو بسیار آسان تدارک دیده شده‌اند.

این کتاب راهنما اولین کتاب از یک سلسله کتاب‌های راهنمایی است که به طور گسترده بر مسائل مربوط به اصلاحات کیفری می‌پردازد. این کتاب به منظور تهیه‌ی ابزار کار مربیان در شبکه PRI و دیگر افراد متخصص در آموزش به طریق شرکت فعال کارآموزان در کلاس آموزشی، و دارای تجربه عملی نوشته شده است و دارای منابعی است که می‌تواند به این افراد در برگزاری کارگاه‌های آموزشی یاری دهد. قسمت اصلی این راهنما کیت‌های منبع است با عناوین مربوط به مدیریت مطلوب زندان‌ها و حقوق بشر. تأکید این کتاب به طور خاص بر

هر کیت شامل بخشی است با عنوان اصول اساسی که مجموعه استانداردهای بین‌المللی را به موضوع مرتبط می‌سازد. بخش بعدی بخش اجرا است که هر مبحث را در جزئیات کوچک‌تر بررسی می‌کند و بهترین روش را در شرایط عملی شناسایی، و مثال‌هایی (اغلب به صورت وب‌سایت) به عنوان منابع بیشتر قید می‌کند. در آخر، هر کیت دارای یک سلسله سؤال‌های قابل بحث و مطالعات موردی است که می‌توان از آنها برای فعالیت‌های ضمن آموزش استفاده کرد.

هر کدام از این کیت‌های منبع در یک یا چند زمینه مربوطه مورد آزمایش قرار گرفته و توسط متخصصین آن رشته بازبینی شده‌اند. با این وجود، ما در بسیاری مواقع ایده‌ها، مثال‌ها، اطلاعات قابل استفاده، و پیشنهادهایی که در پیشبرد و تکمیل کیت‌ها مفید است دریافت می‌کنیم. از آنجا که انتشار راهنمای جدید به دفعاتی که اطلاعات بدست ما می‌رسد ممکن نیست، نسخه‌های به روز شده کیت‌های منبع در بخش "آموزش" وب‌سایت PRI ثبت می‌شود. در پایان این که، بخش اعظم تحقیقات براین کیت‌های

منبع از طریق اینترنت صورت پذیرفته است. این روش کار نمونه‌های معمول و کاملی در اختیار ما قرار داده است، همچنین اطلاعات بیش از انتظاری از استرالیا/نیوزیلند، اروپای غربی، و آمریکای شمالی به ما عرضه شده است. ما کوشش کرده‌ایم این ناهماهنگی را از طریق مشورت با رابط‌های PRI و همکاران خود، و با انتخاب متخصصینی از سراسر جهان برای بازبینی کیت‌ها و افزودن اطلاعات مربوط به موضوع در مناطق دیگر جهان مرتفع سازیم. با این حال، در کل با ناهماهنگی‌هایی روبرو می‌شوید که در نسخه‌های بعدی این کیت‌ها برطرف خواهد شد. چند طرح نمونه برای کارگاه ضمیمه کیت‌های منبع است. منظور از ارائه این طرح‌ها استفاده نهایی و صد در صد برای برگزاری کارگاه‌ها نبوده، بلکه برای تسهیل و برانگیختن طرح آموزش مطابق با نیازهای گروه حاضر در کارگاه در نظر گرفته شده‌اند و به قصد تطبیق و تغییر بنابر اطلاعات دقیقی که از هر کارگاه به دست آمده و آماده سازی‌های پیش از برگزاری کارگاه، طراحی شده‌اند.

سرفصل حقوق بشر و زندانیان آسیب‌پذیر

از ۳۵ سرفصل که در طول این برنامه مطرح شده است، سرفصلی که مکرراً بر آن تأکید می‌شود استانداردهای بین‌المللی در رفتار با زندانیان و مسائل مربوط به برخورد با زندانیان آسیب‌پذیر است. و البته نباید از یاد برد که این برنامه در همه جای دنیا، به رغم بود یا نبود منابع مالی اجرا شده است.

در حالیکه توجه به رفتار با زندانیان بر اهمیت این موضوع و نقش آن به عنوان شالوده تلاشی طولانی در راه اصلاحات جزایی دلالت دارد، نشان دهنده تعهدی

حقیقی و صادقانه در ترفیع حقوق بشر و شأن انسان‌ها از سوی کسانی که در سازمان‌های دولتی و غیردولتی با ما همکاری داشته‌اند نیز است. به علاوه این امر نیاز به رشد تخصص و مهارت کسانی که در تشکیلات قضایی، بخصوص افرادی که به طور مستقیم با زندانیان در ارتباط اند را برجسته می‌سازد و احترام به حقوق بشر را به عنوان یک رکن اساسی سیستم جزایی که در آن به اصلاح و بازپروری بیش از مجازات و تنبیه وقع می‌نهند، منعکس می‌کند.

حوزه سرفصل‌هایی که در راهنما به آنها پرداخته شده وسیع است و امر نوشته‌های جامع، تحقیق، و تجزیه و تحلیل می‌تواند از صفحات این کتاب بسیار فراتر رود. با وجود این، سعی ما بر این بوده است که مسائل اصلی در هر سرفصل را مطرح کرده و جدیدترین اطلاعات و طرز تفکر در این زمینه را ارائه دهیم تا باعث ترویج استنباطی شفاف از این مسائل شویم. به نظر ما، این مسائل زیربنایی هستند که بخش اعظم اصلاحات جزایی برپایه آن ساخته می‌شود. در نتیجه، ما این سرفصل‌ها را انتخاب کرده ایم تا در اولین راهنمای آموزشی قرار گیرند. امید داریم که اطلاعاتی که در صفحات بعد می‌آید جوابگوی نیازهای لازم برای درک بهتر باشد و فعالیت‌های آموزشی در ترویج مدیریت صحیح زندان‌ها و حقوق بشر را تکمیل سازد.

هانس ه. وال،

رابرت گسن،

برنامه جهانی آموزشی

پاریس، فرانسه

اکتبر ۲۰۰۳

قدردانی و تشکر

- این کتاب به کسانی که در سراسر جهان در راه اصلاحات جزایی می‌کوشند و نیروی شخصی و کاری خود را، اغلب در شرایطی سخت، در راه واقعیت بخشیدن به حقوق بشر، صرف می‌کنند تقدیم می‌شود.
- تکمیل و اتمام اولین راهنمای اصلاحات جزایی مدیون خرد، بصیرت، و کاری وقفه‌شمار زیادی از کارکنان PRI، همکاران این سازمان (اعم از دولتی و غیردولتی)، و به ویژه، شبکه مربیان آموزشی که در سال‌های اخیر با آنها کار کرده‌ایم، است. تعهد ایشان به ایجاد اصلاحات و توان‌شان در ترغیب دیگران، رویکردهای نوآورانه‌شان در ارائه اطلاعات و حرفه‌ای‌سازی داوطلبان در هنگام برگزاری صدها کارگاه، همایش و جلسه در سراسر جهان در هرچه بهتر شدن آنچه در این صفحات گنجانده شده، اثر مستقیم داشته است.
- این کتاب بازتاب تحقیق، نوشتار، ویرایش و بازبینی خستگی‌ناپذیر متخصصین است و توسط گروه داوطلبین، کارورزان، و کارمندان پرتلاش متعهد و از خود گذشته‌ی پشتیبان این کار به سرانجام رسیده است: جیسن فاستر، کیرستن هاربرز، امیلی لفور، جف وایز، آن-اورور برتران، کاترین هاور، توری مسینا، و آن-ژولی دنیل.
- در این راهنمای آموزشی ما همچنین آموزش‌دهندگان را به آشنایی با طیف گسترده‌ای از مکتوبات دیگر به عنوان مرجع و برای دستیابی به اطلاعات بیشتر تشویق می‌کنیم که به تعدادی از آنها در ذیل اشاره می‌شود:
- حقوق بشر و زندان. راهنمای آموزش حقوق بشر برای مسئولین زندان‌ها، دفتر کمیساریای عالی حقوق بشر در سازمان ملل، سال ۲۰۰۰. [این کتاب توسط سازمان پی‌آر‌آی به فارسی ترجمه شده است].^۳
  - رفتار بازندانان تحت قوانین بین‌المللی، نایجل س. رادلی، آکسفورد یونیورسیتی پرس، سال ۱۹۹۹.^۴
  - رویکرد حقوق بشری به مدیریت زندان‌ها، اندرو کویل، مرکز مطالعات بین‌المللی زندان، کینگز کالج لندن، سال ۲۰۰۲.^۵ [این کتاب توسط سازمان پی‌آر‌آی به فارسی ترجمه شده است].
  - توسعه خط‌مشی‌های زندان، اسناد حقوقی بین‌المللی، مرکز جهانی خط‌مشی در اصلاحات قوانین و عدالت کیفری، چاپ یکم، سال ۲۰۰۱.^۶
  - راهنمای آموزشی سازمان جهانی پناهندگان برای کارکنان زندان‌ها، و پلیس.^۷
  - نظارت بر مکان‌های حبس: راهنمای عملی برای سازمان‌های غیردولتی NGOها. سال ۲۰۰۲.^۸ [این کتاب توسط سازمان پی‌آر‌آی به فارسی ترجمه شده است].

1. Human Rights and Prison. A Manual on Human Rights Training for Prison Officials, Office of the High Commissioner for Human Rights, United Nations, 2000.

2. The Treatment of Prisoners Under International Law, Nigel S. Rodley, Oxford University Press, 1999.

3. A Human Rights Approach to Prison Management, Andrew Coyle, International Centre for Prison Studies, Kings College London, 2002.

4. Prison Policy Development. International Instrument, International Centre for Criminal Law Reform and Criminal Justice Policy, First Edition, 2001.

5. Amnesty International training manual for prison staff, for police

6. Monitoring places of detention: a practical guide for NGOs, APT / ODIHR, 2002.

ما همچنین از افرادی که نقش اساسی در برگزاری کارگاه آموزش مربیان داشته‌اند تشکر می‌کنیم: آقای ریاض الدین احمد، از هندوستان؛ آقای آندره ی آلخورف، از فدراسیون روسیه؛ دکتر خوزه ایگناسیو دونوسو، از اکوادور؛ خانم لامیا گرار، از تونس؛ خانم آسما خادر، از اردن؛ دکتر ناتالیا خوتورسکایا، از فدراسیون روسیه؛ خانم استلا اوريساکوه، از نیجریه؛ دکتر بیدور اوستی، از نپال؛ آقای استفن ریچی، از کنیا؛ و دکتر ثاریتزا ویالوا، از اکوادور.

PRI مراتب سپاس صادقانه خود را به اتحادیه اروپا به خاطر پشتیبانی از انتشار این کتاب راهنما، و برنامه جهانی آموزش مربیان (ITP) ابراز می‌دارد.

در پایان، سپاس ویژه خود را از فیونا هانتز، و آدری پسکو و ماری-دومینیک پران برای بصیرتشان که به انجام این برنامه الهام بخشید و بینش ایشان در چگونگی استفاده از مواد آموزشی در تقویت آموزش اصلاحات جزایی در سطح جهانی، ابراز می‌داریم.

طرح‌های نمونه برای کارگاه آموزشی

افزایش اطلاعات، بسیار قابل اهمیت است. بایستی قوانین و مقررات محلی و رسمی کشور در مورد زندان‌ها جمع‌آوری شده و پیش از شروع کار، بررسی و با

آموزش مربی، کونوبی‌وو
فدراسیون روسیه - جون ۲۰۰۱

استانداردهای جهانی مقایسه شود. این روند مقایسه بخصوص در کمک به شرکت کنندگان برای درک معنی و استلزام استانداردهای جهانی حقوق بشر مفید خواهد بود.

طرح‌های زیر به عنوان نمونه ارائه شده‌اند. به آموزش دهندگان توصیه می‌شود این طرح‌ها را راهنمای خود قرار دهند و بر اساس نیازها و مقاصد خاص شرکت کنندگان، کارگاه خود را برگزار کنند. مدت برگزاری و رویکرد سه کارگاه زیر با یکدیگر متفاوت است و بر اساس بازتاب الگوی آموزشی تجربی مورد استفاده در این برنامه پایه ریزی شده‌اند. هر طرح دارای یک مقدمه، زیربنا، مجموعه‌ای از رویدادهای آموزشی است، و با بخش پایانی خاتمه می‌یابد. در طرح‌های نمونه زنگ تنفس در نظر گرفته نشده است، ولی آموزش دهندگان آزادند تا با توجه به زمان برگزاری کارگاه، برنامه کلی شرکت کنندگان و نیازهای گروه، هر زمان که لازم باشد تنفس را در برنامه خود بگنجانند. اغلب طرح‌ها می‌تواند با سرفصل عمومی مدیریت صحیح زندان‌ها تطبیق یابد یا تنها به یک گروه زندانی آسیب‌پذیر مربوط شود.

کیت‌های منبع که در پیش می‌آید در حکم اطلاعات مرجع این کارگاه‌ها است. با وجود این تکمیل کیت‌ها با

۱. احترام به حقوق بشر و شأن زندانیان

مقصود:

- ۳- رویه عملی در زندان (PRI, ۲۰۰۱) [این کتاب آموزش اصول حقوق بشر و شأن انسان‌ها در حد بجا و قابل اجرا در زندان به کارکنان زندان.

هدف:

- ۴- قوانین و مقررات محلی مربوطه.
- ۱- آشنا کردن کارکنان زندان با اصول حقوق بشر و شأن انسان‌ها و تفهیم ایشان در درک اهمیت دفاع از این حقوق و احترام به آن.
- ۲- تشخیص برخی از معمول‌ترین و جدی‌ترین موارد نقض حقوق بشر در زندان‌ها.
- ۳- آماده‌سازی مسئولان در ایفای نقش و مسئولیت‌های خود در حین حمایت از حقوق بشر و شأن زندانیان و حفاظت آنان از بدرفتاری دیگران.
- ۴- قوانین و مقررات محلی مربوطه.
- ۱- آشنا کردن کارکنان زندان با اصول حقوق بشر و شأن انسان‌ها و تفهیم ایشان در درک اهمیت دفاع از این حقوق و احترام به آن.
- ۲- تشخیص برخی از معمول‌ترین و جدی‌ترین موارد نقض حقوق بشر در زندان‌ها.
- ۳- آماده‌سازی مسئولان در ایفای نقش و مسئولیت‌های خود در حین حمایت از حقوق بشر و شأن زندانیان و حفاظت آنان از بدرفتاری دیگران.
- ۴- قوانین و مقررات محلی مربوطه.

آماده‌سازی و پیگیری:

- از ابتدا باید برای رئیس یا مسئول اصلی زندان روشن شود که یکی از نتایج این کارگاه‌ها فهرستی خواهد بود از توصیه‌های دقیق و روشن در مورد رعایت و بهبود حقوق بشر در زندان. شرکت‌کنندگان این فهرست را در طول برگزاری کارگاه تهیه خواهند کرد و در پایان کار به نظر فرد مسئول خواهد رسید.
- حاضرین: مسئولین پایه دو زندان (مراقبین، سرمراقبین، رئیس مراقبین و معاون رئیس کل مراقبین).

زمان لازم: ۲ ساعت

منبع و مرجع:

- ۱- کیت منبع ۱. الف. ۱ استانداردهای جهانی در مدیریت صحیح زندان‌ها.
- ۲- اعلامیه جهانی حقوق بشر و دیگر استانداردهای جهانی در این زمینه.

برنامه و خطوط اساسی کارگاه:

- ۱- مقدمه‌ی کارگاه، دستور جلسه، اهداف، و شرکت‌کنندگان، همچنین توضیح و بحث در مورد ارتباط
- ۲- زیربنا: مطالعه موردی (۲۰-۳۰ دقیقه).
- ۱- مقدمه‌ی کارگاه، دستور جلسه، اهداف، و شرکت‌کنندگان، همچنین توضیح و بحث در مورد ارتباط
- ۲- زیربنا: مطالعه موردی (۲۰-۳۰ دقیقه).

والدین دیگر نیز می‌خواهند برای فرزندانشان انجام دهند.

کارگاه بهداشت و سلامتی زنان
آرزانتین - مارس ۲۰۰۳

پس از اینکه این بحث مسیر خود را طی کرد، گرداننده از شرکت کنندگان می‌خواهد تا همین شرایط را برای دختر خود تصور کنند و تفاوت‌هایی که در عکس‌العمل‌شان وجود خواهد داشت را بیان کنند.

مطالعه موردی به شرکت کنندگان کمک می‌کند تا متوجه ترس‌های واقعی که همراه زندانی شدن ایجاد می‌شود، بشوند و اینکه این ترس‌ها معمولاً برواقعیت‌هایی استوار اند.

حقوق بشر وجود دارد. پس از پایان تهیه فهرست، این سؤال مطرح می‌شود: کدام یک از این حقوق در اثر زندانی شدن کسی بی اعتبار می‌گردد؟ کدام یک از این حقوق باید در مورد افرادی که هنوز محکوم نشده اند اعمال گردد؟
معرفی کوتاه: به دنبال این تمرین، در مورد اعلامیه جهانی حقوق بشر (UDHR)، با تکیه بر اصل‌های مربوط به این موضوع: اصول ۵، ۶، ۷، ۸، ۱۰ و ۱۱ توضیحات

زندانی تصور کنند که مجبور است هر روز برای رسیدن به محل کار ساعات طولانی در راه و از خانواده خود دور باشد. یک شب دیروقت تلفنی به او خبر می‌رسد که پسر ۱۸ ساله اش دزدی کرده و دادگاه منطقه او را به زندان فرستاده است. پیش زمینه و جزئیات مورد می‌تواند بسته به موقعیت محلی و پیشینه شرکت کنندگان متفاوت باشد تا داستان شخصی‌تر و به واقعیت نزدیک‌تر بنماید. شرکت کنندگان باید به سؤالات زیر کتباً بر روی یک ورق کاغذ، جواب دهند:

الف. به عنوان یک پدر یا مادر، اولین احساس شما از شنیدن چنین خبری چیست؟

ب. اگر پسر شما در این موقعیت قرار گیرد اولین اقداماتی که انجام می‌دهید چیست؟

شرکت کنندگان باید جواب‌های خود را در جمع مطرح کنند. این جواب‌ها غالباً از روی احساس خواهند بود و اغلب خواهند گفت که برای حفظ جان و سلامتی پسر خود هر چه از دستشان برآید انجام خواهند داد. بعد از بحث بیشتر در این باره و اشاره به خطراتی که آن جوان ممکن است بعد از دستگیری و رفتن به زندان با آنها روبرو شود گرداننده کارگاه باید یادآور شود آنچه شرکت کنندگان در نظر داشتند برای پسر خود انجام دهند،

۳- یادگیری در موقعیت (۶۰-۴۵ دقیقه):

مشکل گشایی گروهی: از شرکت کنندگان خواسته می‌شود که بطور ضمنی فهرستی از آنچه در نظر ایشان حقوق بشر می‌باشد تهیه کنند. این فعالیت باید بین ۵ تا ۱۰ دقیقه ادامه یابد بدون اینکه گرداننده نظر خاصی ارائه دهد. این تمرین نشان خواهد داد تا چه حد نظرهای متفاوتی از اعلامیه جهانی حقوق بشر و استانداردهای جهانی

مختصری ارائه شود. نسخه‌های این اعلامیه میان شرکت کنندگان توزیع و توضیحاتی در زمینه این اعلامیه و اهمیت آن برای شان توجیه شود و به فراخور موضوع به قوانین محلی اشاره گردد. برای اطمینان به اینکه مسائل برای شرکت کنندگان تفهیم گشته به هرگونه سؤالی که ایشان مطرح کنند با طرح بحثی کوتاه پاسخ داده شود.

مشکل گشایی گروهی قواعد:

- مشکل گشایی گروهی روش بسیار مؤثری در ایجاد ایده‌های جدید و خلاق است، اما باید به درستی اداره شده و قواعد خاصی را دنبال کند.
- کلیه ایده‌ها و فکرها باید همانطور که بیان شده نوشته شود.
- ابراز و مطرح کردن موضوعاتی که نسبتاً دور از موضوع باشند آزاد است.
- هیچگونه اظهار نظر، نقد و یا بحثی در مورد موضوعات مطرح شده صورت نگیرد.
- به سؤالاتی که برای روشن شدن مسئله ای مطرح شود پاسخ داده، اما باید احتیاط بسیاری شود تا جواب به بحث یا اظهار نظر کشیده نشود.
- نظر انداختن به ایده‌های دیگران مجاز است و توصیه می‌شود.
- بهتر است که همه‌ی حاضرین در این فعالیت شرکت کنند، اما شرکت در آن اجباری نیست.

فعالیت شماره ۱ در گروه‌های کوچک: شرکت کنندگان
باید به گروه‌های ۳ تا ۶ نفری تقسیم شوند تا هر گروه یک (یا در صورت لزوم دو) اصل از اعلامیه را (اصول ۵، ۶، ۷، ۸، ۱۰ و ۱۱) در جزئیات بررسی کرده و به بحث بگذارند. هر گروه باید به پاسخی به سؤالات زیر برسد:

الف. چگونه ممکن است این اصول در زندان زیر پا گذاشته شوند؟
ب. چه اقداماتی میتواند برای اطمینان در اجرای مؤثر این اصول صورت گیرد؟
پاسخ هر گروه در جمع مطرح و به بحث گذاشته می‌شود تا جایی که دومین هدف کارگاه برآورده گردد.

فعالیت شماره ۲ در گروه‌های کوچک: از همان گروه‌ها، خواسته می‌شود برای تضمین اینکه این استانداردهای جهانی در محل کار ایشان (زندان) رعایت شود و رویهم‌رفته با پیروی از استانداردهای حقوق بشر در آن محل دستخوش پیشرفت گردد به راه حلی محکم و عینی برسند. پاسخ هر گروه در جمع مطرح شده، روی تخته سیاه یا وایت‌برد نوشته می‌شود، و در میان کل گروه به بحث گذاشته می‌شود.

کارگاه مدیریت بینه زندان
نیجریه - جون ۲۰۰۳

کارگاه پیشرفته‌ی آموزش مربی
کنیا - می ۲۰۰۳

گروه درباره قابلیت اجرایی و واقع‌گرایانه بودن توصیه‌های مطرح شده گفتگو خواهند کرد. باید به این موضوع اشاره شود که این توصیه‌ها به رئیس کل محافظان زندان گزارش خواهد شد، و فهرست قبلی با موافقت کل گروه تماماً به آن شخص ابلاغ خواهد شد. رئیس کل محافظان زندان این فرصت را خواهد داشت که تغییراتی در فهرست نهایی این گروه صورت دهد.

چه زمان باید افراد را به گروه‌های کوچک تقسیم کرد:

- برای برانگیختن شوق و علاقه شرکت کنندگان و تشویق آنها به مشارکت
- تشویق این که هر فرد خود را صاحب و مسئول نظریات گروه که به عنوان نتیجه گیری عنوان می شود بداند.
- برای افزایش بازدهی گروه‌ها (ایده‌های جدید، راه حل‌ها و مشکل‌گشایی‌ها)
- برای کاهش پویایی‌ای که در گروه‌های بزرگ به وجود می‌آید (منازعات، حس برتری جویی و غیره).
- برای درگیر کردن افراد بی‌میل به بحث (افراد مخالف یا خجالتی و غیره)
- ایجاد "فرصت صحبت کردن" برای تک تک شرکت کنندگان
- و بخصوص به دلایل زیر:
- تجزیه و تحلیل یا تلفیق مشکلات یا موقعیت‌های خاص و موارد
- حل مسائل
- برنامه ریزی

۴- بخش پایانی، نتیجه‌گیری: (۱۵ دقیقه)

گرداننده‌ی کارگاه، نتیجه‌گیری‌های گروه را بطور خلاصه بیان می‌کند، و بر اهمیت حمایت از حقوق اساسی بشر، تأکید کرده و به این امر اشاره می‌کند که این حقوق تنها نباید در مورد دختران یا پسران مسئولین زندان‌ها رعایت شود بلکه حقوق دختران و پسران همه افراد قابل احترام است.

باید بر این امر تأکید شود که سازمان زندان‌ها باید تحقیق توصیه‌ها را تحت نظارت خود قرار دهد. به این ترتیب که کارکنان آموزش دیده را موظف کند هر دو تا سه ماه یک بار «شرح وضعیتی» از پیشرفت‌ها و مشکلات جهت اعمال حقوق بشر در محل کارشان، ارائه دهند.

پس از تشکر از شرکت کنندگان و پیش از پخش کردن ارزیابی کتبی کارگاه میان ایشان به سؤالات احتمالی‌شان پاسخ داده شود.

۲. شکاف‌های موجود در تطابق با استانداردهای بین‌المللی

مقصود:

- ۳- اعلامیه جهانی حقوق بشر و دیگر استانداردهای جهانی مربوط به گروههای آسیب‌پذیر خاص.
  - ۴- قوانین و مقررات کشور در این رابطه.
  - ۵- تجزیه و تحلیل مقدماتی موضوعات حقوق بشر که در این کارگاه به آنها پرداخته خواهد شد.
- و روشهای حکم شده در استانداردهای بین‌المللی.

وسایل آموزشی:

- ۱- تخته سیاه یا وایت بورد، تابلوی اسلاید دیواری،

ماژیک

- ۲- متن یا دیگر نوشته‌هایی برای اجرای نقش

- ۳- دیگر وسایل لازم

- ۴- پرسشنامه‌های ارزیابی کارگاه

آماده‌سازی و پیگیری:

چنانچه در بالا ذکر شد، این کارگاه می‌تواند در حکم کارگاه عمومی در زمینه مدیریت صحیح زندان‌ها برگزار شود و یا تنها به هدف بهبود بخشیدن مقوله خاص رفتار با زندانیان آسیب‌پذیر اختصاص یابد.

در این کارگاه تجزیه و تحلیل مقدماتی در تشخیص حقوق کلیدی بشر یا موارد مدیریتی در زمینه خاص زندان یا

کارگاه پیشرفته‌ی آموزش مربی
پرو - جولای ۲۰۰۳

اهداف:

- ۱- آشنایی کارکنان زندانها با اصول استانداردهای بین

المللی در مدیریت صحیح زندان‌ها، بخصوص

آشنایی با قواعد حداقل استاندارد سازمان ملل متحد،

و انتقال درک اهمیت ترویج و احترام به حقوق بشر.

- ۲- تشخیص شکافهای موجود میان استانداردهای

جهانی و روشهای رایج در کشور.

- ۳- یافتن روش‌های عملی و توصیه‌هایی که می‌توان به

منظور هماهنگی روشهای رایج و استانداردهای

جهانی به کار بست.

شرکت‌کنندگان:

کارکنان میانی و عالی‌رتبه زندان (نگهبانان، سرمراقبین،

رئیس مراقبین و رئیس اداره زندان، معاون رئیس کل مراقبین،

رئیس کل مراقبین) و دیگر مقامات مسئول در مدیریت زندان.

زمان لازم: یک روز کامل.

منبع و مرجع:

- ۱- کیت منبع ۱-الف ۱. استانداردهای بین‌المللی در

مدیریت بهینه‌ی زندان‌ها

- ۲- کیت‌های منبع مربوط به مقوله خاص زندانیان

آسیب‌پذیر که در این کارگاه مورد نظر می‌باشند

(کیت‌های منبع ۱-ب تا ۷-ب ۱۰)

سرپرستی زندان باید روشن شود که یکی از دستاوردهای این کارگاه فهرستی از توصیه‌های خاص برای بهبود وضعیت حقوق بشر در زندان خواهد بود. شرکت کنندگان فهرست را در طول کارگاه تهیه خواهند کرد و پس از پایان کارگاه به تایید ایشان خواهد رسید. این کارگاه را می‌توان بطور مکرر با همان گروه برگزار کرد تا موضوعات دیگر مربوط به حقوق بشر و اداره سرپرستی زندان مورد بررسی قرار گیرد.

سیستم اداره زندان ضروری است. بر اساس این تجزیه و تحلیل، سه یا چهار سرفصل با اولویت اول انتخاب می‌شود. می‌بایست پیش از برگزاری کارگاه به منظور دستیابی به نظرات مدیریت زندان به منظور جلب کمکهای ایشان و اطمینان به تفهیم اصول و روش‌های کار کارگاه، انتخاب سه سرفصل با مشورت آن‌ها انجام گیرد. برای مقام ارشد مراقبت زندان و یا مدیریت زندان و یا

برنامه و خطوط اساسی کارگاه:

استانداردهای جهانی حقوق بشر است در جزئیات توضیح داده شود. (۴۵ دقیقه)

۱- معرفی کارگاه، دستور جلسه، اهداف، شرکت کنندگان، و انتظارات ایشان. باید علت اینکه سرفصل مدیریت صحیح زندانها مستقیما در ارتباط با

دستورالعمل‌های مربوط به مقوله خاص رفتار با زندانی‌های آسیب پذیر توجه خاص شود.

۲- زیربنا: (یک ساعت و نیم تا دو ساعت):

ایجاد بحث:

می‌بایست جزوه و تصاویر گویا برای کمک به درک هرچه بهتر این مفاهیم پیچیده در اختیار شرکت کنندگان قرار گیرد.

حقوق بشر چیست (۱۰ دقیقه)

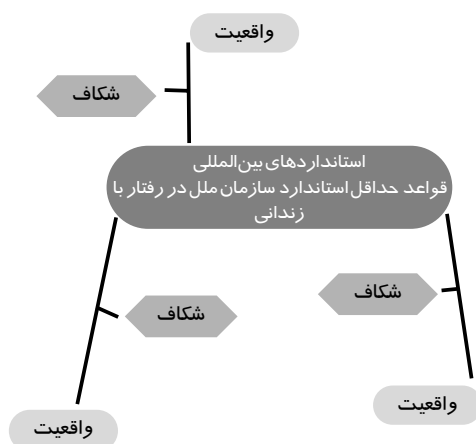
گرداننده کارگاه این سؤال را مطرح می‌کند: حقوق بشر چیست؟ (می‌توان جمله را به این ترتیب نیز تغییر داد: حقوق افراد زیر ۱۸ سال، حقوق زنان، حقوق بیماران روانی، و غیره چیست). گرداننده کارگاه جوابهای گروه را روی تخته سیاه یا وایت بورد می‌نویسد.

معرفی کوتاه: آشنایی با استانداردهای جهانی و محلی (۲۰-۳۰ دقیقه)

گرداننده کارگاه یا یک فرد متخصص دیگر سخنرانی کوتاهی در مورد تاریخ و گذشته رشد و توسعه استانداردهای جهانی، اعلامیه جهانی حقوق بشر و اسناد حقوقی بین‌المللی حقوق بشر ایراد میکند (رجوع کنید به کیت ۱-الف-۱). رشد و توسعه سازمان‌های منطقه‌ای و ملی تشریح می‌شود. در این بخش باید به

تجزیه و تحلیل شکافهای موجود

مقایسه واقعیت با قواعد حداقل استاندارد سازمان ملل در رفتار با زندانی (SMR)

انتخاب موارد کلیدی: (۲۰ تا ۳۰ دقیقه) در پایان

سخنرانی فهرست موضوعاتی که هنگام برنامه‌ریزی مقدماتی کارگاه به آن‌ها الویت داده شده است قرائت می‌شود (مانند، مسائل بهداشت و نظافت، ارتباط با جهان بیرون از زندان، و آموزش حرفه و بازپروری زندانیان). از شرکت‌کنندگان باید خواسته شود در صورت لزوم در فهرست تغییراتی بدهند تا این فهرست که قرار است سه یا چهار موضوع کلیدی در راه ایجاد پیروی بیشتر از استانداردهای جهانی در زندان را عنوان کند، مورد قبول همگان قرار گیرد. موضوعات کلیدی باید در صورت لزوم مشخص، اصلاح، و بسط داده شوند. (برای کارگاههایی که در مورد یک گروه خاص هستند، موارد مربوط به آن گروه باید انتخاب شوند.)

فعالیت شماره ۱ در گروه‌های کوچک:

بررسی استانداردهای جهانی (۳۰ تا ۴۵ دقیقه)
شرکت‌کنندگان به سه یا چهار گروه تقسیم می‌شوند و به هر گروه یکی از موضوعاتی که در اولویت قرار گرفته است اختصاص می‌یابد. هر گروه موظف است استانداردهای جهانی و محلی را مطالعه کرده و به دقت بررسی کند. پس از آن از ایشان خواسته می‌شود که استاندارد را با شرایط موجود و رایج در زندان محل کار خود مقایسه کنند.

بر اساس این داده‌ها، هر گروه باید دو سناریوی کوتاه (۳ تا ۴ دقیقه‌ای) بنویسد. یک سناریو باید تصویرگر شیوه رایج در ارتباط با موردی که به آن گروه اختصاص دارد، باشد و سناریوی دیگر در همان مورد اما این بار با تطبیق موضوع با استانداردهای بین‌المللی و ملی.

۳- آموزش در موقعیت: (۳، ۵، تا ۴ ساعت)

اجرای نقش: شکافهای موجود میان استانداردها و شرایط واقعی (۹۰ دقیقه)

وقتی همه گروه‌ها کار خود را به پایان رسانند، هر گروه به نوبت دو سناریوی خود را تشریح می‌کند. سناریوی اول مربوط به وضعیت فعلی و آنچه در زندان‌های کشور معمول است، خواهد بود، و سناریوی دوم مربوط به وضعیتی است که چنانچه سازمان زندان‌ها از استانداردهای بین‌المللی پیروی کند، وجود خواهد داشت.

پس از اجرای نقش هر گروه، از شرکت‌کنندگان خواسته می‌شود تا اختلافهای میان دو مورد را تعیین کنند. گرداننده این نظریات را بر تخته سیاه یا وایت‌برد یادداشت می‌کند و سپس از گروه‌های حاضر می‌خواهد که مواردی که احتمالاً به آن‌ها اشاره نشده را تذکر دهند.

تعیین اولویت‌ها: وقتی همه گروه‌ها نقشهای خود را اجرا

کردند و همه فهرستها روی تخته سیاه یا وایت‌برد بازبینی شد، اولویتهای هر مورد بر اساس ضوابط زیر باید تعیین شوند (۳۰ دقیقه):

۱- شرکت‌کنندگان در این کارگاه یا افرادی که تحت نفوذ ایشان قرار دارند تا چه حد به طور واقع‌گرایانه قادرند در این موارد تغییر ایجاد کنند؟

۲- مهمترین تغییرات چیست؟

۳- اضطرابی‌ترین تغییرات چیست؟

گرداننده می‌بایست با کل گروه شرکت‌کنندگان برای رسیدن به اتفاق نظر در تشخیص دو تا سه مشکل در اولویت در موضوع منتسب به هر گروه کار کند و باید متذکر شود که این فعالیت به منظور از بین بردن شکافهای موجود بوده و در صورت به وجود آمدن اولویتهای

فعالیت شماره ۲ در گروه‌های کوچک: برنامه ریزی

عملی (۴۵ تا ۶۰ دقیقه)

از گروه‌هایی که در برنامه اجرای نقش شرکت کرده بودند خواسته می‌شود یکی از مسائلی که در آن برنامه اضطرابی تشخیص داده شده بود را انتخاب کنند. چنانچه مورد از مواردی است که باید به طور ملموس اجرا شود، هر گروه باید یک برنامه عملی که در آن چگونگی، زمان انجام کار و نیازهای رسیدن به راه حل در آن مشخص شده باشد را طراحی کنند. اگر شرایط فرضی در نظر گرفته می‌شود، گروه فقط تا انتخاب راه حل پیش می‌رود.

هر گروه باید کار خود را برای ارائه به کل گروه آماده کند. **گزارش:** هنگامی که گروه‌ها برنامه ریزی را به پایان رساندند، از هر گروه خواسته می‌شود تا توصیه‌های خود را مطرح کند. این توصیه‌ها می‌تواند شامل راه‌های احتمالی یا، در صورتی که مورد، یک موقعیت ملموس باشد، برنامه‌ی اجرای عملی راه حل باشد. کل گروه باید نظرات خود را در مورد برنامه مطرح کند و با ایده‌ها و پیشنهادات جدید برنامه را بهبود بخشد (۳۰ تا ۴۰ دقیقه):

جدول تعیین اولویتها

	اهمیت ➔	
	بیشترین اهمیت	کمترین اهمیت
فوریت ⬇	کمترین فوریت	
	بیشترین فوریت	

دیگر قابل تکرار می‌باشد.

توضیح مختصر: استفاده از روش شناسی نظام مند حل

مسائل (۱۵ دقیقه)

باید الگوی حل مسائل به شیوه نظام مند (روشن کردن مسئله، تعیین علت، تشخیص راه‌های مختلف، انتخاب راه حل، برنامه ریزی، اجرا، و ارزیابی) تشریح شده و در مورد چگونگی استفاده از این الگو برای پرداختن به مسائل، توضیح داده شود. باید خاطر نشان شود که در مرحله برنامه ریزی حل مسئله، بسیار حائز اهمیت است که مشخص شود چه کسی، چه کار را، چه موقع انجام می‌دهد، و به چه منابعی نیاز است.

انواع مشکل‌گشایی گروهی

- ۱- از تمرینهای انگیزه بخش، تکان دهنده، و مانند آنها برای شروع استفاده کنید.
  - ۲- از شرکت کنندگان بخواهید پیش از طرح شفاهی پیشنهادها، خود، سریعاً چهار پنج ایده را روی کاغذ بیاورند.
  - ۳- استفاده از کارت: سه تا پنج عدد کارت اندکس با کاغذ یادداشت میان افراد توزیع کنید و از ایشان بخواهید هر کدام یک فکر و ایده خود را روی آنها بنویسد. پس از یک دور تمام، کاغذها یا کارت‌ها را روی دیوار یا تابلو وصل کنید و از همه بخواهید آنها را بخوانند و نظم و ترتیبی به موضوعات دهند.
- فهرست به چه کار می‌آید: فهرست‌هایی که در مشکل‌گشایی گروهی تهیه می‌شود باید با فعالیت‌های بعدی گروه تلفیق شود و در بخش‌های بعدی مورد استفاده قرار گیرد. فکرهای خلاق را بدون توجه خاص روی تخته سیاه رها نکنید!

کارگاه پیشرفته آموزش مربی
کنیا - می ۲۰۰۳

۴- بخش پایانی و نتیجه‌گیری (۳۰ دقیقه):

نتیجه‌گیریهای گروه خلاصه و اهمیت پیروی از استانداردهای حقوق بشر و مدیریت صحیح زندانها بازگو شود.

باید متذکر شد که سازمان زندانها اجرای این توصیه‌ها را با انتقال آنها به مدیریت زندانها تضمین می‌کند. در بیشتر موارد مسئولینی که در کارگاه حاضر می‌شوند، خود را درگیر اجرای توصیه‌های جدید می‌کنند.

پس از تشکر از شرکت‌کنندگان و پیش از پخش ارزیابی پاسخ داده شود.

کتبی کارگاه میان ایشان، باید به سؤالات احتمالی آنها پاسخ داده شود.

فعالیت در گروههای کوچک - آماده‌سازی و اجرا

- اطمینان حاصل کنید که موضوع کار گروه به روشنی تعریف شده است.
- نتایج مورد نظر و نوع آن را مشخص کنید (گزارش شفاهی، تابلو، اجرای نقش).
- اطمینان حاصل کنید که پیش از تعیین گروههای کوچکتر همه چیز برای همه تفهیم شده باشد.
- کنترل کنید که هر گروه، منابع لازم، اطلاعات و دسترسی به نیازهای خود را برای انجام درست کار در اختیار دارد.
- زمان لازم را برای انجام کار به دقت معین کنید.
- . اگر از گروه می‌خواهید که مقدار زیادی اطلاعات تهیه کنند، اطمینان یابید که پیش از بازگویی، آنها را تجزیه و تحلیل و یا تلفیق کرده باشند.
- . گروهها را در ضمن انجام کار با دقت تمام تحت نظر بگیرید. در صورت لزوم آنها را کمک و راهنمایی کنید.

۳. حقوق زنان و مادران به عنوان زندانیان آسیب‌پذیر

مقصود:

وسایل آموزشی:

- ۱- تخته سیاه یا وایت‌برد، تابلوی اسلاید دیواری، دست‌اندرکاران سیستم قضایی نسبت به نیازهای خاص زنان و مادرانی که کودکان خود را در زندان به همراه دارند.
- ۲- متن یا نوشته‌های دیگر برای اجرای نقش

اهداف:

- ۳- دیگر وسایل لازم
- ۴- پرسشنامه‌های ارزیابی کارگاه
- ۱- تشریح وضعیت زنان و کودکان در زندان و توضیح برخی از مشکلات خاص سلامتی، رفاه، و بهداشت اولیه‌ی ناشی از حضور این اشخاص در زندان.
- ۲- بالا بردن آگاهی و درک کارکنان زندان از استانداردهای بین‌المللی و ملی در ارتباط با زندانی شدن زنان و مادران.

آموزش پیشرفته مربی
سری‌لانکا - سپتامبر ۲۰۰۳

- ۳- ارائه توصیه‌هایی در جهت بهبود وضعیت زنان و کودکان در زندان.

شرکت‌کنندگان:

- کارکنان زندان و افراد دیگری که در تعیین شرایط زنان در زندان مسئولند (زن و مرد).

زمان لازم: ۲/۳۰ تا ۳ ساعت.

منبع و مرجع:

- ۱- کیت منبع: ۱- ب. ۳. زندانیان آسیب‌پذیر زنان و مادران.
- ۲- اعلامیه جهانی حقوق بشر و استانداردهای جهانی دیگر مربوط به این موضوع.
- ۳- کنوانسیون سازمان ملل در مورد رفع هرگونه تبعیض بر علیه زنان (CEDAW).
- ۴- رویه عملی در زندان (PRI, ۲۰۰۱).
- ۵- مقررات و قوانین ملی مربوط به موضوع.

بازدید از زندان زنان (یا بخشی از یک زندان محلی) پیش از شروع این کارگاه به شدت توصیه می‌شود. چنین بازدیدی گروه آموزش‌دهندگان را قادر می‌کند درک بهتری از مسائلی که زندانیان و کارکنان زندان با آنها مواجه هستند بیابند. این بازدید ضمناً می‌تواند فرصتی باشد برای صحبت با رئیس کل مراقبین زندان در مورد مشکلات زندان و نیازهای ویژه زنان و مادران در بازداشت و اینکه چگونه این

کارگاه برای پرداختن به این مسائل مفید واقع شود. به دلیل تخصصی بودن این کارگاه، گروه آموزش دهندگان ممکن است احساس کنند که به حضور افراد معتبری در رشته‌های مربوطه مانند مددکاران اجتماعی، روانشناسان، یا افرادی متخصص در امور زنان و کودکان

زندانی در پیشبرد اهداف کارگاه نیاز دارند.

باید کوشش شود توصیه‌های مطرح شده در کارگاه قطعاً به دست مسئولین و مدیران زندان برسد. فعالیت و تلاش در جهت اجرای توصیه‌ها نیز باید ملاحظه و کنترل شود تا نتایج اصلاحات مشخص شود.

برنامه و خطوط اساسی کارگاه:

۱- معرفی موضوعات کارگاه، دستور جلسه، اهداف، شرکت کنندگان، و انتظارات ایشان. سرفصل مدیریت صحیح زندانها، اهمیت استانداردهای جهانی حقوق بشر، و لزوم حصول اطمینان از رفاه زنان و مادران در حبس باید به تفصیل تشریح شود. (۱۵ تا ۲۰ دقیقه).
۲- زیربنا: (۵۰ تا ۶۰ دقیقه).

مشکل گشایی گروهی: نظر اجمالی به مسئله (۱۰ تا ۱۵ دقیقه). گرداننده کارگاه اشاره می‌کند که زنان به دلیل تعداد به نسبت اندکشان در زندان و نیازهای ویژه‌ای که به همراه خود به زندان می‌برند و نقش‌شان در اجتماع به طور کلی، یکی از آسیب‌پذیرترین گروه‌های داخل زندان هستند. از شرکت کنندگان خواسته می‌شود به تجربیات خود در طی مدت کار در زندان فکر کنند و در رابطه با موضوع فهرستی از مشکلات موجود در محل کارشان را یادداشت کنند. از کلیه افراد گروه (شامل شرکت کنندگان زن و مرد) خواسته می‌شود در مورد ۳ تا ۴ نمونه قطعی از مشکلات اندیشه کنند. گرداننده کارگاه با سرکشی به گروه‌ها باید شرکت فعال افراد را زیر نظر گرفته و مانع انفعال افراد در گروه شود و اجازه ندهد در این مرحله افراد وارد بحث یا گفت‌وگو شوند و تنها به تهیه فهرست اقدام کنند.
تلفیق: نظر اجمالی به مسئله. (۱۵ تا ۲۰ دقیقه) پس

از تهیه فهرست‌ها (۱۰ تا ۱۲ دقیقه)، گرداننده برخی از بخش‌های مشترک میان تجربه‌های گروه‌ها را بازگو می‌کند. مسائل خاصی که زنان زندانی با آن روبرو هستند را می‌توان در چند گروه طبقه بندی کرد. گروه مشکلات را می‌توان به شیوه زیر عنوان کرد (شیوه زیر مطلق نیست و قابل تطبیق با مشکلات مطرح شده و تعداد گروه‌های کوچک شده شرکت کنندگان است):

- ماهیت بسیار آسیب‌پذیر زنان در زندان (به عنوان مثال: امنیت شخصی، سوء استفاده و انزوا).
- نقش زنان در زندانی که افراد در آن عموماً مرد هستند (به عنوان مثال: در مسائل مربوط به سلامتی، بهداشت، مسائل اجتماعی و عاطفی).
- نقش زنان و ارتباط ایشان با فرزندانشان.
- مشکلات خاص در برخورداری از یک محاکمه عادلانه
- مسائل بازپروری و همسازی با اجتماع.

کارگاه آموزش مربی
بنگلادش - دسامبر ۲۰۰۲

معرفی کوتاه: مسائل زنان و مادران در زندان (۳۰ دقیقه). کوتاهی جهت آماده سازی شرکت کنندگان برای انجام با استفاده از یک فرد معتبر و متخصص در زمینه مسائل زنان در زندان یا با رجوع به اطلاعات کیت منبع (۱) - شرکت کنندگان فرصت یابند پرسشهای خود را مطرح ب. ۳) زندانیان آسیب پذیر زنان و مادران، سخنرانی سازند و بحث کنند.

۳- آموزش در موقعیت: (۶۰ تا ۷۵ دقیقه). در محل کارشان با آن روبرو شده اند را عنوان کنند.

فعالیت در گروههای کوچک: تجزیه و تحلیل مسائل

ب - علت یا علل این مسائل را بشناسند.

ج - گامهای کارسازی که می توان در زندان در جهت شرکت کنندگان به سه گروه یا بیشتر تقسیم می شوند. به هر گروه یک دسته از مسائلی که درباره آن صحبت شد تخصیص می یابد. از هر گروه خواسته می شود به امور زیر بپردازند:

الف - مسائل خاصی که در ارتباط با موضوع گروه خود

ب - علت یا علل این مسائل را بشناسند.

ج - گامهای کارسازی که می توان در زندان در جهت شرکت کنندگان به سه گروه یا بیشتر تقسیم می شوند. به هر گروه یک دسته از مسائلی که درباره آن صحبت شد تخصیص می یابد. از هر گروه خواسته می شود به امور زیر بپردازند:

هر گروه در جلسه عمومی باید گزارشی برای کل گروه تهیه کند (ترجیحاً بر روی تخته سیاه یا وایت بورد).

فعالیت در گروههای کوچک خطر و احتیاط

- خطراتی که در برگزاری یک کارگاه وجود دارد:
- کنترل کارگاه از اختیارآموزش دهنده رها و به دست زیر گروه بیفتد.
- احتمال عدم اطلاعات، تجربه یا دانش کافی گروهی برای پیشبرد کار در گروه.
- اتلاف وقت و کندی تهیه گزارش و نتایج کار زیر گروه ها.
- موضوعات مهیج که به قاعده باید در گروه مطرح شود در زیرگروهها عنوان گردد.

گزارش: تجزیه و تحلیل و بحث (۳۰ دقیقه)

پس از تکمیل کار، فرصتی دیگر به شرکت کنندگان داده می شود تا مسائلی که در چهارچوب مراحل کارگاه احتمالاً از قلم افتاده است را با گروه درمیان بگذارند و کل گروه توصیه های خود را به کل گروه گزارش می کند. کل گروه با افزودن و اصلاح توصیه ها تا جایی که به توافق جمعی برسند گزارش را تکمیل می کند. در صورت حضور فرد یا افراد متخصص در کارگاه توصیه های ایشان نیز مغتنم می باشد.

پس از تکمیل کار، فرصتی دیگر به شرکت کنندگان داده می شود تا مسائلی که در چهارچوب مراحل کارگاه احتمالاً از قلم افتاده است را با گروه درمیان بگذارند و کل گروه توصیه های خود را به کل گروه گزارش می کند. کل گروه با افزودن و اصلاح توصیه ها تا جایی که به توافق جمعی برسند گزارش را تکمیل می کند. در صورت حضور فرد یا افراد متخصص در کارگاه توصیه های ایشان نیز مغتنم می باشد.

زندان ابلاغ می شود.

۴- گزارش (۲۰ تا ۳۰ دقیقه): مسئول این کار تهیه شده و باید به موقع پیگیری و از نکات کلیدی که در کارگاه مطرح شد، خلاصه می‌شوند، پیشرفت‌ها و مشکلات در جهت بهبود اجرای اصول بخصوص اهمیت تضمین رعایت حقوق بشر و شأن زنان حقوق بشر در زندان گزارش تهیه شود. و کودکان در زندان‌ها. یافته‌ها و توصیه‌هایی که گروه از شرکت کنندگان تشکر و پیش از پخش کردن ارزیابی تهیه کرده است نیز خلاصه می‌گردد. کتبی کارگاه میان ایشان به سؤالات احتمالی پاسخ داده باید مشخص باشد که این توصیه‌ها به منظور ارائه به مقام شود.

موضوعات بحث برانگیز

- در یک برنامه آموزشی می‌توان از موضوعات بحث برانگیز و هیجان‌آور در طیف گسترده‌ای از نکات گوناگون به منظور افزایش و ایجاد خلاقیت، شکستن موانع، تسهیل شرح و توضیح، تمرکز بر یک کار و یا تعویض سریع موضوعی به موضوع دیگر استفاده کرد. این کار بهترین شیوه شروع کارگاه یا شروع کار بعد از تنفس یا وقت ناهار است.
- موضوعات بحث برانگیز یا هیجان‌انگیز باید جالب باشند.
  - فعالیتی را برگزینید که مناسب گروه باشد و خیلی تهدیدآمیز نباشد.
  - فعالیت را به وضوح برای گروه توضیح دهید و روشن کنید که از گروه چه انتظار دارید.
  - ارتباط میان نتایج کار گروه و موضوع مورد بحث را پیش از آن که گروه از بحث‌ها نتیجه‌گیری کند مشخص کنید.
  - شرکت کنندگان می‌توانند در فعالیت‌هایی که مایل نیستند شرکت نکنند یا انصراف دهند. به فعالیت‌هایی که احتمال دارد برای شرکت کنندگان تهدیدآمیز یا خطرناک باشد توجه کنید.
  - فعالیت‌های جسمی در مواقع مناسب می‌تواند بسیار مؤثر باشد.

برنامه ی بین المللی آموزش مربی

استانداردهای جهانی در باب مدیریت بهینه زندانها

۱. مقدمه

مقصود: تشریح و معرفی استانداردهای مربوط به روشهای صحیح زندانبانی و رعایت حقوق زندانیان و تشویق به اجرای گسترده این استانداردها برای مدیریت بهتر در زندانها و ایجاد محیطی انسانی تر.

تعریف: حقوق بشر حقوق همه انسانها است. حقوق بشر جهانی است: حقوقی که همه، در همه جا، بدون هیچ استثنا از آن برخوردارند. حقوق بشر برای همه برابر است: چون همه بشرند، همه از این حقوق بهره مندند. و در آخر حقوق بشر لاینفک است: کسی حقوق خود را از دست نمی دهد، چون همیشه بشر باقی می ماند.

دولتها در سراسر جهان پیمان نامه هایی در جهت تحکیم رعایت حقوق بشر امضا کرده اند. این استانداردهای بین المللی مقرراتی هستند که توسط ائتلافهای بین المللی وسیعی نوشته شده و بازتاب آن چیزی است که به عنوان اصل و روش درست در حوزه های گوناگون مورد تأیید قرار گرفته است.

زمینه: ایده حقوق بشر پیامدهای عمیق اجتماعی و سیاسی دارد. حقوق بشر، برای هر فرد بشر است، امنیت هر فرد را در مقابل دولت و اجتماع حفظ می کند، چهارچوبی برای سازمانهای سیاسی و استاندارد برای مشروعیت در سراسر جهان ایجاد می کند. حتی در جوامعی که حقوق بشر مورد احترام است، ضروری است که فشار مداومی بر دولتها و نهادها وارد آید تا این استانداردها را به نحو احسن رعایت کنند.

استانداردهای جهانی ابزار بسیار مهمی برای تبدیل زندانها به مکانی بهتر هستند. از طریق این ابزار زندانها می توانند روشهای معمول خود را زیر سؤال ببرند و به روشهای پیشرفته تر، کارآتر و انسانی تر در مدیریت محل کار خود دست یابند. هدف این کیت ترویج و تشویق اجرای حقوق بشر جهانی در کلیه زندانهای جهان است.^۱

۱. برای اطلاعات بیشتر در مورد استانداردهای بین المللی حقوق بشر در این زمینه رجوع شود به کتاب حقوق بشر و زندان "Human Rights and Prison" راهنمای آموزشی شماره ۹ سازمان ملل متحد برای کارکنان زندانها - تألیف کمیته یابی عالی حقوق بشر سازمان ملل متحد، ژنو، ۲۰۰۳

۲. اهداف

- الف. تعریف مفهوم حقوق بشر؛
- ب. تشریح معنای استانداردهای بین‌المللی در ارتباط با حقوق زندانیان و روشهای صحیح در زندان و تشریح انواع مختلف این استانداردها؛
- ج. ارائه آنچه استانداردهای بین‌المللی به طور کلی
- د. ترویج و تشویق اجرای استانداردهای جهانی با هدف ایجاد مدیریتی بهتر و کارآتر و مکانی انسانی‌تر در زندان‌ها.

۳. اصول بنیادی

- الف. همه افراد بشر آزاد و با شأن و حقوق برابر به دنیا آمده‌اند (اعلامیه جهانی حقوق بشر، مقدمه و ماده ۱).
- ب. رفتار با تمامی افرادی که از آزادی محروم شده‌اند همواره باید توأم با انسانیت و احترام به شأن ذاتی انسان باشد (اصول اولیه حمایت از تمامی افراد زندانی یا تحت هرگونه بازداشت [اصول حبس یا بازداشت افراد]، اصل ۱).
- ج. زندانها و مسئولین زندان نقش بخصوص حیاتی در ترویج و حمایت از حقوق بشر در امور روزانه خود دارند.
- د. حقوق بشر موضوعی مشروع برای قوانین بین‌المللی، قوانین ملی و امنیت جهانی، محسوب می‌شود (منشور سازمان ملل [منشور]، مقدمه، ماده ۱ و ماده ۵۵).
- ه. مسئولین زندانها باید استانداردهای جهانی حقوق بشر را بدانند، و بدانها عمل کنند؛ و گسترش احترام به حقوق بشر موجب بهبود و کارایی مدیریت زندان‌ها خواهد شد.

۴. اجرا و تحقق

الف. مقدمه

۱. حقوق بشر در زندان

اشخاصی که به طور قانونی بازداشت یا زندانی شده‌اند، برای مدتی از حق آزادی محروم می‌شوند. برخی حقوق برای این اشخاص محدود می‌شود؛ حق زندگی خصوصی؛ آزادی رفت و آمد؛ آزادی بیان؛ آزادی شرکت در اجتماعات؛ و آزادی رأی دادن. لزوم و میزان محدودیتهای پیامد ضروری و موجه محرومیت از آزادی، موضوعی است که همواره مورد بحث و مناظره باقی مانده است. نباید از نظر دور بداریم که افراد در زندان شأن ذاتی انسانی خود را از دست نمی‌دهند. افراد در زندان به استثنای حق آزادی همه حقوق انسانی را دارا هستند. برخی افراد در زندان محکومیت خود را می‌گذرانند. این افراد در زندان هستند چون مجازات شده‌اند. برخی افراد در زندانند

چون منتظر محاکمه یا تصمیم‌گیریهای دیگرانند، مانند تصمیم برای پناهندگی سیاسی یا مهاجرت. این افراد مجازات نشده‌اند، و به حکم احتیاط در بازداشت بسر می‌برند. آنان مقوله خاصی از بازداشت شدگان را تشکیل می‌دهند، و بنا به وضعیت خود به عنوان اشخاص بدون محکومیت، از حقوق ویژه‌ای برخوردارند. آن‌ها هنوز مجرم شناخته نشده‌اند و در نتیجه در نظر قانون بیگناه محسوب می‌شوند. آن‌ها باید بتوانند با خانواده‌هایشان تماس حاصل کنند و به وکیل خود و دیگر مراجع خارج از زندان دسترسی داشته باشند. (به بخش ب، ۷. و. ارجاع شود)

برای هر دو گروه، شرایط زندگی در زندان نباید موجب تنبیه شود. زندان فقط جایی است برای محرومیت از آزادی، و نه هیچ چیز دیگر.

۲. پیشینه استانداردهای جهانی

دیگر تنها قلمرو ملتها بطور جداگانه نبود. تمام کشورهای عضو سازمان ملل توافق داشتند برای حفظ حقوق بشر کوشش کنند.

در رابطه با اجرای عدالت، حقوق زندانیان و مجازات‌های جایگزین، سازمان ملل متحد طیف وسیعی از اسناد حقوق بشر را تدوین کرده است. کل این اسناد در کنار هم بنیان استانداردهای جهانی که به همه زندانیان و افراد بازداشت شده مربوط می‌شود را تشکیل داده‌اند.

مسئولین زندانها با اجرای این اعمال به طریقی که حقوق انسانها محترم و محفوظ بماند نه تنها اعتبار خود را بالا برده بلکه دولتی که تحت فرمان آن کار می‌کنند و ملتی که در خدمت ایشان هستند را معتبرتر می‌سازند. اشخاصی که حقوق بشر را نقض کنند، در نهایت، توجه و تقبیح مجامع بین‌المللی را نسبت به خود جلب خواهند کرد.

«حقوق بشر» واژه‌ای است مدرن، با معنایی بسیار قدیمی. تفکری است که در آن برخی حقوق و آزادیها برای حیات انسانها بنیادی است. تفکری است که انسان را دارای ارزش و شأن ذاتی می‌داند. هیچ فردی را نمی‌توان از این شأن و ارزش تهی کرد. این حقوق نه امتیاز است و نه هدیه از سوی یک حکمفرما، دولت، یا شخص قدرتمند دیگر.

گسترش نقض حقوق بشر در دهه‌ی ۱۹۳۰ و فجایع جنگ جهانی دوم در اروپا و کشورهای دیگر به نقطه‌ای رسید که جهانیان بر آن شدند با تلاش بسیار از تکرار چنین رویدادهایی جلوگیری کنند. در سال ۱۹۴۵، سازمان ملل متحد با هدف «ترویج و تشویق احترام به حقوق بشر و آزادیهای بنیادی برای همگان بدون هیچ گونه تبعیض از حیث نژاد، جنس، زبان یا دین» ایجاد شد. حقوق بشر

۳. منابع جهانی استانداردهای حقوق بشر

معیارها و استانداردهای جهانی تأثیرات حقوقی متفاوتی، بنا به منابع خود دارند. تعهدات اجباری در میثاق‌ها، کنوانسیون‌ها، عهدنامه‌ها، و پروتکل‌ها تعیین می‌شوند در حالیکه رهنمودهای صحیح اخلاقی از طریق اعلامیه‌ها، مقررات حداقل، و مجموعه اصول بنیادی در اختیار همگان قرار می‌گیرد. منابع اصلی استانداردهای جهانی حقوق بشر را به ترتیب زیر می‌توان طبقه‌بندی کرد:

- الف. منشور سازمان ملل متحد
- ب. اعلامیه جهانی حقوق بشر
- ج. عهدنامه‌ها: میثاق‌ها و کنوانسیون‌ها
- د. اصول، قواعد حداقل، و اعلامیه‌ها
- اصول بنیادی در حمایت از همه افراد در بازداشت یا حبس.
- مهم‌ترین آن‌ها در ارتباط با زندان‌ها و کارکنان زندان
- عهدنامه‌ها: میثاق‌ها و کنوانسیون‌ها
- اعلامیه رفع خشونت علیه زنان؛
- میثاق جهانی حقوق اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی؛
- میثاق جهانی حقوق مدنی و سیاسی؛
- کنوانسیون منع شکنجه و دیگر تنبیهات خشونت‌آمیز؛
- کنوانسیون رفع هر نوع تبعیض بر علیه زنان؛ و
- کنوانسیون حقوق کودک.
- قواعد حداقل استاندارد سازمان ملل برای دادرسی
- ویژه نوجوانان (مقررات پکن)؛
- قواعد سازمان ملل در حمایت از نوجوانان محروم از
- غیرانسانی و تحقیرآمیز؛
- کنوانسیون جهانی رفع تبعیض نژادی؛
- اعلامیه رفع خشونت علیه زنان؛
- قواعد حداقل استاندارد سازمان ملل برای
- مجازات‌های غیربازداشتی (مقررات توکیو)؛
- اصول در تحقیق و ارائه مدارک در مورد اعمال
- شکنجه و دیگر رفتارها و تنبیهات خشونت‌آمیز،
- غیرانسانی و تحقیرآمیز؛
- قواعد حداقل استاندارد در رفتار با زندانیان؛
- تضمینات حمایتی برای حقوق محکومین به مرگ.

منابع دیگر:

اطلاعات بیشتر به زبان انگلیسی:

Human Rights and Prisons: A Manual on Human Rights Training for Prison Officials, United Nations Office of the High Commissioner for Human Rights, Professional Training Series No.9, Geneva, 2003.

اطلاعات بیشتر به زبانهای انگلیسی و فرانسه:

<http://www.unhchr.ch/> (Office of the High Commissioner for Human Rights)

<http://www.echr.coe.int/> (European Court of Human Rights)

اطلاعات بیشتر به زبانهای انگلیسی و اسپانیولی:

http://www.iidh.ed.cr/en_index.htm (Inter-American Human Rights Institute)

اطلاعات بیشتر به زبانهای عربی، انگلیسی و فرانسه:

<http://aohr.org/> (The Arab Organization of Human Rights)

<http://www.aihr.org.tn/> (Arab Institute for Human Rights, Tunisia)

اطلاعات بیشتر به زبانهای عربی، انگلیسی، فرانسه، ژاپنی، روسی، و اسپانیولی:

<http://www.un.org/> (United Nations)

<http://www1.umn.edu/humanrts/> (University of Minnesota Human Rights Library)

۴. منابع منطقه‌ای در زمینه استانداردهای حقوق بشر

این کیت منبع در درجه اول بر اساس استانداردها در ب. نظام آمریکایی تحت حمایت سازمان کشورهای سطح بین‌المللی تهیه شده است. با وجود این اسناد و آمریکایی
توافقات فرامین حقوق بشر منطقه‌ای در اروپا، آمریکا و ج. نظام آفریقایی تحت حمایت اتحادیه آفریقا
آفریقا نیز وجود دارد. چنین توافقاتی هنوز در تمامی این اسناد در مجموع چهارچوب مقررات
کشورهایی آسیایی انجام نیافته است. این توافقات به بین‌المللی مبسوط و مشروحي رادر جهت تضمین احترام
قرار زیر است: به حقوق بشر در متن عدالت کیفری عرضه می‌کنند.
الف. نظام اروپایی تحت حمایت شورای اروپا

منابع دیگر:

اطلاعات بیشتر به زبان انگلیسی و فرانسه:

<http://www.coe.int/> (Council of Europe)

<http://www.africa-union.org/> (Africa Union)

<http://www.achpr.org/> (African Commission on Human and Peoples' Rights)

اطلاعات بیشتر به زبانهای انگلیسی و اسپانیولی:

<http://www.cidh.oas.org/> (Inter-American Commission on Human Rights)

<http://www.corteidh.or.cr/> (Inter-American Court of Human Rights)

اطلاعات بیشتر به زبانهای انگلیسی، فرانسه، پرتغالی، و اسپانیولی:

<http://www.oas.org/> (Organization of American States)

ب. خلاصه‌ای از استانداردهای جهانی در شیوه‌های صحیح مدیریت و اداره زندان

تمام افراد بشر آزاد و با شأن و حقوق برابر به دنیا می‌آیند. افرادی که از آزادی محروم می‌شوند باید همواره و در همه حقوق بشر از شأن فطری انسان نشأت می‌گیرد. با همه شرایط با انسانیت و احترام به شأن فطری انسان رفتار شود.

۱. شکنجه و سوء رفتار

- هیچکس نباید دستخوش شکنجه و یا سوء رفتار گردد.
- شکنجه یعنی هر عملی که منجر به درد و رنج شدید جسمی یا روانی شود عمداً بر شخصی تحمیل گردد، به استثنای مواردی که ناشی از مجازات‌های قانونی باشد.
- سوء رفتار یعنی رفتار یا تنبیهات خشونت آمیز، غیرانسانی، یا تحقیرآمیزی که به شدت شکنجه نباشد.
- مأمورین اجرای قانون باید کاملاً در مورد منع شکنجه و سوء رفتار آگاه و تعلیم دیده باشند. به هیچ اعترافی که در نتیجه شکنجه اظهار شده است نمی‌توان به عنوان مدرک در یک دادرسی استناد کرد.
- هر فردی که ادعا کند تحت شکنجه قرار گرفته است حق شکایت دارد و مورد ادعا باید فوراً و بدون غرض ورزی توسط مقامات مسئول بررسی شود. در مورد همه وقایع باید به درستی و به طور کامل تحقیق شود.

۲. مکان حبس

- تمام افرادی که از آزادی محروم شده اند حق دارند از حد مطلوب امکانات زندگی که شامل غذای مناسب، آب آشامیدنی، محل زندگی، لباس، و جای خواب برخوردار شوند.
- محل زندگی باید تمیز و بهداشتی بوده و در آن به مقدار کافی هوا، فضا، نور، گرما، تأمین شود.
  - زندانیان حق دارند از غذای کافی و مناسب در زمانهای عادی و آب آشامیدنی در مواقع لازم برخوردار شوند.
  - لباس حق داشتن پوشش مناسب جزئی از حق زندانیان باید محفل خواب جدا و وسایل خواب تمیز، با امکانات کافی برای تمیز نگه داشتن آن در اختیار داشته باشند. زندانیانی که ملزم به استفاده از محل خواب مشترک هستند باید به دقت انتخاب شوند و به هنگام شب تحت نظر باشند.

۳. سلامتی و بهداشت

- برخورداری از بالاترین حد مطلوب سلامت جسمی و روانی، حق بشر است.
- حداقل یک مسئول پزشکی صاحب صلاحیت می‌بایست در محل باشد تا نیازهای زندانیان و افراد بازداشت شده را تأمین کند. پزشک مسئول است میزان مطلوب سلامت افراد را تضمین کند، و مناسب بودن غذا، آب، نظافت، بهداشت، گرما، نور، جریان هوا، لباس، محل خواب، و امکان

فعالیت های ورزشی را تحت نظر داشته باشد. رایگان موجود باشد.

- افراد مسئول بهداشت نباید برای انجام عملی که به ضرر سلامتی زندانیان است مجوز صادر کنند.
- باید از همه زندانیان به محض ورود به زندان یا محل بازداشت معاینه پزشکی به عمل آید.
- امکان هر گونه معالجات پزشکی در سطح آنچه در دسترس عموم قرار دارد باید برای زندانیان به طور کلیه زندانیان باید در صورت مساعد بودن هوا حداقل روزی یک ساعت در هوای آزاد ورزش کنند، زندانیانی که دچار بیماریهای روانی هستند باید در موسسات تخصصی تحت نظر پزشک، یا در بخش خدمات درمانی زندان به نحو مطلوب تحت درمان و نظارت قرار گیرند.

۴. امنیت و نظارت

زیر قابل استفاده است:

- دفاع از جان خود یا دفاع از جان دیگران در صورت وجود خطر مرگ یا جراحت جدی؛
- در شرایط مطلقاً ضروری برای جلوگیری از فرار فردی که تهدیدی جدی برای جان افراد محسوب می شود.
- ابزار محدود کننده هرگز نباید برای تنبیه استفاده شود. غل و زنجیر نباید برای بازداشت مورد استفاده قرار گیرد. از این ابزار فقط در موارد زیر می توان استفاده کرد:
- برای احتیاط در جلوگیری از فرار در زمان جابجایی زندانی که باید قبل از حضور در مقابل قاضی یا مقامات مسئول باز شود؛
- در مکانهای درمانی؛ و
- تنها هنگامی که استفاده از آن مطلقاً ضروری است.
- تنبیه در انفرادی یا تقلیل مقدار غذا هرگز نباید به زندانی تحمیل شود مگر در صورتی که مسئول پزشکی از لحاظ پزشکی آن را تأیید کرده باشد.
- زندان باید مکانی امن برای تمامی کسانی که در آن زندگی می کنند باشد: زندانیان، کارکنان، و ملاقات کنندگان. هیچ فردی نباید نگران سلامت جسمی خود باشد. نظم و ترتیب می بایست به شدت حفظ شود، اما نباید بیشتر از آنچه برای حفظ امنیت و نظام زندگی جمعی لازم است، محدودیت قائل شد. مأمورین اجرای قانون فقط در صورتی که مطلقاً ضروری باشد می توانند شدت عمل به خرج دهند.
- کلیه جرائم و مجازات ها باید از طریق قانون یا مقررات مکتوب و اعلام شده، معین شود. هیچ زندانی نباید پیش از تفهیم اتهام و امکان دسترسی به دفاع از خود، مجازات شود.
- همه تنبیهات خشونت آمیز، غیرانسانی یا تحقیرآمیز، تنبیهات بدنی یا حبس در سلول انفرادی تاریک مطلقاً ممنوع است.
- کارکنانی که در ارتباط مستقیم با زندانیان هستند معمولاً نباید مسلح باشند. سلاح گرم فقط در موارد

۵. کار، تحصیل، دین، و بازپروری

- رفتار با زندانیان باید در جهت تشویق ایشان به اصلاحات شخصی و اعاده حیثیت اجتماعی باشد. مقصود از زندانی کردن افراد باید یاری رساندن به آنها در راه رسیدن به زندگی قانون مند و خودکفایی پس از آزادی باشد.
- همه زندانیان محکوم که جسماً سالم اند باید موظف به کار شوند و برای کاری که انجام می دهند مزد بگیرند به

ترتیبی که بتوانند بخشی از درآمد خود را پس انداز یا خرج کنند. حتی الامکان کار باید مهارتی به آنها بیاموزد که پس از آزادی بتوانند به زندگی شرافتمند دست یابند. آموزش‌های شغلی باید بخصوص در دسترس زندانیان جوان قرار گیرد. قوانین محلی بهداشت و ایمنی محیط کار که در جامعه رایج است باید در محیط زندان نیز رعایت گردد.

- تعلیم و تربیت و فعالیت‌های فرهنگی، و کتابخانه مناسب، بایست در دسترس بوده و مورد تشویق قرار گیرد. تحصیل برای زندانیان جوان و افراد بیسواد باید اجباری شود.
- همه زندانیان باید حق بجا آوردن مناسک مذهبی و

دسترسی به روحانی مذهب خود را دارا باشند.

- زندانیان باید در امر بازگشت و تطبیق دوباره خود با جامعه شرکت کنند و باید امکانات و منابع لازم برای تأمین احتیاجات خود در دوران بلافاصله پس از آزادی از زندان را در اختیار داشته باشند.
- همه زندانیان حق دارند با جهان بیرون در ارتباط باشند. درخواست یک زندانی برای حبس در زندان نزدیک به محل زندگیش باید در صورت امکان مورد قبول واقع شود. در زندگی خصوصی، خانواده، خانه، یا مکاتبات هیچ فردی، نمی‌توان مداخله خودسرانه کرد. زندانیان بایست از اخبار روز مطلع شوند.

۶. شکایات، بازرسی، و دستیابی به عدالت

هر آن کس که حقوق و آزادیهایش نقض شده باشد حق دارد به راه حلی موثر که یک دادگاه باصلاحیت تعیین کننده آن است، دست یابد.

- در زمان ورود به زندان باید اطلاعات درباره مقررات، شکایات و قواعد انضباطی کتبا به زبان قابل فهم برای زندانی در اختیار وی قرار گیرد. در صورت لزوم این مقررات باید شفاهاً به او تذکر داده شود.
- هر زندانی باید از حق شکایت از رفتاری که با او

می‌شود برخوردار باشد، به استثنای مواقعی که شکایت آشکارا بیهوده باشد. درخواست زندانی باید فوراً و بطور محرمانه، مورد رسیدگی قرار گیرد. اگر شکایت رد شود یا به آن رسیدگی نشود، شاکی حق دارد شکایت خود را در نزد مقامات قضایی طرح کند.

- بازرسی از زندان توسط بازرسین شایسته و باتجربه از سوی مقامات صلاحیت‌دار و مستقل از سازمان زندان‌ها باید به طور متناوب، انجام شود.

۷. زندانیان آسیب‌پذیر و زندانیان نیازمند به رفتار خاص

همه افراد در مقابل قانون با یکدیگر برابرند و حق دارند، بدون هیچگونه تبعیض، بطور برابر تحت حمایت قانون قرار گیرند. درحالیکه بازداشت برای همه ی افراد باید تنها در موارد لازم انجام گیرد، وجود خطر جدی‌تر و امکان و تأثیرات زیانبار حبس برای گروه‌های آسیب‌پذیر

مستلزم این است که بازداشت این افراد با احتیاط و دقت بیشتری انجام گیرد تا حقوق انسانی آنها تضمین شود.

الف. نوجوانان در زندان

نوجوان یعنی فردی که سن او زیر هجده سال باشد. نوجوانان، زندانیان آسیب‌پذیر محسوب می‌شوند زیرا

نسبت به بزرگسالان ضعیف ترند و زندان می تواند در دراز مدت اثرات زیانباری بر ای آنها به بار آورد.

ب. زنان و مادران

میزان خطر و اثرات منفی ای که حبس زنان در زندان، و بخصوص مادران، در درازمدت به دنبال دارد ایجاب می کند که این گروه از زندانیان از توجه و حمایت ویژه بهره برند.

ج. بیماران روانی

بیماران روانی به استثنای مواردی که حضورشان در اجتماع به وضوح و اساساً تهدید آمیز باشد، نباید در زندان حبس شوند. درک متفاوت و اغلب محدودشان از افراد و وقایع و خطرات احتمالی که در زندان تهدیدشان می کند، آنان را نیازمند توجه و حمایت بیش از معمول می گرداند.

د. بیگانگان و اقلیت ها

به سبب تفاوت با اکثریت موجود در اجتماع، نیازهای ویژه، و در بسیاری موارد جدابودن این افراد از دیگران و دشواری

۸. مجازاتهای جایگزین زندان

- معقول را دارند، و در غیر این صورت باید آزاد شوند.
- استفاده از مجازاتهای جایگزین زندان باید توصیه و تشویق شود. مسئولان قضائی که در مقام صدور حکم هستند باید مصالح متهم را در اعاده حیثیت خود، امنیت جامعه و منافع قربانی جرم از نظر دور نداشته و در صورت لزوم با قربانی مشورت کنند.
- حتی الامکان به اختلافات در بطن جامعه رسیدگی شود و از رجوع به دادگاه ها امتناع شود.
- روش های جایگزین باید با توجه به اصل مداخله حداقل صورت گیرد.
- تغییر حکم حبس به روش جایگزین باید حتی الامکان در همان مراحل اولیه دادرسی صورت گیرد.
- برای اجتناب از مجازات حبس نظام عدالت کیفری باید روش های مختلف جایگزین را پیش بینی کند که همه مراحل مختلف از بازداشت پیش از محاکمه تا مراقبت های پس از خروج از زندان را دربرگیرد.
- تعداد و انواع روش های جایگزین باید توسط قانون، معین شود تا بتوان آن ها را مورد حکم اصلی قرار داد.

۹. اداره زندان و کارکنان آن

برای اینکه زندان مکانی باشد که در آن با افراد به طور انسانی رفتار شود، اداره و مدیریت آن را باید کارکنان حرفه ای و آموزش دیده به عهده گیرند. با کارکنان باید با احترام رفتار شود و آن ها باید از سطح زندگی قابل قبولی

مکفی همراه با پاداش و مزایا برای آن‌ها در نظر گرفته شود. این افراد بایستی با دقت بنابر شأن، انسانیت، ظرفیت، و قابلیت‌های شخصی انتخاب شوند. پرسنل باید دارای میزان مطلوبی از درک و فهم و تحصیلات باشند و پیش از شروع به خدمت به مقدار کافی آموزش ببینند. متخصصین، را باید روانشناسان، مددکاران اجتماعی، معلمان، و مربیان حرفه‌های مختلف تشکیل دهند که در استخدام زندان یا ادارات وابسته به زندان هستند، و باید به حد کافی در زندان‌ها حضور داشته باشند.

- رئیس هر زندان باید صلاحیت کافی برای کار مورد نظر داشته، و بطور تمام وقت انجام وظیفه کند و در محوطه ساختمان زندان یا در نزدیکی آن سکونت گزیند.

برخوردار باشند. اداره زندان بایست با روشی باز و شفاف انجام پذیرد.

- اداره کارکنان زندان باید در دست افراد غیر نظامی باشد و نبایست بخشی از نیروی نظامی را تشکیل دهد.
- افرادی که از آزادی محروم شده‌اند باید در مکان‌های رسمی محبوس شوند.
- مشخصات افراد در حبس باید در جزئیات کامل به ثبت برسد. خانواده، نماینده قانونی، و در موارد خاص، سفارت کشور متبوع زندانیان باید اطلاعات کامل درباره بازداشت و محل بازداشت آنان در اختیار داشته باشند.
- پرسنل زندان باید کارکنان تمام وقت غیر نظامی باشند و جهت جذب زنان و مردان صلاحیتدار، باید درآمد

۵. موضوع بحث

نگریسته شود یا باید به مثابه تعهدات واقعی که بر اساس آنها هر کشوری قضاوت می‌شود به آنها نگریست؟ چگونه می‌توانید قوانین محلی کشورتان را با استانداردهای جهانی حقوق بشر مقایسه کنید؟ آیا اختلافهای مشخصی وجود دارد؟ برای از میان بردن این اختلافها چه می‌توان کرد؟

- الف. کدام یک از استانداردهای حقوق بشر در ارتباط با مدیریت و اجرای عدالت قرار می‌گیرد که عموماً در میان تمام جوامع جهانی مورد قبول است؟ چه استانداردهایی موجب بحث و اختلاف نظر شده است؟ چه مسائلی سبب ایجاد این بحث‌ها بوده است؟
- ب. آیا باید به استانداردهای جهانی همچون هدف و آرمان

۶. مطالعه موردی

ب. شما مایلید اصلاحات زیادی در زندان خود پدید آورید، بخصوص در وضعیت نگهداری افراد. با این وجود، منابع محدود شما را از انجام آنچه با استانداردهای جهانی هماهنگ باشد منع می‌کند. چگونه می‌توانید به این پیشرفت‌ها اولویت ببخشید؟

- الف. کشور شما کشوری است فقیر با منابع کم برای شهروندان خود. فقر گسترش دارد، همینطور مشکل مسکن و بیماری. اگر دولت وضعیت زندان‌ها را بهبود بخشد تا در سطح استاندارد جهانی قرار گیرد، زندگی افرادی که در زندان به سر می‌برند بهتر از افراد بیرون از آن خواهد شد. آیا

نیست و در حد رفتارهای خشونت آمیز، غیرانسانی و تحقیرآمیز است. سرپرستی زندان چگونه باید واکنش نشان دهد؟

یک زندانی به مدت ۱۸ ماه در انتظار محاکمه در حبس بوده و هنوز برای تشکیل محاکمه او تاریخ تعیین نشده است. مسئولین زندان متوجه می شوند که محکومیت برای جرمی که این زن مرتکب شده حداکثر ۱۲ ماه حبس است. با در نظر داشتن

استانداردهای جهانی، مسئولین چه باید بکنند؟ شما مسئولید برای زندانیان کار ایجاد کنید. اما کار به اندازه کافی برای زندانیان محکوم وجود ندارد. بعضی از محکومین به کار کردن علاقه نشان می دهند. با در نظر گرفتن استانداردهای جهانی، با این درخواست چگونه روبرو می شوید؟

شما رئیس یک زندان هستید. متوجه شده اید که اکثر کارکنان زندان با استانداردهای جهانی حقوق بشر و قوانین محلی مربوط به اداره صحیح زندان آشنایی ندارند. شما مایلید یک برنامه آموزشی برای کارکنان خود ترتیب دهید.

از چه نوع منابعی می توانید برای اجرای طرح خود یاری بگیرید؟

درباره سرفصلهایی که می خواهید در برنامه بگنجانید بحث کنید.

چه چیزهایی این تجربه آموزشی را پربارتر می کند؟ کدامیک از کارکنان زندان باید در برنامه شرکت کنند؟ مدت برنامه چقدر باید باشد یک جلسه، یک روز کامل، یک هفته؟ به نظر شما چه نوع فعالیتهایی برای پیگیری لازم است؟

ج. شما در مقام معاونت یک زندان هستید. به تازگی فردی که متهم به انجام اعمال تروریستی است به زندان شما وارد شده، کسی که مهره اصلی یک رشته بمب گذاریهایی است که منجر به مرگ افراد بیگناه در کشور شما شده است. مردم انتظار دارند او مجازات شود. رهبران سیاسی و اجتماعی خواستار این هستند که این فرد تروریست در سلول انفرادی و بدون امکانات رفاهی نگه داشته شود. رئیس زندان، تحت این فشارها به شما دستور می دهد این شخص را به سلول انفرادی ۲×۲ متری و سیمانی بدون پنجره منتقل کنید. رئیس زندان می گوید که فرد تروریست باید حداقل روزی ۲۳ ساعت در این سلول بماند معتقد است که این شرایط به نفع آن شخص است چون دیگر زندانیان او را تهدید کرده اند.

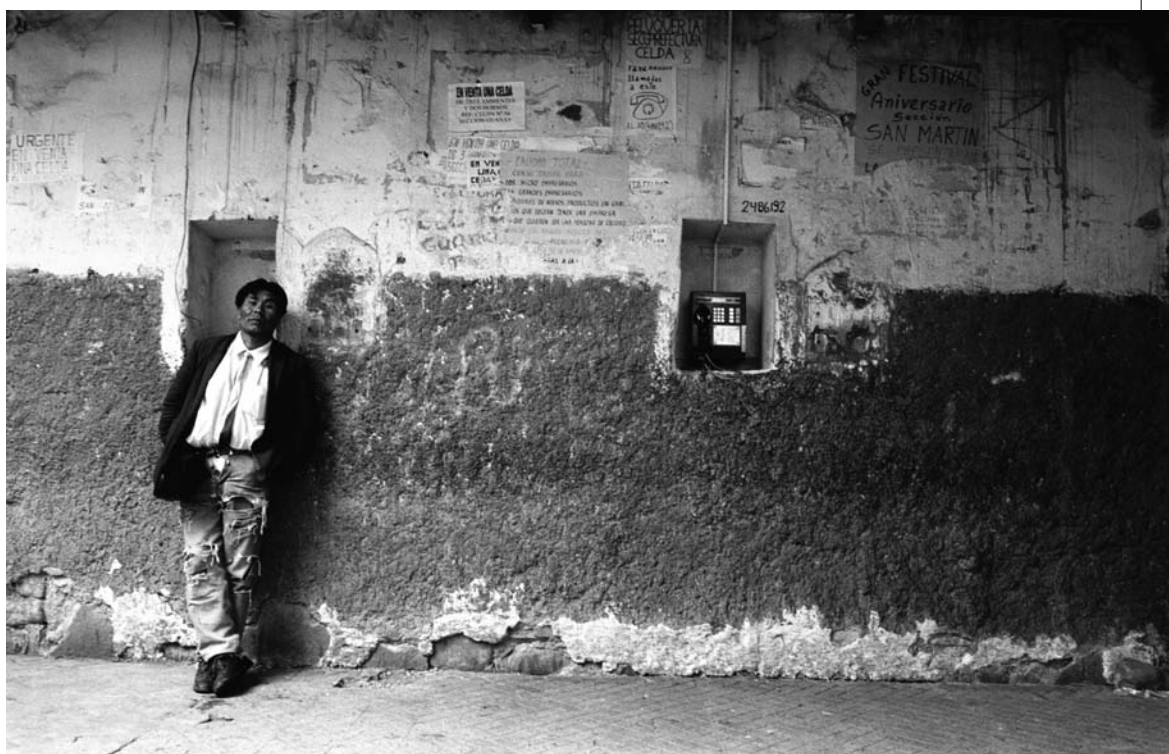
• کدامیک از استانداردهای جهانی به این مسئله مربوط می شود؟

• در صورت اجرای دستورات رئیس زندان کدامیک از استانداردهای جهانی نادیده گرفته می شود؟

• آیا شما به دستورات رئیس خود عمل می کنید یا خیر، و به چه دلیل؟ آیا راهی برای مصالحه وجود دارد؟

• اگر رئیس زندان رویکرد انسانی تری را انتخاب کند با افکار عمومی چه خواهید کرد؟

د. فرض کنید برطبق قانون کشور شما، و طبق رویه ی قضائی که به شکایات جدید مشخصی از سوی زندانیان رسیدگی کرده اند، سیلی زدن به زندانی در برخی مواقع، اعمال زوری پذیرفتنی است. یک کمیته بازرسی بین المللی منع شکنجه به تازگی اعلام کرده است که زدن سیلی مطلقاً قابل قبول

برنامه‌ی بین‌المللی آموزش مربی

معرفی زندانیان آسیب‌پذیر

۱. مقدمه

خدمات درمانی کافی، بهداشت روانی، و دسترسی به برنامه‌های بازپروری است. بر طبق این موازین برخی زندانیان آسیب‌پذیر محسوب می‌شوند و مستحق توجهات زیر نیز هستند: امکانات درمانی مخصوص، تفکیک این افراد از زندانیان دیگر، خدمات ترجمه زبان، و کنترل بیشتر از سوی کارکنان آموزش دیده زندان. این کیت به منظور معرفی گروه‌های مختلف زندانیان آسیب‌پذیر تنظیم شده است. برای اطلاعات بیشتر درباره این نوع زندانیان و توصیف آنچه برای حمایت از آنان باید انجام داد، رجوع کنید به کیت‌های منبع (۱-ب. ۲) زندانیان آسیب‌پذیر: نوجوانان، (۱-ب. ۳) زندانیان آسیب‌پذیر: زنان و مادران، (۱-ب. ۴) بیماران روانی و معلولین ذهنی در زندان، (۱-ب. ۵) (بیگانگان در زندان، (۱-ب. ۶) زندانیان آسیب‌پذیر: اقلیت‌ها و افراد بومی، (۱-ب. ۷) زندانیان محکوم به مرگ، و (۱-ج. ۷) برخورد با زندانیان در انتظار محاکمه.

مقصود: اثبات اینکه برخی گروه‌ها در زندان، به سبب وضعیت و شرایط خود، بایست آسیب‌پذیر محسوب شوند؛ نشان دادن اینکه این گروه افراد به علت آسیب‌پذیر بودن مستحق خدمات و حمایت بیشتراند؛ و تشویق و ترویج مجازات‌های جایگزین زندان برای زندانیان آسیب‌پذیر، در صورت امکان.

تعریف: زندانیان آسیب‌پذیر افرادی هستند که به دلیل سن، جنس، نژاد، سلامتی، وضعیت قانونی یا سیاسی، به سبب زندانی بودن، با خطرات بیشتری جهت حفظ امنیت، و یا رفاه خود مواجه هستند. این گروه شامل اشخاص زیراند: نوجوانان، زنان، بیماران روانی یا عقب ماندگان ذهنی، بیگانگان، اقلیت‌ها یا افراد بومی، محکومین به مرگ، سالمندان، معلولین یا بیماران، کسانی که در انتظار محاکمه‌اند.

زمینه: بنابر موازین بین‌المللی همه زندانیان آسیب‌پذیر بدون استثناء از حداقل حقوق و حمایت‌هایی که دیگر زندانیان بهره‌مند می‌شوند، برخوردارند؛ این حقوق شامل: محیط زندگی تمیز و بهداشتی، غذای مناسب،

۲. اهداف

- الف. توضیح اینکه برخی گروه‌ها در زندان نیازها و شرایط ویژه‌ای دارند که آنان را آسیب‌پذیر می‌کند؛
 ب. توضیح اینکه حمایت‌های خاص از حقوق زندانیان آسیب‌پذیر رفتار غیرعادلانه محسوب نمی‌شود بلکه جهت اجتناب از تبعیض انجام
 ج. ترویج و تشویق بردباری و کاهش تبعیض در میان زندانیان؛
 د. توضیح اینکه به چه علت این افراد در صورت امکان سزاوار مجازات‌های جایگزین زندان‌اند.

۳. اصول بنیادی

- الف. هر فردی، بدون هیچ‌گونه تبعیض، از حیث نژاد، رنگ، جنس، زبان، دین، نظر سیاسی یا هر نظر دیگر، و همچنین منشأ ملی یا اجتماعی، ثروت، ولادت، یا هر وضعیت دیگر، از تمام حقوق و آزادیهای مذکور در اعلامیه حاضر برخوردار است (اعلامیه حقوق بشر، ماده ۲).
 ب. با تمام کسانی که از آزادی خود محروم می‌شوند می‌بایست با انسانیت و احترام به شأن فطری انسانی رفتار شود (میثاق بین‌المللی حقوق مدنی و سیاسی، ماده ۱۰).
 ج. این اصول باید برای همه افراد در هر شرایط، بدون هیچ‌گونه تبعیض، از حیث نژاد، رنگ، جنس، زبان، دین یا باور مذهبی یا سیاسی، یا هر نظر دیگر، منشأ ملی، بومی، یا اجتماعی یا هر وضعیت دیگر رعایت شود (مجموعه‌ی اصول در حمایت از کلیه‌ی افرادی که به هر شکلی زندانی یا بازداشت‌اند، اصل ۵).
 د. گروههای مختلف زندانیان باید در محله‌ها یا
 برخی گروههای زندانیان به دلایل سن، جنس، قوم، وضعیت سلامتی، وضعیت قانونی یا سیاسی، آسیب‌پذیر محسوب می‌شوند. این زندانیان مستحق توجه و حمایت‌های ویژه جهت برخورداری از تضمین رفتار عادلانه‌اند.
 برای زندانیان آسیب‌پذیر باید امکان مجازات‌های جایگزین زندان مورد توجه قرار داده شود زیرا این افراد مستعد تحمل رنج بیشتری در زندان هستند.

۴. تحقق و اجرا

الف. مجازات‌های جایگزین زندان

برای بسیاری از گروه‌های آسیب‌پذیر که در زیر می‌آید، مجازات‌های جایگزین زندان می‌تواند مؤثرتر از حبس واقع شود. باید در مورد کسانی که حبس، امنیت یا رفاه‌شان را در معرض خطر بیشتر قرار می‌دهد، ملاحظات خاصی در نظر گرفته شود. در بسیاری موارد انتخاب مجازات جایگزین زندان، مانند آسایشگاه برای بیماران روانی، نگهداری نوجوانان تحت نظر افراد داوطلب، یا حکم به انجام

ب. نوجوانان

با وجود اینکه تعریف نوجوان در کشورهای مختلف متفاوت است، بنا بر استانداردهای جهانی، نوجوان (یا طفل) به کلیه‌ی افراد زیر هجده سال اطلاق می‌شود. از زندانی کردن نوجوانان در هر زمان باید امتناع ورزید، و هر چه فرد کم‌سن‌تر باشد، بیشتر باید از حبس اجتناب شود. این افراد در حال شکل‌گیری، یادگیری و رشد هستند. اگر این سال‌ها را در مکانی که برای نگهداری افراد قانون‌شکن است سپری کنند این خطر وجود دارد که شخص جوان هویت مجرم به خود بگیرد و در بزرگسالی دست به جنایت‌های گوناگون بزند. خطر بزرگ و دیرپای دیگری که آنان را تهدید می‌کند سوء استفاده‌های جنسی و بهره‌کشی توسط دیگران، و در خطر افتادن سلامتی آنان است. استانداردهای جهانی تأکید دارند که کودکان همچون

ج. زنان و مادران

در سراسر جهان زنان اقلیت کوچکی از کل زندانیان را تشکیل می‌دهند (حدود ۵ درصد). از آنجا که اکثریت بالایی از زندانیان مرد هستند، سیستم زندان معمولاً توسط مردان اداره می‌شود. زنان حق دارند بطور برابر از حقوق بشر، در زمینه‌های سیاسی، اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی، مدنی و دیگر زمینه‌ها بهره‌مند گردند. زنان زندانی نباید متحمل تبعیض شوند، و در مقابل اشکال مختلف خشونت یا سوء استفاده باید از آنان حمایت شود. در زندان که محلی است خشن و بسته، زنان خصوصاً بسیار

آسیب‌پذیرند. تجربه نشان داده است که مردان (کارکنان و دیگر زندانیان) در موارد بیشماری زنان را تحت سوء استفاده‌های جسمی، روانی و جنسی قرار داده‌اند. برای پیش‌گیری از وقوع این گونه آزار واذیت و سوء استفاده از زنان در محیط زندان بایستی احتیاط‌های ویژه‌ای به کار برد. مهم‌ترین امر، نگهداری آن‌ها در محیط جدا از مردان است. بازرسی و سرپرستی زنان باید توسط مسئولان زن انجام گیرد. زنان به دلیل نقشی که در خانواده دارند با مسائل خاصی در زندان روبرو هستند. از آنجا که زنان مسئول خانواده و فرزندان خود هستند، زندانی شدن آنان می‌تواند بازتاب‌های شدید و سختی بر خود و خانواده‌شان در خارج از زندان داشته باشد. به سبب شمار کم زنان زندانی، در اکثر مواقع آن‌ها در ساختمان‌های موقتی و نامناسب و یا در مکان‌هایی بسیار دور از محل زندگیشان نگه داشته می‌شوند. این عمل امکان ملاقات با خانواده‌هایشان را مشکل و گران می‌کند. در چنین مواردی به عنوان مثال در جهت جبران این مشکل توافقی باید انجام شود تا ملاقات این افراد با خانواده‌هایشان یک روز کامل یا یک آخر هفته بطول انجامد. دسترسی به برخی امکانات که در اختیار مردان زندانی است، بخصوص امکان تحصیل و آموزش حرفه و فنون

اغلب از زنان مضایقه می‌شود. در بیشتر مواقع کار آنان محدود به خیاطی، نظافت، نگهداری از کودکان یا دیگر فرصت‌های ناچیز شغلی است. زنان زندانی باید امکانات مساوی با مردان در دسترس داشته باشند. زنان باردار یا شیرده‌ای که به زندان می‌روند با مشکلات بزرگی روبرو هستند. زنان باردار یا شیرده فقط در صورتی که اجرای مجازات جایگزین در مورد آنان امکان نداشته باشد باید به زندان فرستاده شوند. پرورش کودک در زندان، حتی در شرایطی که محیط زندان بهداشتی و مناسب باشد مطلوب نیست. اما جدا کردن کودک نوزاد از مادر خود نیز تصمیمی است که باید به طور جدی مورد ارزیابی قرار گیرد. استانداردهای جهانی به روشنی متذکر شده‌اند که مراقبت و توجه به زنان باردار باید در حد بالای آنچه در خارج از زندان معمول است، انجام گیرد و در صورت امکان، زنان را برای زایمان باید به بیمارستان خارج از زندان منتقل کرد. در پایان اینکه، زنان زندانی در هنگام خروج از زندان با مشکلات خاصی روبرو می‌شوند. بدنامی پس از خلاصی بخصوص برای زنان سنگین تر است. مقامات زندان می‌توانند از همکاری سازمان‌های خارج از زندان در کمک به زنانی که از زندان آزاد می‌شوند بهره‌گیرند.

د. بیماران روانی و معلولین ذهنی

در بسیاری از زندان‌ها شمار قابل توجهی از زندانیان از انواع مختلف ناراحتی‌های روانی رنج می‌برند. بسیاری از زندانیان پیش از حبس شدن دچار ناراحتی‌هایی روانی هستند، در حالیکه برخی دیگر به ناهنجاری‌های روانی ناشی از فشارهای محیط زندان گرفتار می‌شوند. این مسائل در اثر برنامه‌های نامناسب برای بیماران روانی و سوء رفتار با آنان وخیم‌تر می‌شود.

معلولین ذهنی نوع دیگری از بیماران آسیب‌پذیرند. اغلب، کارکنان زندان با این دو گروه رفتار یکسان در پیش می‌گیرند، در حالیکه مسائل و راه‌حل‌ها برای این دو کاملاً متفاوت است. معلولین ذهنی به سبب ظرفیت و درک روانی کمی که دارند زندگی روزمره برای‌شان مشکل می‌گردد. از سوی دیگر، بیماری روانی، ناهنجاری فکری یا اخلاقی را موجب می‌گردد که بر قدرت تمیز،

رفتار، یا توان تشخیص واقعیت و برآمدن از عهده نیازهای زندگی عادی اثر سوء می‌گذارد. بیماری روانی و معلولیت ذهنی سبب آسیب‌پذیر شدن این گونه زندانیان می‌شود زیرا این افراد در کنترل و مهار اخلاق و رفتارشان مشکل دارند. این افراد در معرض خطر جدی سوء رفتار و خشونت از سوی دیگر زندانیان، و کارکنان زندان قرار دارند، اشخاصی که از ضعف وضعیت روانی و محدودیت امکان امدادخواهی بیماران روانی، به نفع خود سود می‌جویند. برای ممانعت از بروز چنین سوء رفتارهایی باید از این گروه به شدت حمایت شود. زندان مکان مناسبی برای بیماران روانی نیست. مقامات زندان برای انتقال این افراد به آسایشگاههای روانی باید تلاش کنند. این افراد در مدت زمانی که در زندان هستند نیازمند توجه و مراقبت ویژه‌اند. میان مسئول بهداشتی (پزشک) زندان و متخصصین این رشته (روانشناسان و روانپزشکان) باید ارتباط نزدیکی برقرار شود. در آخر اینکه، ادامه‌ی درمان روانی این افراد پس از مرخصی از زندان بسیار حائز اهمیت است.

ه. زندانیان محکوم به اعدام

محکومین به اعدام معمولاً در شرایط بسیار وخیمی نگه داشته می‌شوند، رفتار با آنان غالباً همراه با خشونت و غیرانسانی است و دسترسی و ارتباطشان با خانواده و وکیل محدود است. در بیشتر کشورهایی که حکم اعدام را اجرا می‌کنند، محکومین به اعدام جدا از سایر زندانیان و تحت رژیم خاصی قرار دارند. این افراد معمولاً در ساختمانی مخصوص، تحت موازین شدید امنیتی نگهداری می‌شوند که با توجه به میزان خطرآنها، موازین موجهی نیستند. موقعیت زندانیان محکوم به مرگ به دلیل فشارهای روانی، شکست‌های حقوقی، و مورد غفلت قرار گرفتن در طول ماه‌ها، سال‌ها و حتی چندین دهه، موقعیتی آسیب‌پذیر است.

و. بیگانگان

زندانی شدن برای بیگانگان اغلب به مجازاتهای بدون ضابطه شدید می‌انجامد. علاوه بر محرومیت از آزادی، بخصوص از انزوای سخت ناشی از حبس در کشوری بیگانه نیز رنج می‌برند. مردم، زبان، رسوم و آداب، و دین برایشان ناآشناست، و در راهی بسیار دور از خانه خود در حبس بسر می‌برند. توانایی ارتباط با دنیای بیرون به شدت محدود است، و به احتمال زیاد برای ارتباط با خانواده‌هایشان نیز مشکل دارند. غالباً دسترسی به

کمک‌های حقوقی نیز به سختی میسر می‌شود. زبان و الزامات دینی، پیش‌گیری از خشونت و ترس، تضمین مجازات‌های جایگزین زندان، کمک‌های حقوقی، و برآوردن نیازهای اولیه؛ تشویق به ایجاد ارتباط با خانواده افراد مذکور، نماینده دیپلماتیک، و هموطنان ایشان؛ و برآوردن نیازهای پناهندگان و درخواست کنندگان پناهندگی است. این اقدامات شامل برطرف کردن نیاز در ارتباط با

ز. اقلیت‌ها و افراد بومی

اقلیت، به گروهی از مردم گفته می‌شود که شمارشان کمتر از گروه اکثریت در منطقه یا کل جامعه باشد. اقلیتها ممکن است آداب و رسوم نژادی، دینی، فرهنگی متفاوت، یا زبانی متفاوت با اکثریت جامعه داشته باشند. بسیاری از اقلیتها برای حفظ فرهنگ، سنتها، مذهب و زبان خود در زحمت اند.

افراد بومی فرزندان ساکنین اولیه در منطقه ای مشخص هستند، که سرزمین آنان دستخوش اشغال یا استعمار شده باشد، و در طلب حفظ هویت بومی خود باشند. افراد بومی به رغم شمار بیشترشان در مضامین اقتصادی، سیاسی و اجتماعی- فرهنگی، تسلطی بر کل جامعه ندارند.

گرچه مشکلات خاصی که این افراد ممکن است با آن روبرو شوند موردی است، معمولا مسائل این افراد به علت تفاوت در زبان، فرهنگ، و سنتهاست. این اختلافات می‌تواند شدیداً ارتباط آنان را با دیگر زندانیان و کارکنان زندان دچار اشکال کند، توانایی همراهی در فعالیتهای جمعی و آموزشی اکثریت زندانیان را برایشان

محدود سازد. مضافاً بر اینکه به سبب این تفاوتها این افراد غالباً هدف تبعیض و آزار و اذیت از سوی دیگر زندانیان و کارکنان زندان واقع می‌شوند. در مواردی محل حبسشان فاصله زیادی با محل زندگیشان دارد. به سبب همه این دلایل انزوا، افسردگی، و اضطراب در میان این زندانیان معمول است.

اقدامات کافی در جهت حمایت و پشتیبانی از این گروه افراد به منظور ضمانت برخورد عادلانه با آنان الزامی است. هر کس، از آزادی فکر، وجدان، دین برخوردار است. اقلیتهای قومی، دینی یا زبانی حق برخورداری از فرهنگ، دین و زبان خود را دارند. بر مقامات زندانها ضروری است تا گامهای مثبتی در جهت ایجاد محیط مناسب و بدون تبعیض در سازمانهای خود بردارند. این اقدامات می‌تواند شامل موارد زیر باشد: تعیین سیاستهای منع تبعیض، استخدام کارکنان از میان اقلیتها، آموزش کارکنان در زمینه برخورد میان فرهنگ‌ها، ایجاد ارتباط نزدیک با اجتماعات اقلیتها، و تشویق اقلیتها و افراد بومی به رسیدگی به امور خود.

ح. زندانیان سالمند، بیمار، یا معلول

حبس سالمندان، بیماران، یا معلولین به دشواریهای گوناگونی دامن می‌زند. در شرایط بسیار سخت زندان، مشکلات جسمانی، این دسته از زندانیان را بیشتر در معرض خشونت، تبعیض و استثمار قرار می‌دهد. ناتوانی یا محدودیتهای ایشان می‌تواند بر میزان قابلیتشان در اطاعت از دستورات و پیروی از برنامه‌های معمول زندان تأثیر بگذارد. در بعضی مواقع به دلیل مشکلات موجود برای تدارک وسایل لازم، سالمندان، بیماران، یا معلولین مجاز به انجام تمرین‌های ورزشی یا فعالیت‌های دیگر نیستند. در مواقع دیگر، مشکلات پزشکی یا روانی این افراد نادیده گرفته می‌شود.

ط. زندانیان در انتظار محاکمه

زندانیان در انتظار محاکمه کسانی هستند که در بازداشت بسر می‌برند اما هنوز محاکمه نشده‌اند. از آنجا که اساس قانونی در حبس بودن این زندانیان با زندانیان محکوم شده متفاوت است، این افراد از حقوق قانونی مشخصی برخوردارند. این حقوق شامل موارد زیر است: حق برائت تا زمان ثبوت جرم طبق روال قانونی، حق تشکیل محاکمه در طی مدت زمان معقول، حق داشتن وکیل و یا نماینده قانونی دیگر، و حق اطلاع خانواده از بازداشت. در بسیاری از زندانها، با این دسته از زندانیان برطبق حقوق کامل آنان به عنوان زندانی محکوم نشده برخورد نمی‌شود. اشخاصی که به دلیل اتهامات جزئی بازداشت شده‌اند در برخی موارد با اشخاصی که اتهامات بسیار

جدی دارند در یک جا نگه داشته می‌شوند. در بعضی از زندان‌ها، شرایط زندانیان پیش از محاکمه بسیار بدتر از زندانیان محکوم است. محل نگهداریشان بیش از حد شلوغ است، باید بیشتر روز در سلول بمانند، و به‌طورکلی با این فرض که بازداشت‌شان موقتی است، نادیده گرفته می‌شوند. به این علل، زندانیان در انتظار محاکمه غالباً موقعیتی آسیب‌پذیر دارند.

در محیط زندان (یا محل بازداشت)، برخورد با این گروه از زندانیان باید با فرض برائت آن‌ها منطبق باشد. این افراد محکومیت ندارند و نمی‌بایست در محل ویژه محکومین نگهداری شوند. در مورد آن‌ها باید ملاحظات و توجهات خاصی انجام گیرد.

۵. موضوع بحث

- الف. زندانیان آسیب‌پذیر در معرض خطر آزار و اذیت هم سلولان خود قرار دارند. این سوء استفاده‌ها غالبا غیرقابل پیش‌گیری و کنترل است. چه کسی مسئول حمایت از زندانیان آسیب‌پذیر است؟
- ب. چرا باید در مورد افرادی مانند افراد بومی، نوجوانان، و مادرانی که فرزندان خردسال دارند و در معرض تحمل رنج بیشتری در زندان‌اند محکومیت‌های جایگزین را مورد توجه قرار داد؟
- ج. چرا حبس برای این دسته افراد ممکن است سخت‌تر از حبس برای سایر زندانیان باشد؟
- د. تحت چه شرایطی ممکن است محکومیت جایگزین حبس برای زندانیان آسیب‌پذیر موجه یا مناسب نباشد؟ چه احتیاط‌های خاصی باید در طول اجرای محکومیت جایگزین حبس برای زندانیان آسیب‌پذیر در نظر گرفته شود؟
- ه. نیازهای گروه‌های آسیب‌پذیر که در صفحات پیش ذکر شد چه تفاوتی با نیازهای دیگر زندانیان دارد؟ چه اقداماتی می‌تواند از سوی مقامات مسئول در جهت پیش‌گیری و ممانعت از آزار و اذیت زندانیان صورت گیرد؟
- و. در کشور شما، چه تفاوت‌هایی (اگر وجود دارد) میان برخورد با زندانیان آسیب‌پذیر و زندانیان معمولی وجود دارد؟ چه اقداماتی در زندان محل کار شما صورت گرفته است؟

برنامه‌ی بین‌المللی آموزش مربی

زندانیان آسیب‌پذیر: نوجوانان

۱. مقدمه

مقصود: تأکید مجدد بر اینکه نوجوانان در بازداشت نه تنها حق برخورداری از کلیه حقوق بزرگسالان را دارند، بلکه به دلیل صغر سن و آسیب‌پذیری باید از حمایت و خدمات بیشتر بهره‌مند شوند.

تعریف: در کنوانسیون حقوق کودک، معنی کودک یا نوجوان به هر فرد کمتر از ۱۸ سال اطلاق می‌شود. زندانیان آسیب‌پذیر افرادی هستند که از حیث سن، قومیت، سلامتی، وضعیت حقوقی یا سیاسی، به دلیل زندانی بودن، با خطرات بیشتری از لحاظ امنیت یا رفاه خود روبرو باشند.

بر طبق مقررات سازمان ملل در حمایت از نوجوانان محروم از آزادی، که در ۱۴ دسامبر ۱۹۹۰ به تصویب رسیده است، محرومیت از آزادی یعنی هر شکل بازداشت یا زندان، یا نگهداشتن فرد زیر ۱۸ سال در محل حبس عمومی یا خصوصی، به دستور مقام قضایی یا مقام رسمی دیگر به صورتی که او مجاز نباشد به اختیار خود آن محل را ترک کند.

زمینه: نوجوانان در سنین شکل‌گیری، یادگیری، رشد و گذار به سن بلوغ‌اند. اگر این سالها را در میان افراد قانون شکن سپری کنند، این خطر وجود دارد که هویت بزهکار به خود گرفته و در بزرگی به زندگی مجرمانه تمایل یابند. همچنین زندان محلی است که در آن احتمال خطرات جدی و مستمر، مانند سوء استفاده جنسی، استثمار، و آسیب به سلامتی این افراد، وجود دارد.

به دلایل فوق، حبس نوجوانان باید به عنوان آخرین راه کار و در کمترین مدت ممکن در نظر گرفته شود. هر چه شخص جواتر باشد، از حبس او بیشتر باید اجتناب کرد. موازین پیشگیری از جرم، استفاده از روش‌های بدیل غیرقضایی و مجازاتهای جایگزین باید قویا توصیه و تشویق شود (رجوع کنید به کیت منبع (۳-ب.۲) در مورد برنامه‌های بدیل برای نوجوانان).

خانواده، خویشاوندان، مددکاران اجتماعی و وکلا باید به محض بازداشت کودک در جریان امر قرار گیرند، و به همراهی و کمک پلیس (نیروی انتظامی)، دادیار یا قاضی، راه کار مناسب و انسانی تری جهت حمایت از کودک و حقوق اولیه او بیابند.

بنابر توصیه استانداردهای جهانی هنگامی که حبس کودکان مطلقاً ضروری باشد، آنان علاوه بر تمامی حقوق انسانی مربوط به بزرگسالان، از حمایت و ملاحظه بیشتری برخوردارند. در این کیت جزئیات این اقدامات پر اهمیت در جهت حمایت از نوجوانان در زندان مورد بحث قرار می‌گیرد.

۲. اهداف

- الف. درک بهتر و صحیح‌تر از این واقعیت که نوجوانان در حبس، به دلیل سن کم و آسیب‌پذیریشان، سزاوار توجّهات و حمایت خاص‌اند؛
- ب. شناخت حقوق و حمایت‌هایی که کودکان در زندان مستحق برخورداری از آنند؛
- ج. معرفی اقدامات و برنامه‌هایی در جهت حمایت نوجوانان در بازداشت در مقابل خشونت و سوء استفاده، آموزش فنون جدید (بخصوص فن زندگی)، و سهولت بخشیدن به بازگشت دوباره آنها به جامعه.

۳. اصول بنیادی

- الف. قرار دادن نوجوان در موسسات تأدیبی باید به عنوان آخرین راه کار و در کمترین مدت مورد استفاده قرار گیرد (مقررات پکن، قانون ۱-۱۹).
- ب. هر کس بدون هیچگونه تبعیض به ویژه از حیث رنگ، جنس، زبان... یا هر موقعیت دیگر از تمام حقوق و آزادیهای مذکور در اعلامیه حاضر، برخوردار است (اعلامیه جهانی حقوق بشر، ماده ۲).
- ج. رفتار با هر کودک محروم از آزادی باید با انسانیت و احترام به شأن فطری انسان همراه باشد و به روشی صورت گیرد که تأمین کننده ی نیازهای مناسب سن او باشد. هر کودک محروم از آزادی باید بخصوص، از بزرگسالان جدا نگهداری شود مگر اینکه به نفع کودک نباشد و او باید بتواند با خانواده خود مکاتبه و ملاقات کند، مگر در شرایط
- استثنایی (کنوانسیون حقوق کودک، ۱۹۸۹، ماده ۳۷.د).
- د. نوجوانان متهم باید از بزرگسالان جدا نگه داشته شوند و هر چه سریعتر محاکمه شوند (میثاق جهانی حقوق مدنی سیاسی، ماده ب. ۲-۱۰).
- ه. در صورت امکان، باید روش‌های دیگری را جایگزین بازداشت پیش از محاکمه کرد. روش‌هایی چون مراقبت نزدیک، مراقبت شدید یا انتقال در میان خانواده داوطلب نگهداری یا در یک مرکز آموزشی برای کوتاهترین مدت ممکن (قواعد حداقل استاندارد سازمان ملل در دادرسی ویژه نوجوانان [مقررات پکن]، قانون ۲-۱۳).
- و. در تمام مکان‌هایی که کودکان بازداشت می‌شوند باید یک دفتر ثبت اطلاعات کامل (هویت

- نوجوانان، جرم، علت، و مقام مسئول و غیره...) موجود و محفوظ باشد و امکان دسترسی به آن محدود به افراد خاصی باشد.
- ز. از نوجوانان در حبس بایست حمایت شود و مراقبت‌های ویژه به عمل آید به تمام نیازهای شخصی آنان نیازهای اجتماعی، تحصیلی، شغلی، روانی، درمانی و جسمی مطابق سن، جنس و شخصیت آنان رسیدگی شود (مقررات پکن، قانون ۵-۱۳).
- ح. هدف از آموزش و برخورد با نوجوانان در زندان تأمین توجه، حمایت، تحصیل و آموزش مهارت‌های فنی در جهت کمک به آنان در به عهده گرفتن نقشی سازنده در اجتماع است (مقررات پکن قانون ۱-۲۶).
- ط. دختران جوانی که به مکان‌های تأدیبی منتقل می‌شوند مستحق توجه خاص به مشکلات و نیازهای شخصی می‌باشند. به هیچ وجه توجه، حمایت، کمک، برخورد و آموزش برای آنان نباید کمتر از پسران بزه‌کار باشد. رفتار عادلانه با ایشان باید تضمین شود (مقررات پکن، قانون ۴-۲۶).
- ی. در جهت مصالح و رفاه نوجوانان در زندان، والدین یا قیم نوجوانان باید از حق ارتباط با آن‌ها برخوردار باشند. خانواده یا قیم نوجوان باید در جریان بازداشت، انتقال، آزادی، بیماری، آسیب دیدگی یا فوت او باخبر شوند (مقررات پکن، قانون ۱-۱۰ و ۳-۱۱).
- ن. حمل اسلحه در مؤسسات نگهداری نوجوانان مجاز نیست (مقررات پکن، قانون ۶۵).
- ص. برای تسهیل تبادل اطلاعات در مورد نوجوانان در زندان باید ارتباط و همکاری نزدیک میان نظام قضایی و سازمان زندان‌ها وجود داشته باشد.

۴. اجرا و تحقق

الف. رفتار متفاوت با نوجوانان

- رفتار با نوجوانان متهم یا محکوم باید به دلایل زیر از رفتار با بزرگسالان متفاوت باشد:
- کودکان در سنین رشد جسمی و روحی آسیب‌پذیرتر و شکننده‌تر اند؛
- کودکان کمتر مسئول اعمال خود هستند و میزان مسئولیت‌هایشان با افزایش سن بیشتر می‌شود؛
- به نظر می‌رسد کودکان بزه‌کار در مقایسه با بزرگسالان تغییرپذیرترند و قابلیت بیشتری نسبت به

بزرگسالان در یادگیری اشکال متفاوت رفتاری دارند؛
 • احتمال اینکه کودکان و نوجوانان در زندان یا در انتظار محاکمه تحت آزار و بدرفتاری قرار گیرند بسیار قوی است و احتمال اینکه بتوانند از خود دفاع کنند ضعیف بنظر می‌آید.
 در قوانین بیشتر کشورها برای مسئولیت جزایی حداقل سنی تعیین می‌شود. کودکان زیر سن مزبور که جرمی را مرتکب شده باشند مشمول مجازات کیفری نمی‌شوند، اما تدابیر آموزشی و تربیتی در مورد آنها اجرا می‌گردد. برخی قانونگذاری‌ها، دادگاه‌های ویژه (بنام "دادگاه نوجوانان" یا دادگاه جوانان) با قوانین ویژه پیش‌بینی کرده‌اند. شاخه جداگانه‌ای از نظام قضایی به این دادگاه‌ها نظارت دارند و بسیاری از کشورها مکان‌های ویژه‌ای جهت نگهداری نوجوانان تأسیس کرده‌اند.

ب. تسهیلات برای نوجوانان نگهداری جدا از بزرگسالان

در استانداردهای جهانی تأکید بر این است که نوجوانان در مکانهای جدا از بزرگسالان نگه داشته شوند. در صورت امکان مکان نگهداری نوجوانان نباید در محوطه ساختمان بزرگسالان باشد. اگر امکان داشتن محل جداگانه وجود ندارد، باید سعی شود تا بخش نوجوانان از بزرگسالان کاملاً جدا باشد. تجربه در سطح جهان نشان داده است که ارتباط با زندانیان بزرگسال برای نوجوانان خطرناک است: نوجوانانی که با بزرگسالان در یک مکان باشند بیشتر ممکن است مورد تجاوز جنسی، و ضرب و شتم قرار گیرند یا مورد استثمار واقع شوند. در صورتیکه قطع ارتباط میسر نباشد، نوجوانان باید کمترین ارتباط را با زندانیان بزرگسال داشته باشند. هر گونه ارتباطی در هر زمان باید تحت نظر کامل کارکنان زندان باشد. زندانیان بزرگسال نباید در بخش نگهداری نوجوانان کار کنند. زندانیان بزرگسال هرگز نباید به عنوان زندانبان بخش نوجوانان منسوب شوند.

طبقه بندی

نوجوانان ۱۶ تا ۱۸ ساله با نوجوانان ۱۲ تا ۱۴ یا ۱۴ تا ۱۶ ساله متفاوت‌اند. از نگهداری این رده‌های سنی با هم بخصوص پسران که مستعد اعمال خشونت و قلدری هستند، باید ممانعت شود.
 نوجوانان باید بر حسب سن، قدرت، و میزان تهاجمی بودن (و موارد دیگر) طبقه بندی شوند و بر اساس این طبقه بندیها نگهداری شوند. نوجوانان خشن باید جدا از دیگران و تحت نظر باشند تا آسیبی به دیگران وارد نکنند. به جوانان ۱۸ تا ۲۱ سال نیز باید توجه خاص شود و به محض رسیدن به سن قانونی (۱۸ سال) نباید به زندان بزرگسالان منتقل گردند.

محیط مادی

اگر مرکز نگهداری نوجوانان به درستی طراحی شده باشد قادر خواهد بود امکانات و شرایط بهتر در اختیار نوجوانان محروم از آزادی قرار دهد. ساختمان مرکز نگهداری باید به اندازه کافی بزرگ باشد، نور کافی به آن برسد، و به اندازه مناسب هوا در آن جریان داشته باشد، به قدر لازم وسایل و اثاث مورد نیاز خواب و مکان زندگی موجود باشد. نوجوانان باید مجاز باشند تعداد متناسبی از وسایل شخصی خود را به همراه داشته باشند، مگر اینکه این امر خطرات امنیتی دربرداشته باشد.

محیط روحی-روانی

هدف مراکز نگهداری نوجوانان در مرحله اول بایست بازپروری کودکان درگیر با قانون باشد و نه تنبیه آنان و باید در جلوگیری از نتایج ضد اجتماعی حبس تلاش شود. تأکید بازداشتگاه‌های نوجوانان باید بر مراقبت، حمایت، تحصیل و آموزش فنون باشد و نه بر حبس آنان. بازپروری نوجوانان باید در رشته‌های مختلف انجام گیرد و باید از مهارت متخصصین متعدد، مانند معلمین، مربیان حرفه و فن و روانشناسان استفاده شود. مسئولین بازداشتگاه باید برنامه کاملی که شامل تحصیل، ورزش، آموزش فنون، تفریح و فعالیتهای مفید دیگر است را عرضه کنند. کارکنان زندان باید محیطی برای نوجوانان فراهم آورند که آنان در برابر بزرگسالان، دیگر نوجوانان هم‌بند و همچنین در برابر کارکنان زندان احساس امنیت کنند. ترس، مادر خشونت و مشکلات رفتاری است.

تدابیر موردی

در صورت امکان باید برنامه‌های جداگانه مختص هر نوجوان تنظیم شود. فلسفه رفتاری بازداشتگاه نوجوانان باید بر پایه احترام به حقوق و شرایط هر نوجوان باشد. برنامه‌ها باید با دقت و بر اساس نیازهای فردی تنظیم شود. ضرورت حفظ نظم در زندان نباید رفتار عادلانه با نوجوانان را تحت الشعاع قرار دهد.

منابع دیگر:

اطلاعات بیشتر به زبان انگلیسی:

www.unhchr.ch/html/menu3/b/h_comp37.htm (UN High Commissioner for Human Rights)
The Child Criminal Justice Manual, Geraldine Van Bueren, United Nations International Centre for Crime Prevention, Vienna.

ج. روال پذیرش مداخله مددکار اجتماعی

در زمان ورود به بازداشتگاه، مددکار اجتماعی باید با نوجوان ملاقات و با او مصاحبه کند. اولین و عادی‌ترین

وظیفه مددکار اجتماعی تعهد به شناخت و بررسی نوجوان است و جمع‌آوری اطلاعاتی درباره وضعیت شخصی و خانوادگی نوجوان، شرایط زندگی و محیطی که در آن بارآمده است، شرایط تحصیل و غیره... این اطلاعات در تضمین درستی پیگیری پرونده، حیاتی است و بازپروری کودک و منافع او را در تصمیم‌گیری تسهیل و حمایت می‌کند.

بازداشت موقت پیش از تشکیل دادگاه

بازداشت نوجوانانی که در انتظار محاکمه هستند باید آخرین اقدام ممکن و در کوتاهترین زمان ممکن باشد. مسئولین زندان باید اطمینان کامل حاصل کنند که نوجوان بی‌مورد و بدون صدور حکم در بازداشت باقی نماند. جهت پیگیری پرونده، الزامی است که بطور مداوم با قضات، دادستانها (از طریق تلفن، ملاقات حضوری یا

این گزارش می‌تواند به مقامات قضایی اجازه دهد تا مناسب‌ترین مجازات را برگزینند و ترجیحا حکم به مجازاتهای جایگزین زندان دهند. در برخی کشورها مددکار مجاز است پیشنهادات مثبت به پلیس و یا دادستان مبذول دارد. ضروری است مقامات قضایی از مددکاران بخواهند تا یافته‌های خود را بصورت گزارش پیشنهادی در اختیار دادگاه بگذارند.

گزارشهای منظم) در ارتباط باشند. آن‌ها باید حق دستیابی نوجوان را به مشاور قانونی و در صورت امکان مشاور حقوقی رایگان تضمین کنند. همچنین باید یک قاضی، مسئول پیگیری پرونده نوجوان باشد و پرونده را منظم‌اً تحت بررسی قرار دهد و در صورت امکان شرایط آزادی مشروط پیش از پایان حکم نوجوان را فراهم سازد.

جزوه اطلاعات

به محض ورود به بازداشتگاه، نوجوان باید جزوه‌ای به زبان خود حاوی اطلاعات کافی پیرامون مقررات محل، وظایف و حقوق خود دریافت کند. اگر نوجوان بیسواد باشد کارکنان زندان باید توضیحات کافی، در حدی که

وی بتواند کاملاً به مراتب اشراف یابد در اختیار او بگذارند. نوجوانان باید بدانند در زمانی که احساس ناراحتی یا ناامنی می‌کنند به کجا یا به چه کسی مراجعه کنند.

معاینات پزشکی

نوجوانان باید همچون بزرگسالان زندانی، در زمینه سلامت جسم، روح، روان، اعتیاد به مواد مخدر و

مشروبات الکلی تحت معاینه کامل قرار گیرند و نتیجه معاینات در پرونده ثبت شود.

طبقه‌بندی

زمانی که نوجوان به بازداشتگاه وارد می‌شود، کارکنان آموزش دیده زندان باید با ارزیابی بر اساس سن، سابقه

کیفری، و پرونده جرم، وضعیت او را طبقه‌بندی و جای او را مشخص کنند.

د. بهداشت نوجوانان

بهداشت جسم

همچون زندانیان بزرگسال، نوجوانان حق بهره‌گیری از مراقبت‌های مناسب پزشکی توسط افراد متخصص را دارند. توجهات خاص به نیازهای بهداشتی و احساسی دختران بزهکار الزامی است. تزریق واکسن‌های لازم، شامل سرخک، کزاز، آنفلوانزا نوع B، فلج اطفال، ویروس روتا، دیفتی، و پرتوس به نوجوانان ضروری است. مضافاً براینکه نوجوانان در بازداشت باید تحت نظر بوده و در صورت لزوم تحت درمان لازم برای ترک اعتیاد به مواد مخدر یا مشروبات الکلی قرار گیرند.

بهداشت روان

زیر هجده سال داشتن به معنای بری بودن از ابتلا به بیماری‌های روانی و مشکلات روحی نیست. در واقع، نوجوانان دائماً از مشکلات بهداشت روان رنج می‌برند، بخصوص مشکل در رفتار، ناهنجاری در خلق و خو، اختلال در خواب، اختلالات روحی، ناهنجاری‌های بعد از استرس، و شیذوفرنی. نوجوانان باید تحت نظر باشند و در صورت لزوم برای اینگونه مشکلات تحت درمان قرار گیرند. در همه بازداشتگاه‌های نوجوانان یک روانشناس کودک باید بطور دائم حضور داشته باشد.

منابع دیگر:

اطلاعات بیشتر به زبان انگلیسی:

www.hipp-europe.org/resources/internal/yois/0020.htm (Health In Prisons Project)

www.aclu.org/issues/prisons/npp_policy.html (American Civil Liberties Union)

www.cwru.edu/med/epidbio/mphp439/Chapter15.htm (Case Western Reserve University)

استعمال مواد مخدر

درصد بالایی از نوجوانان بزهکار معتاد به مواد مخدر یا مواد رویگردان دیگر هستند. نگهداری یا بازداشت در محل مناسب برای درمان، مشاوره، روان درمانی و مراقبت‌های پزشکی، می‌تواند برخی مواقع چرخه کودکان معتاد در نزاع با قانون را بشکند؛ بخصوص کمک‌های پزشکی و روانی می‌تواند برای معتادین بسیار مؤثر باشد.

مثال: برنامه ترک اعتیاد در ایالات متحده

وقتی کودکی در برنامه زندان ایالتی نیویورک پذیرفته می‌شود، کارکنان، مشاوره فردی را با روان‌درمانی‌های خانوادگی و خدمات اجتماعی در هم می‌آمیزند و این برنامه را تا یک سال پس از آزادی از زندان ادامه می‌دهند. کارکنان از سوی نوجوان با مراکز خدمات اجتماعی پس از آزادی، مانند آموزش حرفه و سوادآموزی و اسکان در خانه‌های مبرا از مواد مخدر ارتباط برقرار می‌کنند.

منابع دیگر:

اطلاعات بیشتر به زبان انگلیسی:

<http://www.jrn.columbia.edu/studentwork/children/download/drugprog.html>

(New Drug Program For Juveniles In Detention)

مثال: تیم درمانی در پاکستان

در زندان مرکزی پشاور در پاکستان تیمی از روانشناسان، مددکاران اجتماعی و پزشکان مشاور برای نوجوانان معتاد فعالیت‌های درمانی گروهی برگزار می‌کنند و خدمات آموزشی، پزشکی، مشاوره‌ای، آموزش فنون، مراقبت، حمایت، تفریح و کمک‌های حقوقی در اختیار آنان می‌گذارند.

۵. برنامه‌های ویژه نوجوانان

هدف از حبس نوجوانان تأمین ابزار مورد نیاز ایشان در پیشبرد زندگی در خارج از مرکز نگهداری است. بعضی ابعاد برنامه‌های بازپروری بزرگسالان در مورد نوجوانان نیز صدق می‌کند. برنامه بازپروری باید به موارد زیر تأکید کند.

عزت نفس

داشتن تصویر مثبت از خود در همه امور زندگی مایه موفقیت است. نوجوانان بخصوص در مرحله حادی از شکل‌گیری هویت و برداشت از خود هستند. به همین علت، بهبود بخشیدن به عزت نفس نوجوانان در زندان باید یکی از برنامه‌های اصلی ویژه آنان باشد. تجربه ثابت کرده است که فعالیت‌های گروهی به منظور، ساخت و پرورش شخصیت و مهارت در رفتار متقابل، در بالابردن عزت نفس افراد جوان مؤثر است.

بر نوجوانان در بازداشت هرگز نباید برچسب "خلافکار" یا "موردی که امیدی برایش نیست" زد. چنین برچسب‌هایی می‌تواند تأثیر عمیقی بر برداشت نوجوان از خود و متعاقباً بر توانایی او در آمیزش دوباره با اجتماع بگذارد. پس از آزادی آنان باید تلاش‌های جدی صورت گیرد تا نوجوان در محیط خود به عنوان فردی بزهکار شناخته نشود. سوء سابقه نوجوانان باید پس از گذشت مدت مناسبی پاک شود.

منابع دیگر:

اطلاعات بیشتر به زبان انگلیسی:

www.rppi.org/privatization/ccrp/pw/Jan2001.html (Reason Public Policy Institute)

درس و تحصیل

تحصیل نقشی حیاتی در ایجاد زندگی کامل، مسئولانه و سالم دارد. اگر کودکی از تحصیل مناسب برخوردار نگردد، مستعد زندگی دشوار و سخت خواهد بود. برای او یافتن کار هدفمند، دشوار و در نتیجه خلافتکاری، انتخابی و سوسه انگیز خواهد شد. همه نوجوانان زندانی حق دارند متناسب با توانایی خود تحصیل کنند. در صورت امکان، بهتر است کلاس درس در یکی از مدارس منطقه برگزار شود. اگر کلاس داخل محوطه زندان تشکیل می‌شود، نوجوانان باید به اندازه یک روز کامل درسی در مدارس عادی در کلاس درس حاضر باشند. کلاس درس باید در محیطی دوستانه برگزار شود و معلمان مراکز نگهداری، باید دارای همان صلاحیتی باشند که معلمان مدارس کشور دارا هستند و تعداد آن‌ها باید به اندازه‌ای باشد که بتوان کلاس‌ها را با تعداد مناسب شاگردان اداره کرد. یک برنامه آموزشی موفق نیازمند همکاری گروهی مربیان و کارکنان زندان است. برای مثال، کارکنان زندان باید وقت و شرایط مناسبی که نوجوانان بتوانند تکالیف درسی خود را انجام دهند برایشان فراهم کنند. به منظور جلوگیری از بدنامی‌های پس از آزادی، مدارک تحصیلی که در زندان کسب می‌شود نباید نشان دهنده محل دریافت آن باشد.

منابع دیگر:

اطلاعات بیشتر به زبان انگلیسی:

www.doc.state.ok.us/DOCS/OCJRC/Ocjrc96/Ocjrc29.htm

(Oklahoma Department of Corrections)

<http://www.homeoffice.gov.uk/> (Home Office, England and Wales)

زنگ تفریح

نوجوانان زندانی باید به طور مداوم در محیط باز به ورزش و فعالیتهای تفریحی، بخصوص ورزشهای گروهی بپردازند. وسایل تفریحی، مانند توپ و وسایل بازی دیگر نیز باید در دسترس نوجوانان قرار داده شود. در تمام مدت زنگ تفریح کارکنان باید مراقب باشند تا کسی مورد تهدید یا آزار قرار نگیرد.

آموزش، حرفه و فن

نوجوانان باید فنون یا حرفه‌هایی بیاموزند که برای اشتغال بعد از آزادی از زندان مفید باشد. امکاناتی که در دسترس دختران قرار داده می‌شود نباید کمتر از امکاناتی باشد که در دسترس پسران قرار دارد. همه استانداردهای جهانی و محلی و قوانین مربوط به منع کار کودکان در مورد نوجوانان در زندان صادق است.

مثال: مرکز بازپروری در روسیه

در آرداتوو در روسیه انجمن غیر دولتی (NGO) مرکز بازپروری‌ای تحت عنوان استرنیه "ایمان، امید، عشق، برای نوجوانان بزهکار" تأسیس کرده است. در این مرکز کامپیوتر، نجاری، مهارت‌های اولیه کشاورزی، و رانندگی آموزش داده می‌شود.

منابع دیگر:

اطلاعات بیشتر به زبان انگلیسی:

www.penalreform.org/english/nlececa8_2.htm (Penal Reform International)

حفظ پیوندهای خانوادگی

هرگونه تلاش برای کمک به نوجوانان در حفظ پیوند با خانواده‌هایشان الزامی است. حفظ پیوندهای خانوادگی بزرگترین کمک به نوجوانان در راه جذب مجدد به جامعه است. نوجوانانی که از پشتیبانی خانواده برخوردارند به احتمال قوی‌تری زندگی قانون‌مند را پس از آزادی پیشه می‌کنند. پیوندهای خانوادگی را از طرق زیر می‌توان حفظ کرد:

- برنامه ریزی برای ملاقات منظم با خانواده در محیط زندان. نوجوانان باید بتوانند با اعضای خانواده خود بطور خصوصی ملاقات کنند؛
- امکان مرخصی موقت جهت دیدار در خانه
- تشویق نوجوانان و خانواده‌هایشان به مکاتبه و ارتباط تلفنی بطور منظم؛
- مجاز ساختن نوجوانان به نگهداری اشیاء شخصی،

مانند عکسهای خانوادگی و هر نوع یادگاری دیگر، در خوابگاه.

استانداردهای بین‌المللی در جهت حفظ منافع و رفاه نوجوانان در زندان، حق ارتباط والدین یا قیم با نوجوانان را به رسمیت شناخته است. آن‌ها حق دارند از سلامت فرزندشان اطلاع حاصل کنند و در صورت هر نوع تغییر جدی در سلامت نوجوان از آن باخبر شوند. مدیر یا مسئول بازداشتگاه می‌بایست در موارد فوت، بستری کردن نوجوان در مرکز درمانی خارج از زندان، یا هر نوع بیماری که موجب شود نوجوان بیش از ۴۸ ساعت تحت مراقبتهای پزشکی زندان قرار گیرد، مراتب را فوراً به اطلاع والدین یا قیم برسانند.

منابع دیگر:

اطلاعات بیشتر به زبان انگلیسی:

www.doc.state.ok.us/DOCS/OCJRC/Ocjrc96/Ocjrc29.htm
(Oklahoma Department of Corrections)

حفظ پیوندهای اجتماعی

نوجوانانی که از اجتماع بریده می‌شوند کمتر قادر به درک آداب و رسوم و انتظارات جامعه، بخصوص احترام به قانون هستند. نوجوانانی که از جامعه جدا باشند بیشتر در معرض خطر ارتکاب دوباره جرم قرار دارند. کارکنان زندان باید تسهیلاتی تدارک بینند تا افراد مختلف جامعه بطور منظم از طریق برنامه‌های تفریحی، فرهنگی، آموزشی، یا موارد دیگر با نوجوانان در ارتباط باشند.

آماده‌سازی برای آزادی

پیش از آزادی، نوجوانان باید تعلیمات کافی در زمینه مهارت‌های زندگی، از جمله ارتباطات و حل و فصل مرافعات، مهارت حرفه‌ای و پیشبرد مستقلانه زندگی چون فردی بالغ را دریافت کند. در هنگام خروج از زندان، اغلب نوجوانان زندگی تنها را تجربه نکرده‌اند. آموزش مهارت‌های زندگی کودکان را در این امر یاری می‌کند.

و. امنیت و نظم

امنیت حداقل

در مورد زندانیان نوجوان همچون بزرگسالان، باید از کمترین تدارکات امنیتی لازم برای حفظ امنیت مکان حبس، استفاده شود. تأکید بازداشتگاه‌های نوجوانان بایستی بر ایجاد محیطی برای بازپروری باشد و نه بر حبس ایشان. مراکز نگهداری نوجوانان بهتر است کوچک و "باز" باشند.

دستبند و وسایل دیگر

بطور کلی دستبند و وسایل شبیه به آن باید برای نوجوانان ممنوع باشد و فقط در صورتیکه هر نوع روش کنترل دیگر بیفایده بود، به این ابزار به عنوان آخرین راه چاره متوسل شد. از این وسایل نباید برای تحقیر یا خوار کردن نوجوان استفاده کرد. در صورت استفاده از چنین وسایلی، مدیر یا مسئول زندان فوراً باید با پرسنل پزشکی مشورت کند. وجود اسلحه مانع از ایجاد ارتباط و رابطه مثبت با نوجوان در بازداشتگاه است.

سلول انفرادی یا تنبیهات دیگر

نوجوانان هرگز نباید برای تنبیه یا کنترل به سلول انفرادی منتقل شوند. همچنین تنبیهات بدنی، کم کردن غذا، محدودیت یا ممنوعیت ملاقات با اعضای خانواده باید اکیداً ممنوع باشد. مجازاتهای جمعی بایست ممنوع شود.

ز. کارکنان

انتخاب کارکنان و آموزش به آنان

برای انتخاب افرادی که با نوجوانان سروکار دارند باید آیین نامه خاصی را دنبال کرد. کارکنانی که با نوجوانان سروکار دارند باید در زمینه‌های روانشناسی کودک، رفاه کودک، و استانداردهای بین‌المللی مربوط به حقوق کودک آموزش‌های ویژه ببینند و نیز در موارد پیش‌گیری از خودکشی، کمک‌های اولیه، و ایدز تعلیمات کافی کسب کنند. شناخت و برخورد صحیح با موارد قلدری و زورگویی نیز حائز اهمیت است. به منظور تکمیل آموخته‌ها و اطلاع از روش‌های جدید، تبادل تجربیات و تجدید قوا و حفظ علاقه به کار با نوجوانان، لازم است که آموزشهای حین کار بطور منظم برگزار شود.

کارکنان زن و مرد

در بازداشتگاه‌های نوجوانان باید از کارکنان زن و مرد توأم استفاده شود. حضور هر دو جنس در محل نگهداری نوجوانان می‌تواند تأثیر مثبتی بر طرز برخورد در بازداشتگاه و نگهداری نوجوانان و نزدیک کردن این شرایط به شرایط عادی زندگی داشته باشد.

ارتباط کارکنان با نوجوانان

ارتباط کارکنان با نوجوانان بسیار حائز اهمیت است. به عنوان مثال درک علت نزاع میان جوانان بزهکار فقط از طریق مهارت در ایجاد ارتباط و گوش سپردن به آنها میسر است. اگر در راه درک احساسات نوجوان کوشش نشود، حس خشم و بی‌عدالتی در ایشان افزایش می‌یابد، و در نتیجه پیشرفتشان بسوی بازپروری کند می‌گردد.

برخورد کارکنان تأثیر عمیقی بر نوجوانان دارد. اگر کارکنان آنان را آزار دهند و تحقیر کنند یا نتوانند نظم صحیح برقرار سازند، نوجوان در معرض خطر نیافتن یا از دست دادن عزت نفس یا دچار شدن به مشکلات رفتاری، مانند احترام نگذاشتن به مقامات و اولیای امور خواهند بود. درحالی‌که، کارکنان مهربان و حساس به مسائل، قادرند تأثیر عمیق و مثبت بر زندگی یک جوان زندانی بگذارند.

منابع دیگر:

اطلاعات بیشتر به زبان انگلیسی:

www.homeoffice.gov.uk (Home Office, England and Wales)

۵. موضوع بحث

- الف. در بعضی کشورها، نزدیک به ۸۰ درصد نوجوانانی که به زندان می‌روند پس از دو سال آزادی از زندان مرتکب تکرار جرم می‌شوند. این امر نشان می‌دهد که حبس کمکی به کودکان در دنبال کردن یک زندگی قانون‌مند نمی‌کند. آیا می‌توان در این باره اقدامی کرد؟ اگر بله، چه اقدامی؟
- ب. بسیاری از کودکان در زندان از پرورشگاهها یا مؤسساتی نظیر آن می‌آیند. چگونه می‌توان نیازهای این کودکان را در ایجاد روابط خانوادگی در مدت اقامتشان در زندان تأمین کرد؟
- ج. چه روشهای انضباطی ای می‌توان با کودکان سرکش که سابقه تکرار جرائم سنگین دارند، بکار گرفت؟ چه نوع تعلیم یا آموزشی می‌تواند بر ایشان مؤثر واقع گردد؟
- د. بسیاری از نوجوانان محروم از آزادی در واقع نباید در زندان باشند. به کدام دلایل نایست نوجوانی را در زندان نگه داشت؟
- ه. آیا در فعالیتهای زندان سازمان‌های غیردولتی (NGO) با شما همکاری می‌کنند؟ شما در چه زمینه‌ای با آنها کار می‌کنید؟

۶. مطالعات موردی

- الف. شما مسئول یک زندان مردان بزرگسال هستید که در یک بند آن ۵۰ نوجوان ۱۶ تا ۱۸ ساله محکوم هستند. بسیاری از این نوجوانان معتاد یا در ارتباط با مواد مخدر بوده‌اند. در حال حاضر، مسئول نگهداری از این نوجوانان کارکنان بخش بزرگسالان هستند. از شما می‌خواهند تا برنامه‌ای برای برخورد مناسب‌تر با نوجوانان در آن بند تنظیم کنید. چگونه عمل خواهید کرد؟
- ب. بیشتر نوجوانان در زندان شما در انتظار محاکمه‌اند. دو تن از آنان شش ماه است که در زندان‌اند و پرونده‌هایشان هنوز به قاضی ارجاع نشده است. شما، به عنوان مسئول زندان، برای

تضمین یک محاکمه عادلانه و سریع چه اقدامی می‌توانید بکنید؟

ج. در زندان شما ارباب و تهدید و قلدری در زنگ ۵.

تفریح مشکلی بزرگی ایجاد کرده است. چه راه‌هایی برای پیش‌گیری از این کار، بدون ایجاد محدودیت در آزادی تحرک زندانیان، وجود دارد؟
د. کودکی به زندان وارد می‌شود و مدعی است که از

سن قانونی زندانی شدن کوچکتر است. اما شناسنامه ندارد. چه باید کرد؟

شما یکی از مسئولین زندان هستید. یک روز تلفنی به شما خبر می‌دهند که پسر شما به دلیل جرمی در ارتباط به مواد مخدر محکوم شده و به زندان افتاده است، واکنش شما چه خواهد بود؟

برنامه‌ی بین‌المللی آموزش مربی

زندانیان آسیب‌پذیر: زنان و مادران

۱. مقدمه

شود. به سبب شمار کم زنان زندانی، در اکثر مواقع ایشان در ساختمانهای موقتی و نامناسب ویا در مکانهایی بسیار دور از محل زندگیشان نگه داشته می‌شوند. این عمل امکان ملاقات با خانواده‌هایشان را مشکل و پرخرج می‌سازد.

به علاوه، دسترسی به برخی امکاناتی که در اختیار مردان زندانی است، بخصوص امکان تحصیل و آموزش حرفه اغلب از زنان مضایقه می‌شود. در بیشتر مواقع کار آنان محدود به خیاطی، نظافت، نگهداری از کودکان یا دیگر فرصتهای ناچیز شغلی است. زنان زندانی باید امکانات مساوی با مردان در دسترس داشته باشند.

زنان باردار یا شیرده ای که به زندان می‌روند با مشکلات بزرگی روبرو هستند. حتی در شرایطی که محیط زندان بهداشتی و مناسب باشد، پرورش کودک در زندان مطلوب نیست. اما جدا کردن کودک نوزاد از مادر خود تصمیمی است که باید به طور جدی مورد ارزیابی قرار گیرد.

در پایان، زنان زندانی در زمان مرخصی از زندان با مشکلات خاصی روبرو می‌شوند. تحمل بدنامی پس از خلاصی بخصوص برای زنان سنگین تر است.

مقصود: بحث در مورد اینکه زنان و مادران باید زندانی آسیب‌پذیر به حساب آیند و معرفی اموری که به نیازها و آسیب‌پذیری آنان مربوط می‌شود.

تعریف: زندانیان آسیب‌پذیر کسانی هستند که، به دلیل سن، جنس، قومیت، وضعیت سلامتی، موقعیت حقوقی یا سیاسی، با خطرات بیشتری نسبت به امنیت یا رفاه خود در زندان روبرو باشند.

زمینه: در سراسر جهان زنان درصد کوچکی از کل زندانیان را تشکیل می‌دهند (حدود ۵ درصد). درصد کارکنان زن نیز به همان نسبت کمتر از مردان است. از آنجایی که اکثریت زندانیان را مردان تشکیل می‌دهند، سیستم زندان‌ها با تکیه بر شرایط مردان اداره می‌شود.

در محیط پرفشار و بسته زندان، زنان به‌طور خاص آسیب‌پذیرند. مردان (کارکنان و دیگر زندانیان) غالباً زنان زندانی را مورد آزار واذیت جسمی، روانی و جنسی قرار می‌دهند. مشکل دیگر زنان زندانی به نقش ایشان در خانواده مربوط می‌شود. از آنجاکه زنان مسئول خانواده و کودکان هستند، حبس آنان می‌تواند سبب بروز مشکلات جدی برای خود و خانواده شان در خارج از زندان

۲. اهداف

- الف. بحث در مورد اینکه زنان، خصوصا مادران، در زندان نیازها و شرایط ویژه ای دارند که آنان را آسیب‌پذیر می‌کند؛
- ب. آموزش حقوق و حمایت‌هایی که کودکان در زندان از آن برخوردارند؛
- ج. تشریح اقداماتی که برای تضمین رفتار عادلانه با زنان زندانی الزامی است؛
- د. معرفی روشها و برنامه‌هایی که رفاه کلی زنان زندانی را حمایت و ترویج و تشویق می‌کند.

۳. اصول بنیادی

- الف. هر کس، بدون هیچ گونه تبعیض، به ویژه از حیث نژاد، رنگ، جنس، زبان یا... هر موقعیت دیگر از تمام حقوق و آزادیهای مذکور در اعلامیه حاضر برخوردار است (اعلامیه جهانی حقوق بشر، ماده ۲).
- ب. اعمالی که طبق قانون و تنها به منظور حمایت از حقوق و موقعیت خاص زنان، خصوصا زنان باردار و شیرده، کودکان و نوجوانان، سالمندان، بیماران یا معلولین صورت می‌گیرد، نباید اعمالی تبعیض آمیز تلقی شود (مجموعه اصول در حمایت از همه افرادی که به هر شکلی در بازداشت یا زندان به سر می‌برند، اصل ۲-۵).
- ج. خشونت علیه زنان بدون آنکه به طور جامع بدان اشاره شود شامل اعمال زیر است: خشونت جسمی، جنسی و روانی که در هر کجا توسط دولت اعمال شود یا مورد چشم‌پوشی دولت قرار گیرد (اعلامیه سازمان ملل در رفع خشونت علیه زنان، ماده ۲. ج).
- د. مردان و زنان در حد امکان باید در مکانهای جداگانه نگهداری شوند: در محلی که مردان و زنان در حبس اند، بخش زنان باید کاملا جدا از بخش مردان باشد (قواعد حداقل استاندارد سازمان ملل در رفتار با زندانیان، قانون ۸. الف).
- ه. در زندان‌های زنان باید تسهیلات ویژه برای کلیه مراقبت‌های قبل و بعد از زایمان موجود باشد. در صورت امکان برای زایمان در بیمارستان خارج از زندان باید امکانات لازم فراهم گردد. تولد کودک در زندان نباید در شناسنامه او قید گردد (قواعد حداقل استاندارد سازمان ملل در رفتار با زندانیان، قانون ۱-۲۳).
- و. هنگامی که نگهداری نوزاد با مادر در زندان تجویز شود، باید محلی برای نگهداری نوزاد با کارکنان صلاحیت دار موجود باشد تا نوزاد بتواند بدون حضور مادر در آن مکان نگهداری شود (قواعد حداقل استاندارد سازمان ملل در رفتار با زندانیان، قانون ۲-۲۳).
- ز. در زندان‌های مختلط، بخش زنان باید تحت نظر و مسئولیت مأمور زن که کلیدهای کلیه قسمتهای زندان زنان را در اختیار دارد، باشد (قواعد حداقل استاندارد سازمان ملل در رفتار با زندانیان، قانون ۱-۵۳).
- ح. نباید به هیچیک از کارکنان مرد اجازه ورود به بخش زنان داده شود، مگر با حضور یکی از کارکنان زن. (قواعد حداقل استاندارد سازمان ملل در رفتار با زندانیان، قانون ۲-۵۳).

انجام مسئولیت‌های حرفه‌ای خود، اجازه ورود به بخش زنان را نداشته باشند (قواعد حداقل استاندارد سازمان ملل در رفتار با زندانیان، قانون ۳-۵۳).

ط. زنان زندانی فقط باید تحت مراقبت و سرپرستی کارکنان زن باشند. اما این بدان معنی نیست که اعضای مذکر زندان، بخصوص پزشکها و معلمین، برای

۴. اجرا و تحقق

الف. تسهیلات برای زنان زندانی

کیفیت مساوی تسهیلات

نیازهای اولیه مطابق با استانداردهای بین‌المللی در تسهیلات زندان باید برای زنان زندانی بطور مساوی فراهم باشد. زنان زندانی حق دارند در یک محیط امن و بهداشتی زندگی کنند. هر زندانی باید رختخواب، لباس تمیز، و وسایل بهداشتی خود، و حمام و توالت در

دسترس داشته باشد. مکان‌های عمومی باید بهداشتی و تمیز باشد. بر طبق استانداردهای جهانی در مورد عدم اعمال تبعیض جنسی، مکان حبس زنان باید از شرایط مساوی با مکان حبس مردان، برخوردار باشد.

نگهداری جدا از مردان

در کلیه استانداردهای بین‌المللی قید شده است که زنان زندانی باید از مردان زندانی جدا نگه داشته شوند. تحقیقات در سراسر جهان نشان می‌دهد که تجاوز و آزار واذیت زنان زندانی امری معمول است که اغلب با همکاری زندانبانان صورت می‌گیرد. اگر تسهیلات

جداگانه بطور مناسب امکان‌پذیر نباشد، زنان زندانی را می‌توان در مکانی مجزا نگهداری کرد. مردان زندانی نباید بتوانند به بخش مربوط به زمان دسترسی داشته باشند و این مکان نباید در معرض دید آن‌ها قرار داشته باشد.

مکان حبس در نزدیکی محل زندگی

نگهداری زنان اغلب اشکال برانگیز است چون شمار زنان زندانی از شهرها و منطقه‌های مختلف بقدری کم است که ایجاد ساختمان جداگانه برای ایشان الزامی بنظر نمی‌رسد. به این ترتیب زنان معمولاً در ساختمان‌های نامناسب و موقتی یا گوشه‌هایی از زندان مردان اسکان داده می‌شوند و اغلب از امکانات مساوی با مردان، در زمینه آموزش و تحصیل برخوردار نیستند. راه حل

مناسب، اسکان آنها در زندان مخصوص زنان است، اما این کار معمولاً منجر به دوری آنان از شهر و خانواده‌شان می‌شود. وقتی اسکان زنان دور از خانواده‌شان الزامی است، جهت جبران این مشکل باید اقداماتی صورت گیرد تا ملاقات این افراد با خانواده‌هایشان مثلاً به مدت یک روز کامل یا یک آخر هفته بطول انجامد.

ملاقات

تسهیلات ویژه برای ملاقات با اعضای خانواده باید فراهم باشد. این واحد زندان باید دارای بخشهایی برای

تسهیلات ویژه برای ملاقات با اعضای خانواده باید

تفریح و بازی داشته باشد تا ارتباط مثبت میان زنان زندانی و افراد خانواده شان تشویق شود. تحقیقات نشان می‌دهد که یکی از بزرگترین نگرانیهای زنان در زندان ارتباط مناسب با فرزندان و دیگر اعضای خانواده شان است. با توجه به انضباط و مقررات زندان، مدت ملاقات باید بر اساس وضعیت شخصی تغییرپذیر باشد. حفظ ارتباط منظم با خانواده از بهترین روشهای ترویج و تشویق تطبیق مجدد افراد با جامعه بعد از آزادی از زندان است.

طبقه بندی زنان زندانی

در بخش زندان زنان، زنان باید بر طبق شرایط فردی چون سابقه کیفری، سن، نوع جرم، و مدت محکومیت طبقه بندی شوند. زنان بزرگسال باید جدا از دختران باشند، و زنانی که سابقه خشونت دارند می‌بایست جدا از بقیه نگهداری و از نزدیک تحت مراقبت قرار گیرند تا دیگران را مورد آزار و اذیت قرار ندهند.

ب. دختران نوجوان در زندان

همه حمایتها و مراقبتهای ویژه نوجوانان (کیت منبع ۱- ب. ۲ زندانیان آسیب‌پذیر: نوجوانان) قابل اجرا برای دختران و پسران نوجوان است. حبس باید آخرین راه کار برای نوجوانان باشد. اگر دختران زیر ۱۸ سال به زندان محکوم شوند، باید جدا از زنان بزرگسال و پسران نوجوان نگه‌داری شوند. دختران نوجوان بخصوص در معرض خطر آزار و اذیت زندانیان بزرگسال قرار دارند، حتی توسط زنان زندانی بزرگسال. کارکنان مجرب و حساس باید بادقت ارتباط میان دختران جوان را با دیگر زندانیان تحت نظر داشته باشند.

ج. کارکنان و زنان زندانی

سوء استفاده جنسی کارکنان از زنان زندانی

سوء استفاده‌های جنسی، از جمله تجاوز، اِزْزاری است برای اعمال زور، کنترل، و مقهور ساختن زنان. لمس زنان در حمام، نیز از مواردی است که مکرراً اتفاق می‌افتد. زندانی هنگام بازرسی بدنی، تماشای زندانی در توالت یا

مثال: ایذاء جنسی توسط مجریان قانون در پاکستان، ترکیه، نیجریه

در بسیاری کشورها، تجاوز، ضرب و شتم جنسی، و آزار و اذیت در مراحل ابتدایی دستگیری و بازداشت، مسئله‌ای جدی است. بنابه گفته سازمان نگهبان حقوق بشر، بیش از ۷۰ درصد زنان زندانی در پاکستان توسط افسران پلیس مورد ایذاء جنسی قرار می‌گیرند. سازمان عفو بین‌الملل در ترکیه تجاوز و ایذاء گسترده زنان در بازداشت را ثبت کرده است. پلیس ترکیه "آزمایش بکارت" را برای شکنجه و آزار زنان بازداشت شده بکار می‌برد. در نیجریه، تجاوز و ایذاء جنسی زنان در بازداشت توسط پلیس و اعضای پرسنل زندان مرتباً گزارش می‌شود.

بازرسیهای امنیتی

کارکنان مرد هرگز نباید از زنان بازرسی بدنی بعمل بیاورند. دستور درآوردن لباس بطور کامل برای بازرسی بدنی، توهین به شأن انسانی است، حتی اگر مردی در محل حضور نداشته باشد. اعمال بازرسیهای داخلی نیز بسیار مشکل برانگیز و موجب عذاب و تحقیر زنان است. چنین بازرسیهای فقط و فقط در مواردی که طبق مدرکی محکم، مطلقاً ضروری جلوه کند، قابل اجراست.

کارکنان زن یا کارکنان هر دو جنس

در استانداردهای جهانی قید شده است که زنان زندانی منحصراً باید تحت سرپرستی کارکنان زن باشند و هرگز نباید منحصراً تحت سرپرستی کارکنان مرد قرار گیرند و نیز هرگز نباید تحت شرایطی قرار گیرند که خطر آزار و اذیت کارکنان مرد آنان را تهدید کند. هرگاه بازدید یک زن زندانی توسط یکی از کارکنان مرد لازم باشد یک مأمور زن باید در مکان حضور داشته باشد.

انتخاب و آموزش کارکنان

کارکنان بخش زنان باید به دقت انتخاب شوند در زمینه مشکلات خاصی که زنان زندانی ممکن است با آن روبرو باشند مانند مشکلات مربوط به آزار زنان، استفاده از مواد مخدر، و اضطرابهای ناشی از جدایی از خانواده آموزشهای لازم را کسب کنند.

منابع دیگر:

اطلاعات بیشتر به زبان انگلیسی:

Women and Torture: A Psychosocial Perspective, paper delivered at the VII International Symposium on Torture, Agomoh University, 1999.

Patterns of Abuse of Women's Rights in Employment and Police Custody, CLO, Lagos Akumadu, 1995.

<http://www.amnesty.ca/usa/mar4.htm> (Amnesty International)

<http://www.amnesty-usa.org/turkey/women.html> (Amnesty International)

<http://www.ihf-hr.org/index.php> (International Helsinki Federation for Human Rights)

<http://www.hrw.org/pubweb/Webcat-76.htm> (Human Rights Watch)

http://www.ahrchk.net/solidarity/200103/v23_17.htm (Asian Human Rights Commission)

اطلاعات بیشتر به زبان انگلیسی، فرانسه، اسپانیایی، و عربی:

<http://equalitynow.org/> (Equality Now)

منابع دیگر:

اطلاعات بیشتر به زبان فرانسه:

Centre de Recherches Sociologiques sur le Droit et les Institutions Penales, Delinquances des Femmes et Repression Penale, Bulletin d'Information IX.5, decembre 1996.

Women Prisoners: Towards a New Millennium, National Association for the Care and Resettlement of Offenders, October 1996.

د. بهداشت زنان در زندان

ملاحظات عمومی در امور پزشکی و درمانی

استانداردهای امور بهداشتی برای زنان باید برابر
استانداردهای بخش مردان باشد. معاینات عمومی
بهداشتی باید در زمان ورود به زندان و در طول مدت
اقامت در این محل، به منظور تشخیص بیماریهای
عمومی و عفونی و اعتیاد به مواد مخدر، صورت گیرد و
در موقع لزوم هر نوع مشکلی درمان گردد. برای زنان،
نیاز اصلی بهداشتی دسترسی به پزشک متخصص زنان
است.

بهداشت

زنان نیازهای ویژه ای دارند که در زندان باید به آنها
رسیدگی شود، از جمله دسترسی به وسایل بهداشتی
مانند نوار بهداشتی و دور ریختن آن‌ها.

مسئولین مراقبت‌های بهداشتی و درمانی

در صورت امکان، پزشک زنان باید برای مشاوره در محل
حضور داشته باشد. عدم حضور پزشک زن نباید بهانه ای
برای کوتاهی در تأمین نیازهای زنان در امور بهداشتی
شود.

امنیت در زمان معاینه پزشکی

هنگام انجام معاینه پزشکی یا مراحل درمان، زنان نباید
دست‌بند به دست داشته یا در زنجیر باشند. در مواردی که
آنان تهدیدی جدی و واقعی برای اطرافیان محسوب
شوند، یا سابقه سعی به فرار داشته باشند، پیش از اینکه
محدودیت‌های فیزیکی اعمال گردد، باید از روش‌های
دیگر در ایجاد امنیت استفاده شود.

بیماریهای مقاربتی

شمار زیادی از زنان زندانی در بدو ورود به زندان به
بیماریهای مقاربتی مبتلا هستند. از جمله این بیماریها

ایدز، کلامیدیا، سوزاک، هپاتیت، سیفیلیس، زگیل و تبخال تناسلی است. همه زندانیان باید معاینه شوند، و کسانی که مبتلا به این گونه بیماری باشند لزوماً درمان

شوند. همه زندانیان، مبتلا و غیرمبتلا به بیماریهای مقاربتی، می‌باید از وجود این بیماریها و ایدز و روشهای ابتلا به این بیماریها آگاه گردند.

استفاده از داروها و مواد مخدر

همچون زندانیان مرد، بسیاری از زنان زندانی سابقه مصرف دارو و مواد مخدر دارند یا به آن معتادند. اعتیاد می‌تواند زنان را نسبت به سوء استفاده و بدرفتاری زندانبانان یا دیگر زندانیان آسیب‌پذیر سازد.

بارداری

زن باردار یا شیرده باید فقط در صورتی به زندان محکوم شود که مجازات دیگری برای او وجود نداشته باشد. باید از زنان زندانی هنگام ورود به زندان آزمایش بارداری به عمل آید. در استانداردهای جهانی به روشنی قید شده است که رسیدگی به زنان باردار زندانی باید در سطح رسیدگیهای خارج از زندان باشد. بخصوص معاینات پزشکی منظم توسط یک ماما یا پزشک متخصص زنان، رژیم غذایی درست، تأمین ویتامین، و ورزش منظم حائز اهمیت است. به زنان باردار باید گوشزد شود که کشیدن سیگار، نوشیدن الکل یا استفاده از مواد مخدر می‌تواند به سقط، مشکلات رشد و نقص عضو جنین منجر شود. باید برای آگاهی از مسائل دوران بارداری و پس از زایمان به آن‌ها مشاوره داده شود، همچنین درباره راه‌های جلوگیری از حاملگی باید به آن‌ها آموزش داد. پس از

زایمان، زنان باید با مشاور ملاقات کنند و برای پیش‌گیری از افسردگی تحت مراقبت باشند. حتی‌الامکان، زایمان باید در یک بیمارستان انجام شود. زنان در موقع زایمان نباید با دستبند یا به زنجیر باشند، این محدودیت می‌تواند برای مادر و بچه خطرناک باشد. اگر کودکی در زندان به دنیا بیاید، نباید این موضوع در گواهی تولد یا شناسنامه او ثبت شود. پس از زایمان بازگشت مادر به زندان باید با توافق و تأیید دکتر مبنی بر عدم وجود خطر برای سلامتی مادر یا کودک صورت گیرد. در صورتیکه نوزاد با مادر بماند، امکانات مناسب باید در اختیار مادر قرار گیرد. آیین‌نامه‌های قضایی در مورد نوزادان زنان زندانی متفاوت است. برای اطلاعات بیشتر در مورد کودکان همراه مادر در زندان به بخش زیر مراجعه کنید.

منابع دیگر:

اطلاعات بیشتر به زبان انگلیسی:

<http://www.fsu.edu/~crimdo/dyer.html> (University of South Florida)
<http://www.ncchc.org> (National Commission on Correctional Health Care)
<http://www.ncsociology.org/prison.htm> (North Carolina Sociological Association)
<http://www.ncianet.org/> (National Center on Institutions and Alternatives)
<http://www.hipp-europe.org> (Health in Prisons Project)

۵. بهداشت روانی زنان در زندان

زنان زندانی از مشکلات روانی مشابه مردان رنج می‌برند، و حق دارند از مراقبت‌های بهداشت روان مشابه مردان برخوردار شوند. در زندان، زنان در مقایسه با مردان بیشتر مستعد ابتلا به بیماری‌های روانی هستند. درصد افسردگی، اضطراب، فوبیا، روان رنجوری، و خودآزاری، و خودکشی در اغلب کشورها در میان زنان بالاتر بوده است. نسبت بالای ناراحتی‌های روانی در میان زنان زندانی در ارتباط با میزان بالای سوء استفاده و بدرفتاری‌های جسمی، جنسی یا روانی در گذشته، و فشار شدید ناشی از جدایی از فرزندان و دیگر نزدیکان است. معمولاً زنان در موقع ورود به زندان بیشترین مشکلات روانی را تجربه می‌کنند. در این دوره بسیاری از زندانیان دچار اضطراب و فشارهای حاد می‌شوند. از این رو حیاتی است که برای تشخیص وجود یا احتمال ابتلا به ناراحتی‌های روانی، تازه‌واردان به زندان باید توسط پرسنل متخصص، معاینه شوند. زنانی که مستعد ابتلا به هرگونه ناراحتی هستند فوراً تحت مشاوره متخصص و پشتیبانی کارکنان قرار گیرند. پرسنل متخصص باید بطور منظم زنان را در مدت اقامتشان در زندان مورد بررسی قرار دهد. به علاوه، کارکنان زندان باید برای تشخیص علائم بالقوه مشکلات روانی آموزش‌های لازم را دیده باشند.

زنان زندانی و یائسگی

مرحله‌ی یائسگی برای بسیاری از زنان تنش‌زا است. برای آن دسته از زنانی که در زندان به سر می‌برند، رسیدن به سال‌های آخر باروری در شرایطی که به خودی خود سخت است می‌تواند، بعدی عمیق‌تر و گاه تکان‌دهنده و تلخ بیفزاید. حضور در زندان نه تنها می‌تواند فرصت بچه دار شدن را از یک زن بگیرد بلکه، درگیری با فشارهای روحی ناشی از یائسگی، بدون پشتیبانی خانواده و نزدیکان، می‌تواند در محیط زندان بسیار سخت باشد. در برخی موارد، فشار حضور در زندان شروع یائسگی را جلو می‌اندازد. این مسائل بخصوص در کشورهایی که نقش زن بر باروری و بچه دار شدن متمرکز است نگران‌کننده‌تر می‌باشد. کارکنان متخصص و غیرمتخصص زندان باید به این موضوع آگاه باشند به فشار و استرس در طول این دوران زندگی یک زن حساس باشند. حمایت روانی در هر زمان به این زنان ضروری است.

منابع دیگر:

اطلاعات بیشتر به زبان انگلیسی:

<http://www.oicj.org/> (Office of International Criminal Justice)

<http://www.hipp-europe.org> (Health in Prisons Project)

http://news.bbc.co.uk/hi/english/health/newsid_120000/120856.stm (BBC News)

<http://web.ukonline.co.uk/howard.league> (The Howard League for Penal Reform)

و. زنانی که کودکان خود را در زندان به همراه دارند

تصمیم‌گیری بر سر میزان دسترسی مادران زندانی که کودکان خردسال دارند، از جمله کودکانی که در دوران حبس مادر به دنیا می‌آیند، یکی از پیچیده‌ترین مباحث در ارتباط با زندانی شدن زنان است. زندان محل سالم و مناسبی برای کودکان نیست. معمولاً کودکان در زندان انگیزه درست برای رشد عادی نمی‌یابند و نیز قادر نیستند با اجتماع بیرون و دیگر اعضای خانواده ارتباط برقرار کنند. از طرفی، تحقیقات نشان می‌دهد کودکانی که بالاجبار از مادر خود جدا می‌شوند دچار آسیبهای روحی و ناهنجاری در رشد می‌شوند. این مسائل روانی و رشدی آشکارا در طول زندگی با آنها باقی می‌ماند. رویکرد دولت‌ها در سراسر جهان به این مسئله متفاوت است. در بعضی کشورها مادر مجاز است تا سن خاصی، مثلاً ۹ ماه، ۱۸ ماه، ۲ یا ۳ سال از کودک خود مراقبت کند و پس از آن کودک از مادر گرفته شده تحت سرپرستی شخص دیگر قرار می‌گیرد.

از طرفی، تحقیقات نشان می‌دهد کودکانی که بالاجبار از

مثال: محدوده سنی برای کودکان در زندانهای اروپا

کشورهای مختلف اروپائی در مورد نگهداری کودک توسط مادر در زندان محدوده سنی مختلفی تعیین کرده‌اند: تا یک سالگی در سوئد؛ تا شش سالگی در آلمان و اسپانیا؛ تا چهار سالگی در هلند؛ تا سه سالگی در پرتغال و سوییس؛ تا دو سالگی در فنلاند؛ و تا هجده ماهگی در انگلستان و ولز.

با توجه با اینکه مادر یک زندانی است، تحت هر گونه شرایطی، احتمال اینکه به رابطه مادر و فرزند لطمه وارد شود وجود دارد. بهترین راه کار برای جلوگیری از این مسئله اجتناب از حبس مادران است. مگر در شرایطی که آن‌ها مرتکب جرم سنگینی شده باشند و حضورشان در اجتماع خطرناک باشد. در سراسر جهان، اکثریت بالایی از زنان زندانی دست به جرایمی کوچک زده‌اند که اغلب در آنها خشونت نبوده است، مانند دزدی یا استفاده از مواد مخدر. در کل، چه برای این زنان، و چه برای فرزندان‌شان و چه برای اجتماع، مفیدتر خواهد بود که آن‌ها به مجازات‌های جایگزین محکوم شوند و یا تحت درمان قرار گیرند تا بتوانند با فرزندان خود در خارج از زندان باقی بمانند.

در این شرایط، زندان‌ها باید، برای مادران همراه کودک که دست به جنایت‌های سنگین زده‌اند، واحدهای جداگانه‌ای در نظر بگیرند. برای کمک به رشد کودکان، این واحدها باید در حکم خانه باشد و در طول روز مادر بتواند کودک خود را ببیند و هنگام شب در کنارش باشد. در صورت امکان، کارکنان باید برای مادران و کودکان محل نگهداری یا مراقبت و فرصتهای تحصیلی بوجود آورند. مادران و کودکان، هر دو، باید بتوانند با دیگر اعضای خانواده، مانند خاله، عمه، دایی، عمو و فرزندان این افراد، در ارتباط باشند.

وقتی کودک به سن خاصی برسد، ترجیحاً پس از دو سالگی، بهتر است از زندان خارج شود. پس از آن باید تلاش شود تا مادر و فرزند یکدیگر را بطور منظم

ملاقات کنند. مثلاً مادر باید به زندانی که به محل باید منظم باشد. اتاق ملاقات باید به شکلی باشد که زندگی کودک نزدیک است فرستاده شود. ملاقات‌ها مادر بتواند فرزندش را لمس کند.

مثال: اردوی تابستانی برای فرزندان زنان زندانی در ایالات متحده

زندان زنان ایالت ایندیانا در کشور آمریکا اردوهای تابستانی برگزار می‌کند که در طی آن فرزندان زنان زندانی می‌توانند دوران خوشی در کنار مادران خود سپری کنند.

مثال: کودکان همراه مادر در زندان در هند

در بخشی از یک تحقیق در زندان زنان ایالت حیدرآباد در هند، مسئولان پروژه با تعدادی از کودکانی که با مادران خود در زندان بسر می‌بردند مصاحبه کردند و به این نتایج رسیدند که کودکان کمبود دیگر اعضای خانواده خود را حس می‌کردند؛ غذا را دوست نداشتند؛ به اندازه کافی اسباب بازی نداشتند؛ اغلب آنها دچار آلرژی و ناراحتی‌های گوارشی بودند و درمان مناسب و دارو به موقع دریافت نمی‌کردند؛ برنامه مناسب برای شستن لباسهایشان نبود؛ و کودکان دچار روزمره گی‌گی کسل‌کننده‌ای بودند و ارتباطی با بیرون از زندان نداشتند.

مثال: کودکان همراه مادر در زندان در نیجریه

در زندان‌های نیجریه خط مشی مشخصی درباره محدوده سنی کودکان همراه مادر در زندان وجود ندارد. تصمیم براینکه کودک همراه مادر در زندان بماند معمولاً به وجود یا عدم وجود قوم خویش داوطلب نگهداری کودک بستگی دارد. در مواردی کودکان تا پنج سالگی همراه مادر خود در زندان مانده‌اند. طی ارزیابی انجمن حرکت برای رفاه و بازپروری زندانیان (PRAWA) در زندان آباکالیلی، مشاهده شد که بسیاری از کودکان گوشه‌گیر بودند و از ملاقات کنندگان می‌ترسیدند، و برنامه خاصی برای درس خواندن یا مراقبت از آنان وجود نداشت.

منابع دیگر:

اطلاعات بیشتر به زبان انگلیسی:

Shankardass, Rani Dhavan, Where the Mind is Without Fear and the Head is Held High: Mental Health and Care of Women and Children in Prison in Andhra Pradesh, Penal Reform International and Penal Reform and Justice Association (2001).

Women Prisoners: Towards a New Millennium, National Association for the Care and Resettlement of Offenders, Oct. 1996.

مادران نوجوان

بسیاری از زنان زندانی که مادر یا باردار هستند نوجوان‌اند. مادران جوان در زندان در مقایسه با مادران بزرگسال یا نوجوانان دیگر در مقابل پیامدهای منفی اجتماعی، روانی، و اقتصادی به مراتب آسیب‌پذیرترند. این زنان نیاز به توجه و مراقبت زیاد دارند. به دلیل سن کم، بیشتر در معرض خطرات دوران بارداری قرار دارند و احتمالاً برای نگهداری از کودک خود نیاز به آموزش دارند. در بازداشتگاه نوجوانان باید امکانات لازم برای مادران وجود داشته باشد و همچون مادران بزرگسال، بتوانند از کودکان خود نگهداری کنند و خصوصاً در هنگام شب در کنار کودک خود باشند. و از حمایت و پشتیبانی خانواده‌های خود نیز تا حد امکان برخوردار شوند.

مثال: برنامه برای مادران نوجوان در ایالات متحده

در برنامه‌ای در ایالت تکزاس در یک منطقه روستایی که حراست از زندانیان آسان‌تر انجام می‌گیرد برنامه‌ای تحت عنوان "زنان نیازمند به نیروی بیشتر" (WINGS) که هدف آن کمک به مادران نوجوان در بازداشتگاه است فعالیت‌هایی در جهت بالا بردن کفایت اجتماعی و شناخت، با تأکید خاص بر تصمیم‌گیری، کنترل خشم، همدلی با قربانی، راه حل‌یابی میان افراد، و رشد معنوی به مادران نوجوان اختصاص داده شده است. مادران نوجوان باید برنامه را با یادگیری مهارت فنی، بخصوص یادگیری حرفه و توانایی حفظ شغل پایان برند. کلاس‌هایی نیز مخصوص تربیت فرزندان برگزار می‌شود.

ز. بازپروری زنان زندانی و بازگشت به جامعه

زنان در زندان، همچون مردان، می‌توانند از برنامه‌های بازپروری و بازگشت دوباره به جامعه، از جمله ترک اعتیاد، آموزش‌های درسی و فنی، و کلاس‌های فنون زندگی بهره‌مند شوند.

تساوی در دسترسی به تحصیل، آموزش، و کار

زنان در اکثر مواقع خدماتی مشابه مردان دریافت نمی‌کنند. این امر بخصوص در مورد یادگیری مهارت‌های فنی و امکانات تحصیلی صدق می‌کند. به عنوان مثال، مردان زندانی در رشته‌های مکانیکی اتومبیل یا کامپیوتر آموزش می‌یابند که این آموزش‌ها می‌تواند پس از مرخصی از زندان منبع درآمد مناسبی برایشان باشد. درحالی‌که زنان زندانی به کارهایی چون شستن رخت‌های زندانیان ترغیب می‌شوند. در همه استانداردهای جهانی قید شده است که زنان نیز حق یادگیری مهارت‌های باب بازار را دارند تا بتوانند پس از آزادی از زندان به انجام کاری مناسب با درآمدی مطلوب بپردازند. دسترسی زنان به امکانات و آموزش‌های فنی باید به اندازه مردان باشد. پروژه‌های درآمدزا، می‌تواند راهی باشد برای آموزش مهارت‌های قابل استفاده در اجتماع جهت آماده‌سازی زنان برای خروج از زندان.

آماده‌سازی برای خروج از زندان

زنان زندانی در زمان آزادی از زندان با مشکلات خاصی روبرو هستند. زنان زندانی، همچون مردان، در هنگام ورود به زندان از سطح پایینی از دانش‌های اجتماعی و اقتصادی برخوردارند. به علاوه، بدنامی ناشی از زندانی بودن می‌تواند در مورد زنان بسیار شدیدتر باشد. برنامه‌های پیش از آزادی، مانند کلاس‌های تربیت فرزند و مهارت‌های زندگی، می‌تواند به زنان در گذار به دوران آزادی یاری رساند. از آنجا که احتمال مجرد بودن زنان بیشتر از مردان است، کلاس‌های تربیت فرزند به خصوص می‌تواند بسیار مفید باشد. حمایت و پشتیبانی اجتماعی و روانی نیز حائز اهمیت است. مسئولین زندان باید تلاش کنند تا برای زنان زندانی به خصوص مادران-محلّی برای زندگی پس از خروج از زندان بیابند. نداشتن محل امن و ثابت برای زندگی می‌تواند بازگشت مجدد به جامعه و پیوند دوباره به فرزندان را تقریباً غیرممکن سازد.

سازمان‌های غیردولتی (NGO) و زنان زندانی

به علت محدودیت‌های موجود در زندان به دلیل شمار کم زنان زندانی، مسئولین زندانها می‌توانند از شرکت دادن سازمان‌های خارج از زندان در کمک به زنان زندانی و دوران پیش از آزادی، از این افراد یاری جویند.

مثال: سازمان‌های غیردولتی (NGO) برای زنان زندانی در انگلستان

سازمان زنان زندانی پروژه ای بنام "شبکه‌ی تعلیم و تربیت و حرفه‌آموزی" (ETC)، برای آموزش دادن زنان زندانی بریتانیا ترتیب داده است. ETC هزینه واحدهای درسی مکاتبه ای برای زندانیان را تأمین می‌کند و زندانیان را پس از آزادی به مدارس عالی و مراکز آموزشی می‌فرستد، و کمک‌های عملی جهت موفقیت اجتماعی در اختیار افرادی که در زندان بوده‌اند، قرار می‌دهد.

مثال: آموزش برای زنان زندانی در اتریش

آتریچ، سازمانی در وین اتریش، واحدهای آموزش کامپیوتر برای زنان زندانی که در زندان فاووریتن هستند ترتیب داده است. هدف این برنامه آموزش مهارت‌های مفید به زندانیان است تا بتوانند پس از آزادی کار مناسب بیابند.

مثال: NGO برای زنان زندانی در نیجریه

بازپروری «حرکت برای رفاه زندانیان» (PRAWA)، جهت ایجاد اعتماد به نفس، عزت نفس، و توانایی‌های ایجاد ارتباط در اجتماع، برنامه هفتگی سوادآموزی و برنامه‌های گروهی در زندان زنان کریکری در لاگوس برگزار می‌کند. PRAWA همچنین برای کسانی که از زندان آزاد شده‌اند و افراد دیگر در جامعه، کارگاه‌های آموزشی در شناخت جایگزین‌های خشونت و آموزش توانایی برنامه‌ریزی در زندگی، کارگاه‌های خیاطی و تولید صابون نیز در لاگوس و انوگو برای زنان زندانی تشکیل داده است. همچنین جامعه رفاه زنان زندانی (SWEWP) کارگاه‌های بافتنی برای زنانی که از زندان آزاد شده‌اند ایجاد کرده است.

منابع دیگر:

اطلاعات بیشتر به زبان انگلیسی:

<http://www.womeninprison.org.uk/> (Women in Prison)

<http://www.wpaonline.org> (Women's Prison Association)

۵. موضوع بحث

- الف. در کشور شما، چه تفاوت‌هایی (در صورت وجود تفاوت) در برخورد با زنان و مردان وجود دارد؟ نیازهای زنان چگونه با نیازهای مردان متفاوت است؟
- ب. در کشور شما، حداکثر سن برای کودکی که با مادر خود در زندان به سر می‌برند چه مقدار است؟ مزایای بالا یا پایین بردن حداکثر سن در چیست؟
- ج. برای تشویق در حفظ ارتباط میان فرزندان که به ملاقات مادر خود می‌آیند چه امکاناتی باید در اختیار زنان قرار گیرد؟
- د. در شرایطی که زن شیرده مجبور است در سلول انفرادی بماند، چه برنامه‌های خاصی باید در نظر گرفته شود؟
- ه. در بسیاری از زندان‌های زنان، فعالیت‌های آموزنده و تفریحی تنها به کارهای معمول خانگی مانند کاردستی محدود می‌شود. آیا باید این وضعیت را تغییر داد؟ چه فعالیت‌های دیگری می‌توان ایجاد کرد؟
- و. استخدام کارکنان زن در زندان مردان موجب بروز چه مسائلی می‌تواند بشود؟ تفاوت آن با استخدام کارکنان مرد در زندان زنان در چیست؟
- ز. زندان شما چه خدمات بهداشتی برای زنان در نظر گرفته است؟ آیا در زندان شما موازین امنیتی خاص زنان زندانی وجود دارد؟
- ح. برای زنی که به اتهام قتل همسرش در انتظار دادرسی است و شما می‌دانید دادگاه او پنج تا هفت سال دیگر تشکیل خواهد شد، چه جایگزینی‌ها و چه حمایت‌هایی می‌توان پیش‌بینی کرد؟

۶. مطالعات موردی

- الف. در یک زندان بزرگ، واحد جداگانه‌ای برای زنان وجود دارد. فعالیت اصلی این زنان شستن و ترمیم لباس‌های مردان زندانی است. طبق استانداردهای جهانی زنان باید به تحصیل و امکانات شغلی برابر مردان دسترسی داشته باشند. چگونه می‌توان به این الزام پاسخ گفت؟
- ب. در زندانی، زنان مجازند فرزندان خود را تا سه سالگی همراه خود نگه دارند، اما پس از شش ماهگی ملزم به سپردن فرزندشان به مهدکودک زندان‌اند و باید هشت ساعت در روز به کار

- بپردازند. بسیاری از زنان از گذاشتن کودک خود . ه. در مهد کودک زندان افسرده می‌شوند. برای بهبود این وضعیت چه می‌توان کرد؟
- ج. زنی ۲۵ ساله در زندان شما، متهم به قتل همسر خویش است. او هشت ماهه حامله است و لازم است که برای مراقبت‌های پیش از زایمان به درمانگاه منطقه منتقل شود. چه موازین امنیتی باید در مورد او اجرا شود؟ عوامل تعیین‌کننده‌ای که طبق آن کارکنان زندان بتوانند درجه خطرناک بودن او را برای زندانیان دیگر و پرسنل زندان، مورد سنجش قرار دهند، چیست؟
- د. یک زن ۴۲ ساله چهار سال از محکومیت ۱۰ ساله . و. خود را سپری کرده است، و در این مدت به شدت دچار افسردگی و گوشه‌گیری است. او حتی حاضر به ملاقات خواهر و تنها دختر خود، تنها افراد خانواده که ارتباط با او را حفظ کرده‌اند، نیست. اغلب اوقات در گوشه‌ای نشسته و می‌گیرد. چگونه باید با این مسئله برخورد کرد؟
- زندان محل کار شما واحدی برای نگهداری از نوزادان و کودکان زنان زندانی ایجاد کرده است. از سوی یک سازمان بین‌المللی غیردولتی به تازگی مقداری اسباب بازی، لباس، کتاب، و وسایل دیگر به کودکان این واحد اهداء شده است. کارکنان زندان تصمیم گرفته‌اند برای حفظ این وسایل آن‌ها را تنها در مواقعی که افراد خارج از زندان در محل حضور دارند در اختیار کودکان قرار دهند. مادران از این وضعیت ناراضی‌اند و به رئیس زندان شکایت می‌کنند. رئیس زندان چه عکس‌العملی باید از خود نشان دهد؟
- یک زن زندانی، برای درمان کودک خود به دکتر زندان مراجعه می‌کند. وقتی دکتر برای کودک دارو تجویز می‌کند، زن زندانی از او درباره دلیل تجویز و اثرات دارو بر کودک سؤالاتی می‌کند. دکتر اظهار می‌دارد که چون کودک تحت نظارت اوست زن حق طرح این سؤال را ندارد. آیا مادر حق دارد چنین سؤالی را طرح کند یا انتظار جواب داشته باشد؟

برنامه‌ی بین‌المللی آموزش مربی

زندانیان آسیب‌پذیر: بیماران روانی و معلولین ذهنی در زندان

۱. مقدمه

معلولین ذهنی را به معلولین روانی خواهیم شناخت. زندانیان آسیب‌پذیر کسانی هستند که، به دلیل سن، جنس، قومیت، وضعیت سلامتی، موقعیت حقوقی یا سیاسی، امنیت یا رفاه آنان در زندان با خطرات بیشتری مواجه باشد.

زمینه: بیماری روانی و معلولیت ذهنی در دو مرحله از روند دادرسی اهمیت دارد: (۱) در طول محاکمه، هنگامی که مجازات زندان برای فرد حکمی مناسب‌تر از انتقال او به آسایشگاه روانی تشخیص داده می‌شود؛ (۲) پس از ورود فرد به زندان، هنگام تصمیم‌گیری در مورد درمان و یا تجویز داروی مناسب به زندانی. در مورد بیمار روانی، باید متذکر شد که امکان دارد زندانی پیش از ورود به زندان به بیماری دچار شده باشد (و حتی در برخی موارد در برابر جرم ارتكابی خود، مسئول شناخته نشود) و یا امکان دارد پس از ورود به زندان دچار مشکلات روانی شود. در هر دو مورد، عدم وجود مراقبت‌های درمانی و برخورد نامناسب، دشواری را در طول مدت حبس تشدید و، در بیشتر موارد، محکومیت به زندان را به جای

مقصود: بحث درباره‌ی اینکه در اکثر موارد، بیماران روانی را نباید در زندان نگه داشت؛ زندان مکان مناسبی برای این دسته از افراد که باید تحت درمان روانی قرار گیرند نیست؛ اثبات اینکه بیماران روانی و معلولین ذهنی به طور خاص، گروه بسیار آسیب‌پذیری‌اند که باید در زندان توجهات و ملاحظات ویژه‌ای در مورد آن‌ها انجام گیرد.

تعریف: بیماری روانی اشکال مختلف ناهنجاری‌هایی است که توانایی تفکر یا رفتار صحیح را تضعیف می‌کند. بیماری‌های روانی به نوعی ناهنجاری فکری یا خلق و خو مربوط می‌شوند که به شدت بر قدرت تشخیص، رفتار، یا توانایی تشخیص واقعیت یا بر آمدن از انجام نیازهای عادی زندگی، لطمه می‌زنند و به شکل درد و نقص روانی ظاهر می‌شوند. معمول‌ترین اشکال بیماری روانی داشتن اضطراب‌های شدید و افسردگی و شیзоفرنی است.

بیماری روانی با معلولیت ذهنی متفاوت است. عملکرد کلی فکری معلولین ذهنی از سطح میانگین، پایین‌تر است و آگاهی و درک آنان از محیط اطراف خود مشابه دیگران نیست. در این کیت، بیماران روانی و

بازپروری فرد، مبدل به عقوبتی با اثرات منفی درازمدت می‌کند. در آخر، باید متذکر شد که در برخی کشورها بیماران روانی را با وجود اینکه مرتکب جرمی نشده‌اند در زندان نگهداری می‌کنند. این مورد زمانی رخ می‌دهد که یا آسایشگاه مناسب این افراد وجود ندارد و یا در آسایشگاه‌ها جای خالی برای این افراد نیست. به هر حال نگهداری بیماران روانی در زندان جایز نیست مگر در مواقعی که این افراد تهدیدی جدی برای جامعه به حساب آیند. بازداشت بیماران روانی که خطرناک نیستند، آنان را در محیطی قرار می‌دهد که برای امنیت شخصی و نیز سلامت روح و روان آنان زیان‌آور است.

۲. اهداف

- الف. بحث در مورد مناسب بودن نگهداری بیماران روانی و معلولین ذهنی مجرم در آسایشگاه روانی و یا اقدام به مجازات‌های جایگزین زندان برای آن‌ها و ترویج و تشویق اینگونه اقدامات در صورت وجود امکانات لازم.
- ب. بالا بردن سطح آگاهی کارکنان زندان از دشواری‌هایی
- ج. که بیماران روانی و معلولین ذهنی در زندان با آن روبرو هستند و مشکلات روحی و رفتاری خاصی که ممکن است در مدت کار با این افراد پیش آید؛ معرفی اقدامات خاصی که توانایی کارکنان زندان را در کنترل و کار با بیماران روانی و معلولین ذهنی بهبود می‌بخشد.

۳. اصول بنیادی

- الف. در هر زندان باید حداقل یک پزشک با اطلاع از دانش روانشناسی به خدمت گمارده شود. خدمات پزشکی در زندان باید تقریباً یکسان با خدماتی باشد که در اجتماع و برای دیگر مردم اعمال می‌شود، این خدمات باید شامل خدمات روانشناختی جهت تشخیص بیماری و درمان شرایط غیرعادی روانی بیمار به شیوه‌ای درست باشد (قواعد حداقل استاندارد سازمان ملل در رفتار با زندانیان، قانون ۱-۲۲).
- ب. افرادی که بیمار روانی تشخیص داده می‌شوند نباید در زندان نگهداری شوند و باید در اسرع وقت در مورد انتقال آنان به آسایشگاه روانی اقدام شود. (همان، قانون ۱-۸۲).
- ج. زندانیانی که از بیماری‌ها یا ناهنجاری‌های روانی دیگر رنج می‌برند باید تحت نظر و درمان مؤسسات تخصصی پزشکی قرار گیرند. در طول مدت اقامت در زندان، این زندانیان باید تحت نظر پزشک زندان باشند. خدمات پزشکی و روان‌درمانی نهادهای کیفری در صورت لزوم باید به درمان روانی دیگر زندانیان نیز اهتمام ورزد (همان، قانون ۲-۸۲، ۳-۸۲، و ۴-۸۲).
- د. زندانیان و کلیه افراد در بازداشت حق دارند از بالاترین استاندارد سلامت روان موجود در کشور برخوردار باشند (اصول سازمان ملل در حمایت از بیماران روانی و معلولین ذهنی، اصل ۱۰.۱ و اصل ۲۰).

۵. پرسنل زندان نقشی اساسی در تشخیص سریع ناراحتی‌های روانی زندانیان ایفا کرده و مسئول‌اند این افراد را با محیط‌شان سازگار سازند (کمیته اروپائی برای پیش‌گیری از شکنجه و رفتار یا تنبیهات غیرانسانی یا تحقیرآمیز، سومین گزارش عمومی).

۶. در مواردی که حبس در انفرادی یا استفاده از ابزار به بند کشیدن اجتناب‌ناپذیر است این امر باید در کوتاه‌ترین زمان ممکن صورت گیرد. خطر خودکشی افراد همواره باید توسط کارکنان و پزشک

زندان ارزیابی شود. در مواقع بحرانی باید از روش‌های فیزیکی برای جلوگیری از صدمه به خود، مراقبت‌های نزدیک و دائمی، گفتگو، و ایجاد اطمینان و اعتماد بهره برد (کمیته وزیران، شورای اروپا، توصیه ۷-۹۸، بند ۵۶، ۵۷، و ۵۸).
ز. بهتر است، در صورت لزوم، از مؤسسات تخصصی مناسب جهت ادامه درمان روانی زندانی پس از آزادی یاری طلبیده شود (قواعد حداقل استاندارد سازمان ملل در رفتار با زندانیان، مقررات ۸۳).

۴. اجرا و تحقق

الف. دو مشکل متمایز

آگاهی کافی کارکنان زندان از سلامت روان در تشخیص به موقع مسائل و دشواری‌ها امری ضروریست. آنها باید بتوانند بیماران روانی را از معلولین ذهنی تمیز دهند. معلول ذهنی درک روانی اندکی دارد که قابل معالجه نیست، درحالی‌که بیمار روانی از عذاب‌های روحی‌ای رنج می‌برد که مستقیماً به قابلیت‌های عقلی آن‌ها ارتباطی ندارد.
برای هر دو گروه، محیط زندان معمولاً به شدت پرتنش است. شرایط زندان می‌تواند بیماری روانی را وخیم‌تر سازد یا حتی موجب بروز بیماری در فرد در زمان اقامت در زندان شود. به همین ترتیب، احتمال اینکه

معلولین ذهنی مورد آزار و اذیت و بدرفتاری قرار گیرند زیاد است و زندان می‌تواند این دشواری‌ها را شدت بخشد.
از این رو رفتار کارکنان و محیط زندان عوامل مؤثری در سلامت روحی زندانیان به حساب می‌آید و می‌تواند فشار و اضطراب زندانی را کاهش دهد. کارکنان زندان متعهدند از این دو گروه زندانی در برابر آزار و اذیت دیگران حمایت کنند و فضایی بوجود آورند که این افراد بتوانند با داشتن اختلالات روانی محیط زندان را تحمل کنند.

بیماری روانی

بیماری روانی واژه‌ای است که طیف وسیعی از حالت‌ها و رفتارها را در بر می‌گیرد. بطور کلی، کسی را می‌توان بیمار روانی نامید که تعارضاتی قابل ملاحظه و ناخواسته در انجام فعالیت‌های اصلی زندگی، مانند یادگیری، فکر

کردن، ایجاد ارتباط، و خواب تجربه کند. معمول‌ترین اشکال بیماری روانی ناهنجاری‌های اضطراب، افسردگی و شیذوفرنی است.
نوع، شدت، و مدت نشانه‌های بیماری‌های روانی

در افراد گوناگون متفاوت است. همچنین ممکن است اشخاص، بیماری را به شکل‌های مختلف در طی سالیان تجربه کنند. نشانه‌های بیماری می‌تواند کم و زیاد شود و در زمان بروز الگوی خاصی را دنبال نکند، همین امر پیش‌بینی بهبود یا وخامت وضع را دشوار می‌سازد. گاه بیماران روانی به توجه کمتری نیاز دارند، گاه نیازمند

مراقبت‌های جدی و دائمی هستند تا بتوانند با شرایط زندان کنار بیایند. هرچند نشانه‌های بیماری روانی می‌تواند گاه با دارو و یا با روان‌درمانی بطور مؤثری مهار شود، اما برای اغلب افراد، بیماری می‌تواند بطور ادواری، در طول زندگی مشکلاتی ایجاد کند.

معلولیت ذهنی

توانایی عقلی و فکری در انسان‌ها بسیار متفاوت است. در ارزیابی‌های سستی، عقل و شعور، توانایی‌ای فرض می‌شد که با یک نوع مقیاس، مانند IQ، بود. اما اخیراً تحقیقات نشان داده است که در واقع عقل و هوش را با مجموعه‌ای از مهارت‌ها و استعدادها در ابعاد گوناگون می‌توان سنجید. این مهارت‌ها شامل توانایی حل مسائل، خلاقیت و ابتکار، و شعور عاطفی است.

مقیاس سنجش عقل و هوش هر چه باشد، واضح است که برخی افراد قابلیت روانی شرکت در زندگی روزمره را همانند دیگران ندارند. این افراد معلول ذهنی هستند و ممکن است دچار مشکلات بوده و در انجام فعالیت‌های ساده زندگی نیاز به کمک دیگران داشته باشند.

در زمان دستگیری، پیگرد قانونی، تعیین مجازات و توقیف و حبس، معلولین ذهنی نسبت به آزار و اذیت و سوءاستفاده آسیب‌پذیراند. در بسیاری مواقع، ممکن است قادر به فهم جرمی که مرتکب شده‌اند و یا پیامدهای آن نباشند و نتوانند بطور مطلوب از خود دفاع کنند. در زندان غالباً مورد سوءاستفاده و آزار و اذیت زندانیان دیگر، و در مواردی، کارکنان زندان قرار می‌گیرند. باید بخاطر بسپاریم که معلولین ذهنی از همان حقوق انسانی‌ای برخوردارند که زندانیان دیگر برخوردارند. و در مواقعی نیز نیازمند اقدامات افزون‌تری از سوی کارکنان زندان هستند تا حقوق‌شان کاملاً تضمین شود.

ب. تنش روانی زندان

در این بخش به توضیح بعضی ناراحتی‌های روانی که ممکن است در نتیجه تنش‌های روانی ناشی از حبس تولید شود پرداخته می‌شود. اگر این ناراحتی‌ها شدید باشد، می‌تواند بیماری تلقی شود.

زندانی شدن بر هر زندانی تأثیر متفاوتی دارد. عوامل زیادی، از جمله سلامت عمومی، سلامت روانی و توانایی روبرویی با مسائل، تعیین‌کننده میزان تشیی است که فرد در

زندانی تجربه می‌کند. بطور کلی، زندانیان با عدم آزادی عمل، عدم حمایت اجتماعی و فعالیت‌های هدفمند روبرو هستند. این تجربیات می‌تواند آنان را بسوی احساس انزوا، بی‌حوصلگی، تحقیر، و بی‌اختیاری هدایت کند و مشکلات روانی و رفتاری موجود آن‌ها وخیم‌تر شده و به مسائل جدیدی، مانند افسردگی، اضطراب، و فقدان عزت نفس دچار شوند. زندانیانی که خود را عاجز و ناتوان تصور می‌کنند

ممکن است با خشم و خشونت واکنش نشان دهند. کارکنان زندان باید سعی کنند اداره زندان به گونه ای باشد که تنش و مشکلات لاینفک زندگی در زندان را سخت تر نسازد. کارکنان مجرب قادرند این شرایط را فوراً تشخیص دهند و به زندانیان کمک کنند تا از درمان مناسب بهره مند شوند.

اضطراب و افسردگی

مشکلات روحی غالباً به کندی و به نحوی ناآشکار شکل می‌گیرند. در مراحل اولیه، ممکن است به سختی قابل تشخیص باشند، اما بعد به سرعت تبدیل به مسائل جدی تر می‌شوند. اضطراب و افسردگی، در شکل‌های گوناگون خود، اولین نشانه‌های عمومی هشداردهنده اختلالات عمیق روانی هستند. برای زندانیان عادی است که در مدت اقامت خود در زندان احساس درماندگی کنند یا از فرط ناامیدی از پای درآیند. این نوع احساسات می‌تواند به سرعت تبدیل به مسائل بزرگی چون افسردگی شود، و افسردگی علت اصلی خودکشی است. از آنجا که اضطراب و افسردگی، بخصوص در مقابل افراد غیر حرفه ای، کمتر به چشم می‌آید، تشخیص این گونه اختلالات مشکل است. اما علائمی هست که ممکن است برای کارکنان زندان و کسانی که دائماً با زندانیان در تماسند مشخص باشد. این علائم از این قرارند: اختلال در خواب، تغییرهای ناگهانی در خلق و خو، مشکل در غذا خوردن، اضطراب از جدا شدن از دیگران، و دیگر رفتارهای غیر معمول.

منابع دیگر:

اطلاعات بیشتر به زبان انگلیسی:

<http://www.dbsalliance.org/> (Depression and Bipolar Support Alliance)

رفتار تهاجمی یا غیر معمول

رفتار تهاجمی یا غیر عادی غالباً نشان دهنده افزایش شدید اختلال روانی است. هم سلولی‌ها، کارکنان، و اعضای خانواده بیشتر قادرند پی به وخامت حال فرد ببرند و یا مورد تهاجم و رفتار غیر عادی او واقع شوند. هر دوی این رفتار بر پایه روانی مشکل آفرین بنا شده است. آگاهی از چگونگی برخورد با چنین وضعیتی می‌تواند مشکلات را کاهش دهد یا حداقل موجب حمایت از افرادی که در معرض خطر این گونه رفتاراند شود.

خودکشی

خطر خودکشی در زندان بسیار بیشتر است تا در کل جامعه. زندانیان ممکن است در هر مرحله از دوران محکومیت خود اقدام به خودکشی کنند. عوامل شخصی که می‌تواند شخص را مستعد خودکشی سازد بدین قرار است: جدا شدن از همسر (زن یا شوهر)، از دست دادن منبع قابل ملاحظه مالی و اجتماعی، فشار از سوی هم سلولی‌ها، بیماری، یا دیگر عواملی که بر سازگاری زندانی با محیط تأثیر می‌گذارد.

مثال: خودکشی در زندان در ایالات متحده و انگلستان

در ایالات متحده میزان خودکشی در میان زندانیان نه برابر افراد عادی است؛ در انگلستان میزان خودکشی زندانیان شش برابر افراد عادی است.

- آشنایی کارکنان زندان با نشانه‌های هشداردهنده
- افسرده یا منزوی شدن؛
- خودکشی، و عواملی که منجر به خودکشی می‌شود و
- با بی‌ملاحظگی رفتار کردن؛
- اقداماتی که در مقابل آن می‌توان انجام داد بسیار حائز
- کارهای خود را راست و ریس کردن و وسایل خود را
- اهمیت است.
- خودکشی به ندرت از تصمیم آنی نشأت می‌گیرد. در
- روزها و ساعات قبل از اقدام به خودکشی، معمولاً سرنخ
- و نشانه‌های هشداردهنده ای وجود دارد. نشانه‌های
- مصرف الکل یا مواد مخدر به وفور؛ و
- هشداردهنده دیگر از این قرار است:
- از فقدان جدی یا تغییر در زندگی در رنج بودن.

منابع دیگر:

اطلاعات بیشتر به زبان انگلیسی:

<http://www.ncianet.org/> (National Center on Institutions and Alternatives)

<http://www.hipp-europe.org> (Health in Prisons Project)

<http://www.befrienders.org> (Befrienders International)

<http://www.mind.org.uk> (Mind: The Mental Health Charity)

ج. مشکلات بیماران روانی و معلولین ذهنی در زندان

بیماران روانی و معلولین ذهنی در زندان آسیب‌پذیرتر از زندانیان دیگراند. برای آنان تطابق با مقررات زندان مشکل‌تر است و محیط زندان تنش و اضطرابی مضاعف دارد. در بیشتر موارد حبس، وضعیت سلامت روانی شان را وخیم‌تر می‌سازد. به همین دلیل، زندان معمولاً مکان مناسبی برای بیمار روانی و معلول ذهنی نیست. باید در اسرع وقت، با انتقال به آسایشگاه روانی یا اجرای برنامه‌ای که جایگزین زندان شود از عواقب آن جلوگیری کرد.

آزار و اذیت از سوی زندانیان دیگر

- بیماران روانی یا معلولین ذهنی بیشتر در معرض خطر
- اذیت و آزار جسمی، عاطفی، یا جنسی قرار دارند.
- به علت رفتار غیرمعمول‌شان، ممکن است مورد
- ضرب و شتم دیگر زندانیان واقع شوند.
- احتمال اینکه معلولین روانی مورد تجاوز قرار گیرند
- بسیار زیاد است. افرادی که به این کار دست می‌زنند

ندارد و حاضر به قبول نقل و انتقال مواد مخدر یا ارتکاب جرایم دیگر می‌شوند بدون آنکه از پیامدهای کار خود مطلع باشند.

- داروهایی که برای درمان بیماری‌های روانی بکار می‌رود بر جسم و روان مؤثر است، و می‌توانند موجب ضعف جسمانی شوند. این داروها قادراند سرعت واکنش زندانی که طبیعت آسیب‌پذیر نیز دارد را کاهش دهند.

می‌دانند که به دلیل ضعف روانی، احتمال کمی وجود دارد که آنها به کارکنان زندان شکایت برند. در عین حال کارکنان نیز ممکن است به دلیل رفتارهای غیرقابل پیش‌بینی این افراد حرفشان را باور نکنند.

- بیماران روانی به دلیل عدم توانایی در دفاع از خود یا عدم درک از موقعیت غیرعادی به راحتی فریب می‌خورند و تحت زور و فشار قرار می‌گیرند. این افراد بر راحتی مجاب می‌شوند که نقض مقررات منعی

تهدید برای خود

طریق آن‌ها بتوانند در برابر دیگر زندانیان حمایت شوند.

- معلولین روانی ممکن است از اقداماتی که می‌تواند در آزادی‌شان مؤثر باشد آگاه نباشند. برای مثال ممکن است حاضر نباشند تقاضای تعلیق مراقبتی کنند زیرا متوجه نیستند که این کار می‌تواند به آزادی زودتر از موعدشان منجر شود.

گاه معلولین روانی از خوردن داروهای خود سر باز می‌زنند. معلولین روانی معمولاً دوست دارند منظم و شایسته شناخته شوند. درحالی‌که غالباً از درک نظم و مقررات زندان عاجزند، وانمود می‌کنند که می‌فهمند تا دیگران ناراحت و از ایشان دلسرد نشوند.

افرادی که ناراحتی روانی دارند گاه قادر به کنترل اعمال و رفتار خود نیستند.

- معلولین روانی بیشتر در معرض خطر خودکشی هستند.
- معلولین روانی مستعد واکنش‌های خشونت‌آمیزاند. در زمان‌های بحرانی، براحتی می‌توانند به خود یا به دیگران آسیب برسانند.
- معلولین روانی بیشتر مستعد انزوا و گوشه‌گیری و شرکت نکردن در فعالیت‌های گروهی زندان هستند و ممکن است تمایلی به حرف زدن یا مطرح کردن مشکلاتشان با هم‌سلولی‌ها یا کارکنان زندان نداشته باشند. به ندرت در جمع گروهی قرار می‌گیرند که از

مشکلات ارتباطی با کارکنان زندان

نیازهای ویژه آنان را کاملاً نادیده بگیرند. کارکنان زندان گاهی سکوت این افراد را رضایت یا درک موضوع تلقی می‌کنند. سکوت آنان یا عدم قابلیت درکشان نباید بهانه‌ای باشد به اجبار آنان به انجام کارهای مشکل یا نامطلوب.

- اگر فرد بیمار انجام کاری را از جانب خود منکر نشود یا اگر دیگر زندانیان به اتفاق بگویند که او کار اشتباهی

روش‌هایی که کارکنان زندان برای حفظ امنیت بکار می‌برند، مانند اعمال خشونت برای بیرون آوردن زندانی از سلول خود، می‌تواند برای بیمار روانی ضد درمان باشد. کنترل و بازرسی بدنی تنها تا حدی که واقعا برای امنیت لازم است باید انجام شود.

- معلولین روانی، بخصوص می‌توانند تحت بدرفتاری کارکنان زندان قرار گیرند. کارکنان ممکن است

- انجام داده است، کارکنان زندان ممکن است بیش از دیگران بیمار روانی را تنبیه کنند. در مواقعی نیز ممکن است برای عبرت دیگران او را تنبیه کنند چون می‌دانند او شکایت نخواهد کرد.
- با اینکه این افراد آسیب‌پذیرترند، می‌توانند خشن باشند و به زورگویی متوصل شوند. این دوگانگی می‌تواند دلیلی باشد برای دشواری ارتباط کارکنان با این افراد.

د. رهنمودهایی برای کارکنان زندان در رفتار با بیماران روانی و معلولین ذهنی

- برای اجتناب از ایجاد شرایط دشوار یا خطرناک با معلولین روانی زندانی، چند اصل ابتدایی را باید رعایت کرد.
- حقوق بشر: بیماران روانی و معلولین ذهنی از همان حقوق و حمایت‌هایی برخوردارند که زندانیان عادی برخوردارند. با اینکه پذیرفتن و ارتباط با آنان دشوارتر است، رفتار با آنان نباید با خشونت بیشتر باشد و نباید در انزوا محبوس شوند.
- تشخیص: توانایی تشخیص تفاوت میان کسی که حاضر به رعایت مقررات نیست از فردی که بیمار روانی یا معلول ذهنی است برای کارکنان زندان امری است ضروری. آن‌ها باید بدانند این ناهنجاریها توانایی درک یا پیروی را در بیماران محدود می‌کند. این تشخیص غالباً دشوار است، در نتیجه باید در صورت لزوم به روانپزشک زندان رجوع شود.
- ارتباط: معلولین روانی در زندان ممکن است در درک پیرامونشان دچار مشکل باشند، از جمله درک شرح قواعد و مقررات. با ایشان باید به زبان ساده حرف زد، مثال زدن و کارها را بطور عملی نشان دادن کمک بزرگی می‌تواند باشد. کارکنان زندان باید با دشواری‌های خاص این افراد آشنا شوند، و با احتیاط برایشان توضیح دهند که از آنان چه انتظار می‌رود.
- عدم درک را نباید سرپیچی از مقررات استنباط کرد. تنبیه: پزشک زندان باید تعیین کند که آیا زندانی قادر به تحمل تنبیه هست یا خیر. واکنش‌های نامناسب می‌تواند خطرناک باشد. سلول انفرادی، برای مثال، برای زندانی که مستعد خودکشی است به هیچ وجه مناسب نیست.
- افراط در مصرف مواد مخدر: ناراحتی‌های روانی می‌تواند نتیجه اعتیاد به مواد مخدر باشد. برای اطلاعات بیشتر رجوع کنید به کیت منبع ۱-۴.۵، برخورد با افراط در مصرف مواد مخدر.
- خودکشی: تهدید به خودکشی را همیشه باید جدی گرفت.
- بحران: از آنجا که بیمار دچار مشکلات روانی تزلزل، آشفتگی، و احساس خطر است، در زمان بحران یا ناآرامی در زندان، نیازمند مراقبت‌های ویژه‌ای است. باید با صبر و شکیبایی برای او توضیح کافی از وضعیت داده شود.
- آموزش: کارکنان زندان باید آموزشهای لازم در فنون اولیه مراقبت از بیماران روانی و معلولین ذهنی را کسب کنند و باید از اطلاعات اولیه درباره بیماری‌های روانی آگاه باشند.

منابع دیگر:

اطلاعات بیشتر به زبان انگلیسی:

http://abcnews.go.com/sections/wnt/WorldNewsTonight/wnt010130_mentallyill_prison_feature.html (ABC News)

<http://prisonmentalhealth.org> (Mental Health Primary Care in Prison, UK)

<http://www.arcnj.org/ddop.html> (The Developmentally Disabled Offenders Program)

<http://www.soros.org/crime/MIRep-main.htm> (Open Society Institute Criminal Justice Initiative)

<http://www.correctionalassociation.org/PMHP/Description.htm> (Prison Mental Health Project)

۵. موضوع بحث

- الف. شرایط زندانیان که از ناراحتی‌های روانی در رنجند
- د. بخش بزرگی از زندانیان را مرتکبین جرم‌های کوچک تشکیل می‌دهند. آنان برای اعضای قانونمند جامعه تولید اشکال می‌کنند اما جانی خطرناک تلقی نمی‌شوند. بسیاری از این افراد از ناهنجاریهای روانی در رنجند. گاه این ناهنجاری‌ها نتیجه افراط در مصرف الکل و مواد مخدر است. چگونه باید کارکنان زندان را آموزش داد تا بتوانند از عهده این افراد برآیند؟
- ب. کسانی که دچار وحشت و ترس دائمی‌اند معمولاً در انجام کار به نحو مطلوب اضطراب دارند. به نظر شما آیا باید این افراد را بخاطر سرپیچی از مقررات به سلول انفرادی منتقل کرد؟
- ج. مشکلات روانی کلاً در جامعه به درستی درک نمی‌شود و درک آن‌ها در شرایط سخت زندان به مراتب مشکل‌تر است. غالباً زندانیان دیگر و کارکنان زندان این مشکلات را ضعف تلقی می‌کنند. چگونه می‌توان بر چنین احساسی فائق آمد؟
- و. آیا فکر می‌کنید اگر به زندانی‌ای که دچار ناهنجاری و سواس است اجازه دهید یک بار خارج از نوبت حمام کند تبعیض قائل شده‌اید؟ پنج بار چطور؟ نیازهای عمومی زندان را چگونه می‌توان با نیازهای یک بیمار روانی متعادل نگه داشت؟ کسانی که از ناراحتی‌های روانی رنج می‌برند غالباً آگاه به مشکل خود نیستند. آیا فکر می‌کنید باید آن‌ها را مجبور به مصرف دارو کرد؟

۶. مطالعات موردی

الف. یک زندانی در شبی دیروقت به زندان وارد می‌شود. از ظاهر او کاملاً پیداست که مستعد خودکشی است. پزشک زندان قابل دسترسی نیست. کارکنان زندان باید به چه اقداماتی دست بزنند تا زندانی در طول شب به خود آسیبی نرساند؟

ب. در شهری که ساختمان زندان در آن واقع شده است کمبود روانپزشک و مؤسسات ویژه بیماران روانی وجود دارد. چند تن از زندانیان به گونه ای از ناراحتی‌های روانی رنج می‌برند. رئیس یا مسئول زندان چگونه می‌تواند اطمینان یابد که این افراد از مراقبت‌های مورد نیاز بهره‌مند می‌شوند؟

ج. شما از داخل حمام صداهایی می‌شنوید. وقتی وارد

حمام می‌شوید همه زندانیان ساکتند بجز یکی از آنان که فریاد می‌کشد و اشیا را به اطراف پرتاب می‌کند. همه افراد حاضر می‌گویند که خود آن شخص این پرخاشگری را بدون هیچ دلیلی شروع کرده است. شما چه می‌کنید؟ کمی بعد یکی از زندانیان به شما می‌گوید که او را تحریک کردند. آیا رفتار شما تغییر خواهد کرد؟

د. یکی از زندانیان از خوردن پرهیز می‌کند. شما متوجه می‌شوید که او در تنهایی غذا می‌خورد. ملاقات او با روانشناس تا یک ماه دیگر مقدور نخواهد بود. شما چه می‌کنید؟ این زندانی دچار چه مشکلی می‌تواند باشد؟

برنامه ی بین المللی آموزش مربی

زندانیان آسیب‌پذیر: اتباع کشورهای خارجی

۱. مقدمه

مقصود: اثبات اینکه بیگانگان در زندان گروهی از زندانیان آسیب‌پذیرند و نیازمند حمایت و ملاحظات خاص هستند تا بتوانند با دشواری‌ها و فشارهای زندان در خارج از کشور خود مواجه شوند.

تعریف: بیگانه کسی است که تابع یک کشور یا تحت حمایت کشوری دیگر است. زندانی بیگانه کسی است که اهل کشوری که در آن زندانی شده نیست و یا به تابعیت آن کشور در نیامده است. کسانی که تابعیت کشور محل تولد خود را ندارند اما در این کشور به مدت طولانی زندگی کرده‌اند و مایلند پس از مرخصی از زندان به کشور خود بازگردند نیز جزء این گروه محسوب می‌شوند.

زندانیان آسیب‌پذیر کسانی هستند که، به دلیل طبیعت ذاتی یا به دلیل وضعیت خاص (مانند سن، جنس، دین، قومیت، وضعیت سلامتی، زبان، ملیت، موقعیت حقوقی یا سیاسی) امنیت یا رفاه آنان در زندان با خطرات بیشتری مواجه باشد.

زمینه: زندانیان بیگانه دو دسته‌اند. دسته اول کسانی که هرگز در کشوری که در آن بازداشت شده‌اند زندگی

نکرده‌اند؛ این افراد غالباً به اتهام مهاجرت غیرقانونی در مرز یا قاچاق مواد مخدر دستگیر شده‌اند. دسته دوم کسانی هستند که به مدت طولانی در کشوری که در آن زندانی شده‌اند، اقامت داشته‌اند. این افراد ممکن است ارتباط با کشور محل تولد خود را از دست داده و یا به دلایل دیگر تمایلی به بازگشت به آن کشور نداشته باشند. با وجودی که شرایط بیگانگان گوناگون است اما زبان، فرهنگ، و آداب و رسوم آنان با زندانیان دیگر متفاوت است. این تفاوت‌ها می‌تواند به شدت توانایی آنان را در ایجاد ارتباط با دیگر زندانیان و کارکنان محدود سازد، و در نتیجه مانع شرکت آنان در زندگی گروهی زندان شود.

بیگانگان زندانی برای ارتباط با جهان بیرون نیز دچار مشکل‌اند. احتمالاً تماس با خانواده، نماینده قانونی، نماینده دیپلماتیک یا نهادهای محلی که به کار زندانیان رسیدگی می‌کند برای آن‌ها سخت است. این زندانیان غالباً مورد تبعیض کارکنان زندان و زندانیان دیگر قرار می‌گیرند. به همین دلیل، انزوا، افسردگی، و اضطراب در میان بیگانگان زندانی رایج است. در برخی موارد، این

احساسات می‌تواند بخاطر ترس از اخراج از کشور پس از پایان مدت زندان شدت گیرد، بخصوص اگر اعضای خانواده زندانی مقیم همان کشور باشند. بیشتر بیگانگان در زندان باید بلا تکلیفی قابل توجهی را تحمل کنند.

۲. اهداف

- الف. ارتقاء سطح آگاهی نسبت به اینکه بیگانگان افراد آسیب‌پذیری‌اند که با دشواری‌ها و تبعیضات افزون بر دیگران در زندان روبرو هستند؛
- ب. پیشبرد درک و آگاهی از حقوق ویژه‌ای که بیگانگان از آن برخوردارند؛
- ج. افزایش توانایی افراد مسئول مراقبت از بیگانگان، تا بتوانند به دشواری‌های محتمل در طی اقامت بیگانگان در زندان، پردازند.

۳. اصول بنیادی

- الف. هیچ دولتی نباید فردی را که در کشوری در معرض خطر شکنجه قرار دارد به آن کشور تحویل دهد، یا بازگرداند (کنوانسیون منع شکنجه، ماده ۳).
- ب. تبعیض به دلیل نژاد، جنس، زبان، قومیت، یا منشأ ملی، خاستگاه اجتماعی ممنوع است. باورهای سیاسی، دینی و قواعد اخلاقی گروهی که زندانی بدان تعلق دارد باید محترم شمرده شود (قواعد حداقل استاندارد در رفتار با زندانیان، قانون ۱-۶ و ۲-۶).
- ج. اگر زندانی شدن بیگانگان ضروری باشد، مسئولین زندان باید به مشقات خاص این افراد در زندان آگاه باشند.
- د. مسئولین زندان بخصوص موظفند امکان ارتباط بیگانگان را با جهان بیرون فراهم سازند (هفتمین همایش سازمان ملل در پیشگیری از جرم و رفتار با مجرمین ضمیمه ۲ توصیه در رفتار با زندانیان بیگانه، قانون ۸).
- ه. رفتار متفاوت با این دسته از زندانیان زمانی مجاز است که نتیجه منطقی حکم قانونی صادره باشد، زمانی که با دانش و تجربه روشن و استوار قابل توجیه باشد، زمانی که در جهت بهبود وضعیت شخصی یا اجتماعی زندانی باشد و زمانی که نتیجه تحمل و بردباری باشد.
- و. زندانیانی که تبعه کشور نیستند برای ارتباط با نماینده صالح دیپلماتیک کشور خود بایست امکانات کافی در اختیار قرار داشته باشند (قواعد حداقل استاندارد در رفتار با زندانیان، قانون ۳۸).
- ز. زندانیان بیگانه باید از طریق مقامات زندان از حق خود در تماس با سفارت یا کنسولگری کشور متبوع خود و حق اعتراض توسط کنسولگری یا نماینده دیپلماتیک از سوی ایشان به مقامات قضایی آگاه شوند (مجموعه اصول در حمایت از کلیه افرادی که به هر شکلی در بازداشت و یا در حبس به

سر می‌برند، اصل ۱۶).
ح. زندانیانی که دولت متبوع‌شان در کشور مکان
حبس نماینده دیپلماتیک یا کنسولی ندارد،
پناهندگان یا افراد بدون تابعیت باید از امکانات
ارتباط با نماینده حافظ منافع کشور خود یا هر مقام
بین‌المللی دیگر که مسئول حمایت از آنان است
برخوردار شوند (قواعد حداقل استاندارد در رفتار
بازندانان، قانون ۲-۳۸).

۶. اجرا و تحقق

الف. بررسی اقدامات جایگزین زندان برای بیگانگان انتقال زندانیان بیگانه

در صورت امکان و تمایل زندانی، بهتر است زندانی
بیگانه به کشور خود انتقال یابد؛ این امر بنابر قوانین
بین‌المللی در میان دو کشور که با یکدیگر قرارداد انتقال
زندانی داشته باشند میسر است.

مثال: انتقال زندانیان در اروپا

کنوانسیون شورای اروپا، مقررات ثابتی درباره انتقال زندانیان بیگانه وضع کرده است. بیگانگان می‌توانند با محدودیت خاصی محل حبس خود را انتخاب کنند. جلب رضایت فرد بیگانه، کشوری که فرد را محکوم کرده و کشور متبوع فرد، حائز اهمیت است. فرد بیگانه باید تابع کشوری که مایل است به آنجا منتقل شود باشد، محکومیت او باید قطعی و بدون امکان تجدیدنظر باشد و مدت محکومیت او باید پیش از شش ماه از تاریخ تقاضای انتقال به طول انجامد. سرانجام اینکه، جرمی که فرد بیگانه به انجام آن محکوم شده در کشور متبوعش نیز جرم محسوب شود.

هنگامی که حقوق اولیه زندانی (مانند حق برخورداری از دادرسی عادلانه، حق محفوظ ماندن از مجازات مضاعف برای جرم واحد، و حق محفوظ ماندن از شکنجه یا سوء رفتار) در خطر باشد، بنابر دستور اکید قوانین بین‌المللی فرد بیگانه نباید مجبور به بازگشت به موطن خود گردد. رجوع کنید به بخش "ط" در "ملاحظات ویژه برای جویندگان پناهندگی سیاسی و دیگر پناهندگان".

شرایط دیگری که تحت آن ممکن است فرد بیگانه مایل به بازگشت به کشور خود نباشد زمانی است که وی به مدت طولانی در کشوری که محکوم شده است زندگی کرده باشد. در چنین مواردی، باوجودی که ممکن است فرد رسماً بیگانه محسوب شود، یعنی موقعیت کامل شهروندی را در آن کشور نداشته باشد، بازگرداندن او به وطن می‌تواند تنبیه بی‌رحمانه‌ای باشد. رجوع کنید به بخش "ی" در "ملاحظات ویژه برای بیگانگان با اقامت طولانی".

تنبیهات بیش از اندازه سخت

برای بیگانگان، زندانی شدن اغلب تبدیل به تنبیهی بیش از اندازه سخت می‌شود: زیرا علاوه بر محرومیت از

آزادی، از دوری و انزوا رنج می‌برند. مردم، زبان، آداب و رسوم، و دین برایشان ناآشناست و از خانه خود بسیار دورند. احتمالاً توانایی آنان در ارتباط با جهان بیرون بسیار محدود و حفظ ارتباط با خانواده برایشان دشوار است همه این مشکلات نهایتاً بازگشت دوباره به اجتماع را نیز برایشان دشوارتر می‌سازد. سیستم‌های جزایی و دادگاه‌ها باید به انواع و اقسام مشکلاتی که زندانی بیگانه با آن روبرو است آگاه باشند و این مسائل را در زمان تصمیم‌گیری در نظر داشته باشند. به همین ترتیب مقامات زندان نیز باید مسائلی که این بخش بزرگ از جمعیت زندان با آن روبرو است را در اداره زندان در نظر بگیرند. وقتی چاره‌ای جز زندانی کردن فرد وجود ندارد، موارد زیر می‌تواند در کاهش مشکلات بیگانگان زندانی مفید باشد:

ب. کاهش مشکل زبان

زبان بزرگترین مانع در ایجاد ارتباط برای بیگانگان زندانی است. زندانی‌ای که قادر به فهم زبانی که در زندان به آن تکلم می‌شود، نباشد به دشواری می‌تواند مقررات را رعایت یا دستورات کارکنان را اجرا کند. حتی احتمال دارد او از حقوق خود نیز آگاه نباشد. زندانی بیگانه هنگام ورود به زندان، باید از همه امور در زندان از جمله حقوق خود و قواعد و مقررات زندان، به

زبانی که برای او قابل فهم باشد، آگاه شود. همچنین باید راهنمایی‌های حقوقی، نظام طرح شکایت، و خدمات مشاوره به زبانی که برای زندانی مفهوم باشد در اختیار او قرار داده شود. بنابر پیشینه‌ی زندانی، نیازها و رژیم غذایی خاص، احتیاجات و مناسک دینی به زبان قابل فهم برای او فراهم شود. زندانی باید بتواند در ملاقات‌ها و مکاتبات، کتبی و شفاهی از زبان خود بهره جوید.

ج. مساعدت در اجرای مناسک دینی

- احترام به باورهای دینی و قواعد اخلاقی کلیه‌ی زندانیان الزامی است. بیشتر ادیان رسوم خاص خود را دارند که باید به آنها توجه شود. برخی از این قواعد به قرار زیر است:
- امکان ادای دعا و نماز یا شرکت در مراسم در زمان خاص و در شرایط خاص؛
- پرهیزهای غذایی، مانند امتناع از خوردن گوشت، یا نوعی از گوشت، و تهیه غذا در شرایط خاص؛
- الزامات مربوط به پوشاک یا رسوم مربوط به بلندی یا کوتاهی مو.
- سیستم زندان می‌تواند و باید در مقابل چنین قواعدی انعطاف پذیر باشد.

د. پیش‌گیری از آزار و اذیت و ترس

ایجاد فضای باز: همانطور که در سطور پیشین ذکر شد، این دسته از زندانیان به دلیل انزوای فیزیکی، زبانی و فرهنگی در حبس، به راحتی می‌توانند قربانی آزار و اذیت، خشونت، مزاحمت یا اذواء جنسی زندانیان دیگر یا کارکنان زندان شوند. بیگانگان هم بیشتر مستعد عذاب از آزار و اذیت هستند و هم دچار محدودیت در وضع شکایت از

مشکلات خود. به دلیل انزوا و ترس ترس از اخراج از کشور (رجوع کنید به بخش‌های "ط" و "ی") زندانیان بیگانه تمایلی به شکایت از بدرفتاری‌هایی که با آنان می‌شود ندارند. در نتیجه باید محیطی باز و بدون وحشت ایجاد شود تا از انجام هر رفتار سوئی جلوگیری شود. کارکنان باید به مسائلی که ممکن است رخ دهد آگاه باشند و به زندانیان فرصت دهند نگرانی‌های خود را بروز دهند. درگیر کردن افراد بیرون از زندان: مترجمان یا افراد بی‌طرف خارج از زندان، مانند سازمان‌های داوطلب، می‌توانند به خصوص در ایجاد وضعیتی که در آن بیگانگان بتوانند مشکلات خود را ابراز کنند، کمک مؤثری هستند. چنین افرادی باید بطور منظم برای تسهیل ارتباط با زندانیان بیگانه حاضر باشند تا زندانیان بتوانند به دور از ترس و نگرانی‌ها، شکایات خود را مطرح کنند. ترجمه‌ی آیین نامه طرح شکایات: زندانیان بیگانه باید ترجمه آیین نامه طرح شکایات را به زبان خود در دسترس داشته باشند. کارکنان زندان نباید در اطلاع یافتن و رسیدن زندانی به حقوق خود موانعی ایجاد کنند.

۵. تضمین دسترسی برابر به امکانات

دسترسی به جایگزین‌های زندان

برای آن دسته از بیگانگانی که مرتکب جرم‌های سنگین نشده‌اند، افراد خطرناکی نیستند و قانوناً در کشور مقیم‌اند، جایگزین‌های زندان روش مناسب‌تری است. آنان باید در

دسترسی به وسایل اولیه

در بعضی کشورها، زندانیان مایحتاج اولیه خود را از بیرون از زندان تهیه می‌کنند، مانند غذا، پتو، و پوشاک. افراد فامیل، دوستان یا آشنایان دیگر این کالاها را در وقت ملاقات در اختیارشان می‌گذارند و این افراد عملاً جایگزین دولت در تأمین مایحتاج اولیه زندانیان می‌شوند. بیگانگان که آشنایان معدودی در بیرون از زندان دارند احتمال دارد برای تهیه مایحتاج اولیه‌ی خود مجبور به انجام کارهای سخت و سنگین شوند. در مواقعی که زندانیان می‌توانند در زندان کار کنند و مقدار مطلوبی مزد دریافت دارند (مانند کار در آشپزخانه یا نظافت)، کارکنان زندان باید بیگانگانی که نیاز به پول دارند را در اولویت قرار دهند. برای زندانیانی که بیرون از زندان هیچ گونه آشنایی ندارند، کارکنان باید نیازهای اولیه، مانند لباس، کفش، وسایل بهداشتی جمع‌آوری کرده و میان زندانیان نیازمند تقسیم کنند.

دسترسی به کمک‌های حقوقی

از آنجا که بیگانگان با سیستم قضایی آشنایی ندارند، به زبانی دیگر صحبت می‌کنند، و فاقد منابع مالی و شخصی هستند، غالباً فاقد نماینده یا مشاور مناسب از آنجا که بیگانگان با سیستم قضایی آشنایی ندارند، به زبانی دیگر صحبت می‌کنند، و فاقد منابع مالی و شخصی هستند، غالباً فاقد نماینده یا مشاور مناسب

حقوق بیگانگان در برخورداری از مشاور حقوقی باید برابر با حقوق اتباع کشور باشد. حضور مترجم غالباً ضروری است. به علاوه به سبب وضعیت خاص حقوقی، زندانیان بیگانه باید از قوانین و آیین‌نامه‌های خاص بیگانگان مطلع شوند. کمک‌های حقوقی مناسب و به موقع در موارد مربوط به پناهجویان و کسانی که مایل به استرداد به کشور متبوع خود نیستند بسیار حائز اهمیت است. رجوع کنید به بخش‌های "ز" و "ح".

و. ارتباط با خانواده و سازمان‌های عالم‌المنعفه مشکل انزوا

زندانیان بیگانه اغلب در مکان‌های نامأنوس، بدور از خانواده و دوستان خود هستند. اختلاف‌های فرهنگی می‌تواند برای این افراد سختی‌ها و آشفتگی‌های عاطفی بیافریند. ارتباط آنان با بیرون از زندان بسیار کم است. ملاقات و ارتباط با خانواده اگر با وجود محدودیت‌های جغرافیایی، سیاسی، و اقتصادی ممکن باشد، به ندرت صورت می‌گیرد. ارتباط می‌تواند برای آنان پرهزینه نیز باشد. به همین دلیل، مشکلات روانی انزوا، سرخوردگی، خشم، افسردگی، و نوعی حس رهاشدگی در میان زندانیان بیگانه معمول است. این احساسات می‌تواند به شکل تهاجم، گوشه‌گیری، یا صدمه به خود، مانند معلول کردن خود، بریدن عضوی از بدن یا حتی خودکشی بروز کند. بیشتر زندانیان در حبس به میزانی از حس انزوا دچارند، ولیکن زندانیان تبعه‌ی کشورهای بیگانه، بیشتر از زندانیانی که در کشور خود هستند احساس انزوا می‌کنند؛ زنان بیگانه به طور خاص از این مسئله بیشتر آسیب می‌بینند.

ارتباط با خانواده و دوستان

با ایجاد امکان ملاقات و مکاتبه، می‌توان از مشکلات روانی ناشی از جدایی از نزدیکان جلوگیری کرد. از آنجا که وضعیت بیگانگان در زندان متفاوت است، بهتر است مقررات زندان برای ملاقات و مکاتبه آن‌ها آسان‌تر باشد. مدت دیدار ملاقات کنندگانی که از راه دور برای دیدن زندانی آمده‌اند باید طولانی‌تر باشد. ملاقات کنندگان ممکن است برای مخارج سفر نیاز به کمک داشته، و پیش از ملاقات احتیاج به شست و شوی خود، و یا مکانی برای نگهداری فرزندشان داشته باشند. همچنین ممکن است برای اقامت کوتاه خود محتاج کمک باشند. وقتی ملاقات میسر نباشد، ارتباط تلفنی بسیار مهم است و می‌تواند جایگزین آن شود. مدت تماس تلفنی زندانیان بیگانه باید، به اندازه معقول، بیشتر بوده و در مواردی برای آن یارانه پرداخت شود.

ارتباط با هموطنان

برای تسکین حس انزوا، بیگانگان زندانی باید به تماس با افراد هم‌نژاد، هم‌زبان، هم‌دین یا هم‌فرهنگ خود تشویق شوند. چنین ارتباطاتی زمانی امکان‌پذیر است که زندانی مجاز باشد با افرادی که با او وضعیتی مشترک دارند کار کند، ساعت تنفس را بگذرانند یا ورزش کند.

یادگیری زبان محلی

در صورت امکان، بیگانگانی که با زبان کشوری که در آن زندانی‌اند آشنایی ندارند باید تشویق به یادگیری آن زبان شوند. کلاس‌های زبان در زندان باید رایگان باشد.

ارتباط با سازمان‌ها

ارتباط زندانیان با سازمان‌هایی که به زندانیان یاری می‌رسانند باید تسهیل شود. همه سازمان‌های عام‌المنفعه، سازمان‌های بین‌المللی خیریه (مانند کمیته صلیب سرخ جهانی)، و سازمان‌های غیردولتی محلی باید بتوانند به زندانیان بیگانه کمک کرده و به این کار تشویق شوند. سازمان‌های خدمات اجتماعی و تعلیق مراقبتی و مراقبت پس از خروج، سازمان‌های رفاهی و یاری‌رسانی (در کشور محل حبس و در وطن زندانی) می‌توانند به این زندانیان کمک کرده و او را برای بازگشت دوباره به اجتماع آماده سازند. مدیریت زندان نیز غالباً می‌تواند از خدمات سازمان‌های داوطلب و غیردولتی بهره‌برد، زیرا این خدمات زندانی را قادر می‌کند شکایت‌های خود را مطرح ساخته و از این طریق فقدان امکانات خود را در زندان برطرف سازد.

مثال: سازمان غیردولتی (NGO) برای زندانیان بیگانه در انگلستان

سازمان غیردولتی نیوبریج در انگلستان با کمک داوطلبین از بیگانگان زندانی در انگلستان حمایت می‌کند. نیوبریج خدمات مشاوره‌ای ارائه کرده و شش بار در هفته جلسات گروهی اجتماعی و فرهنگی برگزار می‌کند، علاوه بر این خدماتی چون ترجمه، مشاوره شخصی، ملاقات‌های هفتگی در خانه، و نهایتاً ایجاد دوستی و حمایت از زندانیان از جمله فعالیت‌های این سازمان است. این سازمان همچنین به ارتقای سطح آگاهی از تبعیض و درک و فهم در زندان می‌پردازد. تجربیات این سازمان حاکی از این امر است که زندانیان بیگانه برای درک نظام‌های حقوقی و زندان‌ها و شرایط محکومیت خود به کمک نیاز دارند. تماس و ارتباط، به زبان آن‌ها نه تنها از نظر اجتماعی مفید است بلکه، در موارد عملی مانند رجوع به بیمارستان، پیدا کردن اموالی که در زمان جابجایی یا دستگیری گم شده، و ارتباط با کنسولگری بسیار ضروری است.

بعضی از دولت‌ها سازمان‌هایی تأسیس کرده‌اند که به شهروندان‌شان که در کشور بیگانه زندانی شده‌اند یاری می‌رساند.

مثال: برنامه دولتی در انگلستان

سازمان Prisoners Abroad، سازمانی است متشکل از داوطلبانی که در جهت کمک‌رسانی به افراد بریتانیایی در کشورهای دیگر خدمت می‌کنند. کار آنان جمع‌آوری پول برای کالا و مایحتاج اولیه، ویتامین در مواقعی که برای سلامتی حیاتی باشد، و مراقبت‌های اضطراری پزشکی برای زندانیان است. کار دیگر آن‌ها کمک به سیستم‌های حقوقی و جزایی کشورهای بیگانه و حمایت از اعضای خانواده زندانیان است.

ز. ارتقاء تطبیق با محیط ارائه‌ی کتاب و خواندنی‌های دیگر

در هر زندان باید کتابخانه‌ای برای زندانیان وجود داشته باشد. کتاب‌های موجود در آن باید تفریحی و آموزشی باشد. و زندانیان باید به استفاده از آن تشویق شوند. مسئولین کتابخانه زندان باید به این امر آگاه باشند که برخی از زندانیان با زبان آن کشور آشنایی ندارند. بیگانگان حتی الامکان باید بتوانند به نوشتجات (مانند کتاب، مجله، روزنامه) به زبان خود دسترسی داشته باشند. کتابخانه‌های خارج از زندان، کنسولگری‌ها، و سازمان‌های دیگر ممکن است بتوانند در این مورد به زندان یاری دهند.

تحصیل و آموزش

آموزش‌های درسی و فنی بخش مهمی از برنامه‌های بازپروری زندانیان را تشکیل می‌دهد. زندانیان بیگانه باید به طور برابر با دیگران به این گونه برنامه‌ها دسترسی داشته باشند.

اجازه مرخصی

در مورد زندانیان بیگانه باید همانند دیگران روش‌های تعدیل مجازات، مانند مرخصی مشروط، در نظر گرفته شود.

مثال: تعلیق مراقبتی در هلند

در هلند Dutch Probation Service رابطی است میان زندانیان هلندی خارج از کشور با خدمات تعلیق مراقبتی در هلند. این سازمان با سفارتخانه‌ها، کنسولگری‌ها، و وزارت خارجه هلند در تماس نزدیک است. این بنگاه خانواده و دوستان زندانیان را در جریان امور زندانی گذاشته و با زندانیان از طریق مکاتبه و ملاقات داوطلبان با آنان، دائماً در تماس است. کار دیگر این بنگاه جمع‌آوری اطلاعات درباره سیستم‌های حقوق جزایی در کشورهای مختلف و تهیه‌ی گزارش وضعیت اجتماعی زندانی برای دادگاه، مرخصی پیش از موعد، و انتقال زندانیان است. ضمناً Dutch Probation Service با کمک معلمان، تسهیلاتی برای تدریس به زندانیان خارج از کشور ایجاد می‌کند.

منابع دیگر:

اطلاعات بیشتر به زبان انگلیسی:

<http://www.thenewbridge.org.uk> (New Bridge Prison)

<http://www.egpa.com> (European Group for Prisoners Abroad)

<http://www.coe.fr> (European Council)

<http://www.prisonersabroad.org.uk> (Prisoners Abroad)

<http://www.hrw.org/advocacy/prisons/> (Human Rights Watch)

Human Rights and Prisons, Office of the High Commissioner for Human Rights, Chapter 23, December 2000.

اطلاعات بیشتر به زبان فرانسه:

<http://www.fil.asso.fr/> (Français Incarcérés au Loin)

ح. تسهیلات در ارتباط با نمایندگان دیپلماتیک

ضروری است که زندانیان، به محض ورود به زندان، بتوانند با کنسولگری کشور متبوع خود تماس بگیرند. آنان باید بدون درنگ از حق خود در برخورداری از ارتباط با کنسولگری کشور خود، دریافت کمک در مسائل حقوقی، و دسترسی به اطلاعات لازم درباره وضعیت خود، اطلاع یابند. کارمندان کنسولگری باید بتوانند با زندانی ملاقات و مکاتبه کرده، و یک نماینده حقوقی به زندانی معرفی کنند. طی دوران محکومیت، کنسولگری ممکن است بتواند خدمات با ارزشی برای زندانی بیگانه فراهم کند. برای مثال، شورای اروپا توصیه می‌کند که مقامات کنسولی بطور منظم با زندانیان ملاقات کنند، برای ارتباط با خانواده زندانیان به ایشان کمک کنند، کتاب و دیگر مواد خواندنی در اختیار آنان بگذارند، اطمینان یابند که همه زندانیان از وجود این خدمات مطلع هستند. غالباً با نقض قوانین بین‌المللی، زندانی اطلاعی از حق خود در برخورداری از تماس با سفارت یا کنسولگری کشور خود کسب نمی‌کند. در بسیاری موارد، زبان متفاوت، نداشتن اطلاعات درست از آیین نامه‌های دادرسی، و نداشتن دسترسی به منابع حقوقی بر حکم دادگاه تأثیرات قابل توجهی می‌گذارد. در برخی موارد، عدم اطلاع زندانی از حق تماس با کنسولگری منجر به دریافت مجازات اعدام شده است.

مثال: ارتباط با کنسولگری در ایالت متحده و عربستان سعودی

در سال ۲۰۰۱، آلمان در دیوان بین‌المللی عدالت، بر علیه ایالات متحده آمریکا اقامه دعوی کرد زیرا دو تن از شهروندان آلمانی که در سال ۱۹۹۹ اعدام شده بودند هرگز اطلاع نیافته بودند که حق تماس با کنسولگری کشور خود را داشته‌اند. موارد مشابهی نیز در عربستان سعودی اتفاق افتاده است.

ملل مختلف منابعی با سطوح گوناگون برای شهروندان خود در بازداشتگاه‌های کشورهای بیگانه دارند و زندانیان برخی کشورها قادر نمی‌شوند با سفارت کشور متبوع خود تماس بگیرند. به علاوه، برخی زندانیان مایل نیستند با وطن خود تماس حاصل کنند چون از اذیت و آزار و بدرفتاری در بازگشت به وطن وحشت دارند و می‌ترسند که در کشور خود محاکمه شوند. این درخواست‌ها حتی الامکان باید محترم شمرده شود.

منابع دیگر:

اطلاعات بیشتر به زبان انگلیسی:

UN Commission on Crime Prevention and Criminal Justice, Tenth Session, Vienna, 8-17 May 2001.

Special Rapporteur of the Commission on Human Rights on Extra-judicial, Summary or Arbitrary Executions, Addendum 1, paragraph 213, 1999.

Council of Europe, Recommendation Number R.84 12 on Foreign Prisoners, adopted 21 June 1984.

ب. ملاحظات ویژه پناهجویان و پناهندگان

- طبق استانداردهای بین‌المللی، افراد پناهجو، در صورتی که مرتکب جرم نشده باشند نباید بازداشت شوند. این مقررات بنابر قوانین بین‌المللی، تعهد اساسی همه دولت‌ها در حمایت از پناهجویان است. بنیادی‌ترین تعهد دولت‌ها ممانعت از بازگرداندن اجباری پناهجویان به کشور خود، در شرایطی که بازگشت برای آنان تولید خطر کند، است و اغلب نیز این خطر واقعیت دارد. این نکته در رهنمودهای UNHCR به روشنی تشریح شده است که بازداشت این افراد نباید شکل مجازات داشته و نباید ابزاری برای منصرف ساختن فرد از درخواست پناهندگی باشد.
- با این حال، در صورت بازداشت پناهجویان، شرایط زیر باید برای آن‌ها تأمین شود:
- قربانیان شکنجه و ضایعات جسمی و روحی باید شناخته شده، تحت درمان قرار گیرند.
- باید برای پناهجویان مکان جداگانه در زندان در نظر گرفته شود.
- زن، مرد و کودک باید از یکدیگر جدا نگه داشته شوند (اما از خویشان خود جدا نشوند).
- بخصوص گروه‌های پناهجوی آسیب‌پذیر، مانند زنان باردار، زنان شیرده، کودکان، سالمندان، بیماران، و معلولین باید از اقداماتی که نیازهای ویژه این افراد را در نظر دارد بهره‌مند شوند.
- ملاقات و ارتباط منظم با دوستان، خویشاوندان، و وکیل باید برقرار باشد.
- درمان‌های پزشکی، و مشاوره‌های روانی، در صورت نیاز، باید موجود باشد.
- بازداشت شدگان باید قادر به اجرای مناسک دینی خود (از جمله رژیم خاص غذایی) باشند و برنامه‌های تفریحی، درسی و حرفه‌ای برایشان

مثال: هماهنگ‌کننده زندانیان بیگانه در انگلستان

دولت، یک هماهنگ‌کننده برای زندانیان بیگانه تعیین کرده است که وظیفه اش تعیین خط مشی در قبال وضعیت زندانیان در کشورهای بیگانه و طرح یک استراتژی برای اجرای آن است. جایگاه "Foreign Nationals Orderly" در طول زمان و با دسترسی به امتیازاتی در شناخت و کمک و کار با دیگر زندانیان بیگانه مستحکم شده و این برنامه تاکنون بسیار موفق عمل کرده است.

۵. موضوع بحث

- الف. منع تبعیض بدین معنی نیست که تفاوت‌های مهم میان اعتقادات دینی و اخلاقی نادیده گرفته شود.
- د. تبعیض و ایجاد امکانات برای تفاوت‌های موجود میان افراد را باید از یکدیگر متمایز ساخت. چگونه می‌توان خاستگاه، باورها، نیازها، یا حد و حدود یک زندانی را در نظر گرفت تا حمایت کافی از زندانی آسیب‌پذیر انجام گیرد؟
- ب. باید اقدامات خاص در استفاده از جایگزین‌های زندان برای مجرمین بیگانه انجام گیرد. در چه مواردی امتناع از بازداشت بیگانگان امکان‌پذیر و با اهمیت است؟
- ج. مقررات قانونی ممکن است شامل بازداشت حتمی پناهجویان و پناهندگان باشد. استانداردهای بین‌المللی در این مورد چه می‌گویند؟ به چه وسیله
- می‌توان مصونیت پناهجویان و پناهندگان را تضمین کرد؟
- د. کمیته صلیب سرخ جهانی معمولاً مسئولیت کمک به بیگانگان زندانی را در کشورهایی که این زندانیان نمایندگی دائم دیپلماتیک یا کنسولی ندارند می‌پذیرد. چرا نقش این سازمان برای این زندانیان لازم و حیاتی است؟
- ه. چه سازمان‌ها یا روش‌های دیگری برای کمک به زندانیان بیگانه، در غیاب نماینده کنسولی و کمیته صلیب سرخ جهانی، وجود دارد؟
- و. ارتباط با کشور و خانواده برای زندانیان بیگانه بسیار سخت است، به چه وسیله می‌توان آنان را با افرادی از کشور و فرهنگ خود مرتبط ساخت؟

۶. مطالعات موردی

- الف. یک زن جوان بیگانه به بخش زنان زندان شما منتقل شده است. او محاکمه شده و به جرم فحشا و استفاده از مواد مخدر محکوم شده است. او بسیار ساکت است و پیداست به زبان هیچکدام از افراد حاضر صحبت نمی‌کند. با اینکه او بنا به مدارکش ۱۸ ساله است، مدعی است که ۱۳ سال بیشتر ندارد. شما بیشتر او را تنها گوشه سلول در حال گریه کردن می‌بینید. او بسیار ضعیف است و ندرتاً لب به غذا می‌زند. چه کمک‌های حقوقی، پزشکی یا اجتماعی برای او مناسب است؟
- ب. یک مادر نیجریایی دو فرزند دارد، که یکی از آنان در زندان بدنیا آمده و بیش از سه سال در زندان شما

شماریشه رفتار تهاجمی او در چیست؟ از چه طریق می‌توان برای ارتباط با دولت و خانواده اش به او کمک کرد؟

در زندان شما فرد بیگانه ای هست که فقط به زبان خود صحبت می‌کند. او نه برای کسی نامه می‌نویسد و نه نامه ای دریافت می‌کند. از طریق یک مترجم درخواست کرده است که در ماه یک بار با خانواده خود تماس تلفنی بگیرد. او قبول کرده که هزینه تلفن را نیزپردازد. با در نظر داشتن اینکه ارتباط با خانواده حق اوست، چه تصمیمی باید گرفت؟

یک زن زندانی که ملیتی بیگانه دارد به دلیل ارتکاب جرائم مربوط به مواد مخدر محکومیتی طولانی را می‌گذراند. او فقط به زبان خود می‌تواند بنویسد. بر طبق مقررات زندان همه مکاتبات به دلایل امنیتی باید بازرسی شوند، اما کسی قادر به خواندن یا نوشتن به زبان او نیست. او می‌خواهد برای افراد خانواده خود نامه بنویسد و از آنان نامه دریافت کند. مقامات زندان چه ترفندی می‌توانند بکار برند تا بدون تهدید امنیت زندان، او مجاز به مکاتبه با خانواده خود شود؟

در مؤسسه تأدیبی شما، تعدادی زندانی بیگانه از کشورهای مختلف به سر می‌برند. هویت فرهنگی آنان درگیر تفاوت‌هایی در شکل ظاهر، زبان، رفتار، غذا، دین، اعتقادات، و رسم و رسوم است. درباره خطراتی که چنین زندانیانی با آن روبرو هستند صحبت کنید و سه مورد را نام ببرید که از طریق آنها مدیریت زندان قادر است حفظ حقوق این افراد را تضمین کند.

مانده است. با اینکه کمی انگلیسی صحبت می‌کند، با فرزندانش به زبان محلی سخن می‌گوید و پیداست که بسیاری چیزها را نمی‌فهمد. او محاکمه و به جرم قاچاق مواد مخدر محکوم شده است، ولی خود نشانی از اعتیاد به مواد مخدر ندارد. با اینکه ظاهراً از فرزندان خود مراقبت می‌کند، در مواقعی به مدت طولانی آنان را به حال خود رها می‌کند. تلاش در ارتباط با سفارت نیجریه ثمری نداشته است. این زن بیگانه با چه نوع آزار و اذیتی می‌تواند روبرو شود؟ نیازهای ویژه او چیست؟ چگونه می‌توان به نیازهای او پاسخ گفت؟

ج. یک مرد زندانی که مدعی است در کشور خود استاد دانشگاه بوده و برای شرکت در سمیناری به کشور شما آمده است دو سال است که در زندان شما بسر می‌برد. او محاکمه شده و به جرائمی در ارتباط با مهاجرت غیرقانونی، و قاچاق مواد مخدر محکوم شده اما درخواست تجدید نظر داده است. او نشانی از اعتیاد ندارد اما با زندانیان دیگری از کشور خود که آنان همه به جرائمی در ارتباط با مواد مخدر محکومند دوست شده است. یک سال است که بسیار پرخاشگر و تهاجمی شده است، بخصوص از زمانی که کوشش‌هایش برای ارتباط با دولت، دانشگاه و خانواده اش بی‌نتیجه مانده، انگلیسی بسیار خوب می‌داند و دائماً در حال خواندن و نوشتن است. چندی پیش به یکی از نگهبانانی که سرپرست او در انجام نظافت بوده حمله کرده است. این ناآرامی منجر به مجروح شدن زندانیان و کارکنان زندان شده است. به عقیده

زندانیان آسیب‌پذیر: اقلیت‌ها و اقوام بومی

۱. مقدمه

می‌خواهند سنت‌های آبا اجدادی و هویت بومی خود را حفظ کرده و به آینده منتقل کنند.

تبعیض یعنی تحمیل شرایط سخت بر زندانیان خاص یا گروهی از آنان به دلیل نژاد، رنگ، جنس، زبان، دین، نظر سیاسی یا هر نظر دیگر، منشأ ملی یا اجتماعی، ثروت، ولادت یا هر وضعیت دیگر.

زمینه: تبعیض علیه اقلیت‌های قومی، دینی، جنسی در اشکال مختلف در جوامع گوناگون به چشم می‌خورد.

در رابطه با سیستم عدالت جزایی، این خطر برای اعضای اقلیت‌ها و اقوام بومی وجود دارد که در زمان دستگیری، بازجویی، محکومیت و صدور حکم مورد تبعیض قرار گیرند. اعضای این گروه‌ها مکرراً با پیگردهای قانونی، دادرسی‌های غیرعادلانه و محکومیت‌های بیش از اندازه سخت، تا حد اعدام، روبرو می‌شوند.

در زندان، اقلیت‌های قومی در میان دیگران مشخص‌اند. ساختار اداری زندان می‌تواند به خودی خود تبعیض‌آمیز باشد. اقلیت‌ها ممکن است بطور فعال یا غیر فعال مورد تبعیض قرار گیرند، تبعیضاتی مانند انزوای فیزیکی،

مقصود: اثبات اینکه اقلیت‌ها و اقوام بومی زندانیان آسیب‌پذیری‌اند که در معرض تبعیض و مشکلات خاصی

قرار دارند، لزوم توجه خاص به آن‌ها و بحث درباره روش‌های ترویج و تشویق رفاه اقلیت‌ها و اقوام بومی.

تعریف: زندانیان آسیب‌پذیر کسانی هستند که، از حیث سن، جنس، قومیت، وضعیت سلامتی، موقعیت حقوقی یا سیاسی، امنیت یا رفاه آنان در زندان با خطرات بیشتری مواجه باشد.

اقلیت گروهی است که تعداد افراد آن از کل جمعیت کشور کمتر باشد و اعضای آن با داشتن همان ملیت دارای آداب و رسوم قومی، مذهبی و فرهنگی متفاوت یا ویژگی‌های زبانی متفاوت با اکثریت مردم آن کشور باشند. بسیاری از اقلیت‌ها برای حفظ فرهنگ، سنن، دین و زبان خود مبارزه می‌کنند.

اقوام بومی کسانی هستند که، با داشتن تداوم تاریخی با جوامع پیش از اشغال و استعمار در سرزمین‌شان، خود را از دیگر گروه‌های حاکم بر آن سرزمین جدا می‌دانند. معمولاً در امور سیاسی نقشی ندارند و قاطعانه

زبانی، فرهنگی یا آزار واذیت و بدرفتاری. با تبعیض در زندان از دو طریق می‌توان مبارزه کرد: بالا بردن آگاهی افراد بطور حساب شده و ترویج و تشویق بردباری و مدارا میان کارکنان و زندانیان. زندان‌ها باید نیازهای خاص

اقلیت‌ها و اقوام بومی را شناسایی کنند. این ملاحظات نباید به عنوان امتیازی بیشتر برای این افراد تلقی شود بلکه اقداماتی است که برای تضمین عدالت میان همه زندانیان ضروری است.

۲. اهداف

- الف. اثبات اینکه افراد وابسته به اقلیت‌ها و اقوام بومی در زندان می‌توانند در معرض تبعیض و دشواری‌های زیاد قرار گیرند؛
- ب. به دلیل مشکلات رو به افزایش اقلیت‌ها و اقوام بومی تشویق استفاده از مجازات‌های جایگزین زندان؛
- ج. تشریح حقوق اقلیت‌ها و اقوام بومی در ارتباط با حقوق همه زندانیان طبق استانداردهای بین‌المللی؛
- د. معرفی کارهایی که می‌توان در حمایت از این گروه انجام داد تا فضای زندان بردباری و مدارا و گوناگونی را تجربه کند.

۳. اصول بنیادی

- الف. هر کس بدون هیچ‌گونه تبعیض به ویژه از حیث نژاد، رنگ، جنس، زبان، دین، نظر سیاسی یا هر موقعیت دیگر، و همچنین منشأ ملی یا اجتماعی، ثروت، ولادت، یا هر وضعیت دیگر، از تمامی حقوق و آزادی‌های مذکور در اعلامیه حاضر برخوردار است (اعلامیه جهانی حقوق بشر، ماده ۲).
- ب. هر کس حق آزادی فکر، وجدان، و دین را دارا است؛ این حق شامل آزادی تغییر دین یا اعتقاد و همچنین شامل آزادی اظهار دین یا اعتقاد در تعالیم، مراسم، عبادات و شعائر، چه به تنهایی و چه به اتفاق دیگران و در جمع یا خلوت است (اعلامیه جهانی حقوق بشر، ماده ۱۸).
- ج. هر فردی در قلمرو هر کشوری، بدون هیچ‌گونه تبعیض از حیث رنگ، جنس، زبان، دین یا اعتقاد
- د. در ممالکی که اقلیت‌های قومی، دینی یا زبانی وجود دارند، افراد وابسته به این اقلیت‌ها نباید از حقوقی که دیگر افراد جامعه در بهره جویی از فرهنگ، تعلیم دین و اجرای مراسم دینی، یا تکلم به زبان خود برخوردارند، محروم شوند (میثاق جهانی حقوق مدنی و سیاسی، ماده ۲۷).
- ه. ... همه دولت‌ها [متفقاً] تعهد می‌کنند که تبعیض نژادی را به هر شکل ممنوع و ریشه کن کنند و حق همه کس را بدون هیچ گونه تبعیض از حیث نژاد،

رنگ یا منشأ ملی یا قومی بطور مساوی در برابر قانون تضمین کنند، خصوصاً در بهره‌مندی از حقوق ذیل: حق رفتار یکسان با همه افراد در دادگاه‌ها و دیگر ارگان‌های وابسته به نظام قضایی؛ و. حق امنیت اشخاص و حق حمایت دولت بر علیه خشونت یا آسیب‌های بدنی که توسط مأمورین دولتی یا هر فرد، گروه یا نهادی اعمال شود (کنوانسیون جهانی منع هر نوع تبعیض نژادی به هر شکل، ماده ۵).

دسترسی به نماینده صالح دینی نباید از هیچ زندانی دریغ شود (قواعد حداقل استاندارد سازمان ملل در رفتار با زندانیان، قانون ۳-۴۱).

۴. اجرا و تحقق

الف. برخورد با تبعیض

تقریباً در همه کشورها، نظام جزایی بر اقلیت‌ها سختگیری بیشتری دارد (یا در برخی کشورها، این گروه‌ها با وجود اینکه از لحاظ تعداد در اکثریت اند از لحاظ سیاسی نمایندگی مناسب ندارند)، در سراسر جهان حضور اقلیت‌ها در زندان به نسبت کل جمعیت‌شان، زیاد است.

شمار زیاد بعضی گروه‌ها در زندان نشان‌دهنده ضعف جامعه در حلّ تنش‌های اقتصادی، فرهنگی، و سیاسی است. مشکلاتی که در جامعه وجود دارد در زندان تکرار می‌شوند، چه در میان اشخاص و چه در کل نهاد زندان. همه سیستم‌ها در ایجاد عدالت در حق برخی گروه‌ها، به علت تفاوت آنان با گروه غالب، با شکست مواجه شده‌اند.

مثال: اقلیت‌ها در زندان‌های کشورهای مختلف

در رومانی، "روما"ها نزدیک به ۵ تا ۶ درصد کل جمعیت را تشکیل می‌دهند، در حالی که ۱۷ درصد بزرگسالان در زندان متعلق به این گروه‌اند.

در بلغارستان، روماها بطور میانگین ۶۰ درصد زندانیان را تشکیل می‌دهند.

در استرالیا در سال ۱۹۹۷، از کل جمعیت کشور فقط ۲ درصد افراد بومی بودند، با اینحال ۱۹ درصد زندانیان را این افراد تشکیل می‌دادند. در بیشتر ایالت‌ها، افراد بومی ده تا ۲۰ برابر افراد غیر بومی بودند.

در ایالات متحده آمریکا، نسبت به کل جمعیت، حضور اقلیت‌ها در زندان هفت برابر سفیدپوستان است.

منابع دیگر:

اطلاعات بیشتر به زبان انگلیسی:

<http://www.homeoffice.gov.uk> (UK Home office)<http://www.nacro.org.uk/services/criminal.htm> (NACRO)<http://www.aic.gov.au/conferences/indigenous/friebe.pdf> (National Centre for Aboriginal and Torres Strait Islander Statistics, NT)<http://www.sentencingproject.org/> (The Sentencing Project)<http://list.web.ca/archives/innu-l/2001-September/000000.html> (Canada Indigenous Bar Association)<http://www.igc.org/ncia/KEY.HTML> (National Criminal Justice Commission)Sorin Cace and Cristian Lazar, *Discrimination against Roma in Criminal Justice and Prison Systems in Romania: Comparative Perspective of the Countries in Eastern and Central Europe*, PRI, 2003.

ب. بررسی اقدامات جایگزین زندان

روش‌های جایگزین حبس معمولاً تصمیم مناسب‌تری برای خلافکاران محسوب می‌شود. اما در مورد زندانیان آسیب‌پذیر باید توجه بیشتری به این روش‌ها شود. از آنجا که افراد وابسته به اقلیت‌ها و اقوام بومی در زندان می‌توانند بیشتر در معرض مشکلات و رنج باشند، برای این گروه‌ها ابتدا بهتر است به روش‌های دیگری، چون انجام خدمات عام‌المنفعه، جریمه نقدی، یا تعلیق مراقبتی توسل جست. به علاوه، جایگزین‌های حبس می‌تواند در جهت ترویج ادراک بهتر میان گروه‌ها و کلاً در اتحاد اقلیتها در اجتماع مفید واقع شود. در جایی که برنامه خاصی برای جایگزینی زندان وجود ندارد، نظام زندان می‌تواند تغییراتی را در نظر گرفته و نیازهای این گروه‌ها را، به منظور کاهش مشکلات این افراد در مقایسه با دیگران، تا حدی برآورده سازد. برای مثال، زندانیان را می‌توان به نزدیکترین مرکز به خانواده و محل زندگی شان منتقل کرد، یا زمان ملاقات را برای کسانی که مجبور به سفری طولانی شده‌اند افزایش داد.

ج. اقداماتی در جهت کاهش تبعیض

اختلاف هویت فرهنگی اقلیت‌های زندانی در برابر گروه اکثریت ممکن است در شکل ظاهر، زبان، رفتار، خوراک، اعتقادات دینی، و آداب و رسوم اجتماعی باشد. اگر با این تفاوت‌ها به روش صحیح برخورد نشود، احتمال ایجاد تنش در میان زندانیان و میان زندانی با کارکنان افزایش می‌یابد. اقدامات زیر برای برخورد درست با اختلافات میان زندانیان، و جلوگیری از تبعیض شامل موارد زیر است:

قبول تفاوت‌های جنسی

اقلیت‌های جنسی، هم جنس گرایان، دوجنس گرایان و کسانی که به ظاهر جنس مخالف در می‌آیند، اقلیت آسیب‌پذیر در زندان‌اند. در حالیکه ممکن است زبان، دین، و فرهنگ مشترک با دیگر زندانیان داشته باشند، غالباً در معرض تبعیض اقلیت و اکثریت در اجتماع هستند. اقلیت‌های جنسی با مسائلی چون ایدز جنسی، خشونت، انزوا، و تحقیر روبرو هستند. کارکنان زندان باید به مشکلاتی که این گروه با آن روبرو اند آگاه باشند. این زندانیان به سبب شأن انسانی باید محترم شمرده شوند. به دلیل علائق متفاوتشان نباید مورد تبعیض واقع شوند، و باید محل سکونت، خوراک، کمک‌های حقوقی، تحصیل، ورزش، و کار مناسب، همانند دیگر زندانیان، در اختیار داشته باشند. باید از اقلیت‌های جنسی در مواقع ضروری در مقابل دیگر زندانیان حمایت شود. قربانیان نباید به سبب تهدیدات خشونت‌آمیز زندانیان دیگر متحمل انزوا یا محرومیت از ورزش کردن شوند. انزوا نه تنها کمکی به آنها نیست بلکه بیشتر آسیب‌پذیرشان می‌کند.

زبان: احترام به تفاوت‌ها و گذشتن از موانع

مقررات و قواعد زندان را بایست برای زندانیانی که به زبان اکثریت صحبت نمی‌کنند به نحو قابل فهم توضیح داد. گاه احتمال دارد دستوراتی که به افراد وابسته به اقلیت داده می‌شود، برای آن‌ها قابل درک نباشد. در نتیجه، دستورات باید به نحوی دقیق و روشن توضیح داده شود. اقلیت‌ها باید مجاز باشند به زبان خود سخن بگویند و مطالعه کنند و هرگز نبایست به علت کاربرد زبان جریمه شوند. برای سهولت در تطبیق اقلیت‌ها با محیط زندان و جامعه پس از خروج از زندان، در صورت امکان باید کلاس‌هایی برای آموزش زبان رایج برگزار شود.

احترام به شکل ظاهر

احترام به تفاوت در شکل ظاهری، مانند آرایش مو یا نوع لباس، ضروری است. لباس زندان هرگز نباید برای هیچ زندانی تحقیرآمیز باشد، از جمله برای اقلیت‌هایی که تصویری متفاوت از برازندگی و ظاهر دارند. به علاوه، در یکپارچگی محیط زندان حفظ تفاوت ظاهری می‌تواند روش مهمی برای اقلیت‌ها در ابراز حس هویت متفاوت فرهنگی و بومی خود باشد. بهتر است یک چنین مجوزی در شرایطی که مستقیماً برهم زنده انضباط نباشد داده شود.

تأمین رژیم غذایی مخصوص

غذا برای همه زندانیان باید به اندازه کافی، مغذی باشد، و در موعد معمول توزیع شود. اگر اقلیت‌ها رژیم‌های غذایی دارند که آنها را مجاز به خوردن برخی خوراکی‌ها یا اجتناب از برخی دیگر می‌کند آن‌ها باید بتوانند حتی الامکان رژیم عادی غذایی خود را دنبال کنند.

احترام به نیازهای دینی

همه زندانیان باید بتوانند با رعایت آداب و سنت‌های دینی نماینده صالح دینی خود ملاقات کرده و این شخص خود زندگی کنند. حتی الامکان، زندانیان باید بتوانند بتوانند مراسم مناسب دینی برای آن‌ها برگزار کند. به‌طور دسته جمعی مراسم مذهبی خود را ادا کنند، با

مثال: مراسم دینی در زندان‌های کانادا

جهت ادای نیازهای دینی بعضی از زندانیان، مراکز تأدیبی شماری از آداب و مراسم را در زندان مجاز می‌شمارند، مانند لباس سنتی (چون عمامه)، رژیم‌های غذایی خاص (چون غذاهای بدون گوشت خوک)، کتاب‌های آسمانی (چون قرآن)، روزهای مختلف عبادت، و حضور روحانیون مذاهب مختلف.

مثال: مراسم مذهبی در ایالات متحده‌ی آمریکا

در زندان‌های ایالت آریزونا، سرخپوستان زندانی به مشاور روحانی سنتی خود دسترسی دارند. زندانیانی که جرم‌های سنگین ندارند مجازند هر هفته در مکان مقدس در مراسم مخصوص شرکت کنند.

منابع دیگر:

اطلاعات بیشتر به زبان انگلیسی:

[http://www.csc-scc.gc.ca/\(Corrections Services of Canada\)](http://www.csc-scc.gc.ca/(Corrections Services of Canada))

محل سکونت تطبیق یافته

همه زندانیان حق برخوردای از رختخواب تمیز و فضای جداگانه برای خواب را دارا هستند. اقلیت‌ها نیز باید از این امکانات برخوردار باشند، به استثنای مواردی که طبق آداب فرهنگی نوعی شرایط عذاب‌آور تلقی شود. در برخی فرهنگ‌ها، انزوا در اتاق جداگانه پرتنش‌تر از خوابیدن در مکان مشترک با دیگران است، به این امر در صورت امکان باید توجه شود. اما این امر بدین معنا نیست که نگهداری تعداد زیاد افراد در یک اتاق مجاز است. کارکنان باید به تنش‌های میان گروه‌ها حساس باشند و از قرار دادن اقلیت‌ها در مکان‌هایی که آن‌ها را در معرض خطر خشونت دیگر زندانیان قرار می‌دهد اجتناب ورزند.

مثال: محل سکونت در استرالیا

در مقایسه با افراد غیربومی، زندانیان بومی کمتر قادر به تحمل تنهایی در زمان حبس خوداند. در نتیجه، در حال حاضر تعدادی از حوزه‌های قضایی پذیرفته‌اند بومیان در سلول‌هایی بنام "سلول‌های رفقا" باشند و مراکز تأدیبی بومیان را در مکان‌هایی مانند خوابگاه قرار می‌دهند.

منابع دیگر:

اطلاعات بیشتر به زبان انگلیسی:

<http://www.aic.gov.au/conferences/indigenous/brownp.html>
(Australian Institute of Criminology)

ایجاد امکان تحصیل و فرصت‌های شغلی برابر

اقلیت‌ها و اقوام بومی زندانی ممکن است تحصیلات کمی داشته و مهارت خاصی برای کار نداشته باشند. این امر آنان را نسبت به تبعیض در اشتغال به کار و برنامه‌های درسی آسیب‌پذیر می‌سازد. کارکنان بهتر است به این امر واقف باشند که نداشتن تجربه در کار به معنی ناتوانی در درک، یادگیری یا انجام کار نیست. اقلیت‌ها هرگز نباید برحسب قاعده از انجام کارهای ارزشمند محروم شوند. قواعد تقسیم کار باید برای همه یکسان باشد. اقلیت‌ها، مانند همه زندانیان، حق دارند در فعالیت‌های مختلف کاری نسبت به مهارت یا علاقه خود شرکت کنند. کار نباید جنبه استثماری داشته باشد و نبایست آن‌ها را به کارهای مشکل یا پرتنش گمارد و ساعت‌های کار آن‌ها نباید از سایر زندانیان بیشتر باشد.

مراقبت‌های پزشکی

احتمال دارد اقلیت‌ها یا اقوام بومی قبل از ورود به زندان از هیچ‌گونه مراقبت پزشکی برخوردار نشده باشند یا مراقبت‌های محدودی دریافت کرده باشند. اغلب آن‌ها به بیماری‌های مزمن دچارند و برخی ممکن است در طول اقامت در زندان به بیماری‌هایی مانند مشکلات پوستی، ضعف‌های بینایی، سوء تغذیه، اعتیاد به الکل یا مواد مخدر، و بیماری‌های مقاربتی دچار شوند. همه زندانیان حق دارند به مراقبت‌های پزشکی با کیفیتی برابر با آنچه در خارج از زندان وجود دارد دسترسی داشته باشند. اقلیت‌ها و اقوام بومی چون دیگر زندانیان در بدو ورود به زندان باید از لحاظ پزشکی مورد معاینه قرار گیرند و در صورت ابتلا به بیماری درمان شوند. کارکنان بخش پزشکی باید به فرهنگ و رسوم که ممکن است اقلیت‌ها یا اقوام بومی را ملزم به امتناع از درمان کند، آشنا باشند.

کمک‌های حقوقی

افراد وابسته به اقلیت‌ها و اقوام بومی حق دارند وکیل مدافع مجرب و در صورت لزوم مترجم داشته باشند. حتی الامکان، زندانیان باید به امور زیر آگاه شوند: اتهامات علیه آنان، آیین نامه‌های حقوقی مربوط به کارشان، و چگونگی دستیابی به وکیل یا هر کمک حقوقی دیگر در صورتی که استطاعت مالی نداشته باشند.

مثال: خدمات زبانی در کانادا

مراکز تأدیبی فهرستی از کارکنانی که به زبان‌های مختلف آشنا هستند و می‌توانند کار ترجمه انجام دهند در اختیار دارند. هدف از این کار تضمین وجود مترجم برای بزه‌کاران وابسته به اقلیت‌هاست که صحبت کردن به زبان انگلیسی یا فرانسه برایشان مشکل است تا در دادرسی‌های شبه قضایی که خطر از دادن آزادی یا امتیازاتی وجود دارد، مانند دادرسی‌های انضباطی (تأدیبی) دادرسی‌های هیأت تعیین‌کننده آزادی‌های مشروط در مؤسسات و بررسی شرایط آزادی مشروط یاری شوند.

منابع دیگر:

اطلاعات بیشتر به زبان انگلیسی:

<http://www.csc-scc.gc.ca/> (Correctional Service of Canada)

ترویج و تشویق ارتباط با خانواده و اجتماع

اقلیت‌ها و اقوام بومی زندانی چون دیگر زندانیان نیاز دارند با خانواده، دوستان و درکل با اجتماع ارتباط داشته باشند. برای این گروه‌ها، خطر بزرگی وجود دارد که در انزوا و تنهایی باقی بمانند. ممکن است برای خانواده ملاقات پر هزینه باشد. یا ممکن است احساس سرافکندگی کرده یا ندانند چگونه با محل حبس تماس حاصل کنند. در صورت امکان، این افراد بهتر است به مکان‌هایی منتقل شوند که بتوانند منظم‌ا خانواده خود را ملاقات کنند. اگر چنین اقدامی ممکن نباشد، افراد وابسته به اقلیت‌ها باید در مرکزی که بتوانند در آن با افرادی با خصوصیات فرهنگی مشابه در تماس باشند منتقل گردند. بنا بر تعبیری که سیستم عدالت جزایی نسبت به تبعیض دارد، بسیاری از اعضای خانواده زندانیان باور دارند که مقامات زندان در حق ملاقات کنندگان تبعیض قائل می‌شوند. سرپرستی زندان باید سعی کند سازمان‌های اجتماعی را به همکاری بطلبد تا این سازمان‌ها نظام زندان را برای اقلیت‌ها و خانواده‌هایشان شفاف سازند و در صورت لزوم به جای خانواده زندانی را ملاقات کنند. همه ملاقات‌ها و مکاتبات باید به هر زبانی که زندانی می‌خواهد مجاز باشد.

پیش‌گیری از بدرفتاری و آزار و اذیت

اقلیت‌ها حق دارند از تبعیض به خاطر اعتقادات، آداب یا منشأ ملی خود در امان باشند و حق دارند شئون انسانی‌شان رعایت شود. متأسفانه، اقلیت‌های زندانی غالباً قربانی بدرفتاری و آزار و اذیت نگهداران و هم سلولی‌های خود می‌شوند. آنان لگدمال می‌شوند، کتک می‌خورند، مورد آزار و اذیت جنسی قرار می‌گیرند، تحقیر می‌شوند، ناسزا می‌شنوند، مسخره می‌شوند و مورد آزار و اذیت یک نفر یا گروهی از

افراد قرار می‌گیرند. برای جلوگیری از چنین مسائلی، افراد وابسته به اقلیت‌ها اغلب ترجیح می‌دهند در انزوا، بدور از هم سلولی‌ها زندگی کنند. با اینکه باید برای اقلیت‌های زندانی امکان نزدیکی به دیگر اعضای هم‌گروه را در نظر گرفت، اما گروه در اثر رفتارهای منفی نباید از دیگران جدا بیفتد. اتحاد و احترام دوجانبه باید تشویق شود. مسئولین و کارکنان زندان، پیش از دست زدن به هر گونه اقدام تأدیبی باید اطمینان یابند که اقلیت‌های زندانی مقررات را فهمیده‌اند. تنبیهات اقلیت‌ها نباید سنگین‌تر از دیگر زندانیان باشد. مجازات برای تخطی‌های کوچک نبایست سخت باشد، مثلاً نباید کسی که معمولاً ملاقاتی ندارد را از حق ملاقات محروم کرد. اعضای گروه‌های اقلیت باید به راه‌حل‌های قانونی در جلوگیری از اذیت و آزار در محیط زندان، دسترسی برابر با دیگر زندانیان داشته باشند.

د. ایجاد محیط بدون تبعیض

معنی درست رفتار یکسان با زندانیان تنها تضمین ظاهری منع تبعیض نیست. در واقع، معنی درست آن اقدام به فعالیت‌های مثبت در رسیدگی صد در صد نیازهای خاص اقلیت‌ها در مسیر فرهنگی است. حفظ فضای مدارا و پذیرش، نیازمند آموزش فعالانه است. تفاوت میان افراد باید امری عادی و موجه تلقی شود. اقدامات گوناگونی وجود دارد که مسئولین زندان می‌توانند برای ترویج فضای بدون تبعیض بکار بندند.

تعیین مقررات بدون تبعیض

راه تقویت عدم پذیرش تبعیض در زندان، ایجاد یک خط‌مشی بدون تبعیض برای زندان است. مقررات باید به اطلاع عموم برسد و بخشی از جهت‌گیری زندان شود، و در سرتاسر زندان در معرض دید عموم قرار گیرد.

استخدام کارکنان از میان اقلیت‌ها

بهترین روش حراست از افراد در برابر تبعیض، برخورد صحیح و بی‌طرفانه کارکنان در همه رده‌های شغلی است. یک راه ایجاد این نوع برخورد داشتن کارکنانی در تمام مدارج از میان گروه‌های اقلیت است. آنان به آسانی می‌توانند اقلیت‌های زندانی را درک کرده و بر رفتار صحیح و بازپروری آنان نفوذ داشته باشند. برای استخدام افراد از میان اقلیت‌ها و اقوام بومی بایست به شدت تلاش کرد.

آموزش تفاوت‌های فرهنگی به کارکنان زندان

کارکنان باید تحت آموزش‌هایی قرار گیرند که تفاوت میان فرهنگ‌های مختلف را درک کنند. این نوع آموزش باید شامل اطلاعاتی درباره اقلیت‌های زندانی و سابقه فرهنگی آنان باشد تا کارکنان بتوانند راحت‌تر رفتار و برخورد متفاوت اقلیت‌ها را در برابر زندگی در زندان، بزهکاری، و بطور کلی زندگی درک کنند.

مثال: آموزش تفاوت‌های فرهنگی در استرالیا

بین سال‌های ۱۹۹۶ و ۱۹۹۹ بخش خدمات تأدیبی کوئزلند آموزش‌هایی تحت عنوان "شناخت تفاوت‌های فرهنگی" برای کارکنان زندان‌ها تدارک دید. هدف اصلی برنامه کمک به داوطلبین در توسعه استراتژی‌های ارتباط مؤثر با زندانیان و بزهکاران بومی بود. کلیه‌ی برگزارکنندگان برنامه، اصل و نصب بومی داشتند. آنان تجربه‌های شخصی خود را در زمینه‌ی برخورد فرهنگی در تربیت و سبک زندگی مطرح می‌کردند. روایت داستان‌های شخصی مؤثرترین روش در معرفی و اثبات مشکلات افرادی بود که میان دو فرهنگ زندگی می‌کنند.

مثال: خدمات آموزشی در کانادا

در کانادا به منظور جبران اختلاف‌ها و ایجاد پلی بر شکاف فرهنگی میان بزهکاران و مسئولان زندان‌ها، آموزش‌هایی در زمینه تفاوت‌های قومی - فرهنگی برای کارکنان برگزار شد. برای مثال، مجمع زندانیان سیاه پوست و یاران (BIFA) فعالیت‌هایی در زمینه‌ی برآورد تعداد ورودیان به زندان؛ مراقبت‌های پس از خروج؛ برنامه ریزی خروج از زندان؛ مشاوره گروهی (با تمرکز بر میراث فرهنگی نژاد سیاه)؛ و توسعه دانش کارکنان زندان (با برگزاری کنفرانس، کارگاه و سمینار)، برنامه ریزی کرده است.

منابع دیگر:

اطلاعات بیشتر به زبان انگلیسی:

<http://www.aic.gov.au/conferences/indigenous/wano.html>
(Australian Institute of Criminology)

هدایت به سوی جامعه

شرکت دادن جامعه در فعالیت‌های داخل زندان برای فرهنگ اکثریت جامعه برقرار می‌کنند. این برنامه‌ها اقلیت‌ها و اقوام بومی بسیار مؤثر است. سازمان‌های می‌تواند برای ارتقاء درک کل جامعه و بازپروری زندانیان اجتماعی پیوندی میان زندانیان، فرهنگ این افراد و مفید واقع شود.

مثال: طرح بازدید کنندگان در استرالیا

در سال ۱۹۸۸ در استرالیا برای متوقف کردن وقایعی که منجر به مرگ بومیان می‌شد، "طرح بازدیدکنندگان" ریخته شد. بازدیدکنندگان را افراد بومی تشکیل می‌دهند، این افراد در حصول اطمینان از انجام مشاوره‌های فرهنگی و حمایت از بومیان در زندان تشریک مساعی کرده و بر رفتار عادلانه و انسانی با زندانیان بومی، نظارت به عمل می‌آورند.

مثال: شفادهندگان بومی در کانادا

در زندان‌های کانادا، ریش سفیدان بومی و اسکیموهای اینویت را که "شفادهنده" نیز می‌خوانند، در برنامه‌هایی در زمینه ترک مصرف مواد مخدر، رفتار خشونت‌آمیز، مشکلات خانوادگی یا انحراف جنسی شرکت می‌دهند. طرح این برنامه نتیجه مشاهداتی بود حاکی بر این که بومیان بزهکار هنگامی که با فردی از افراد مورد احترام اجتماع خود کار می‌کردند، پیشرفت قابل ملاحظه‌ای در رفتارشان حاصل می‌شد. شفای سستی برای بزهکاران فرصتی است برای رشد آگاهی از هویت شخصی، پیوند با فرهنگ خود، افتخار و تعلق به آن.

مثال: ارتباط با اجتماع در رومانی

در سال ۲۰۰۰، نیروی پلیس رومانی در جهت تشریک مساعی و اعتماد متقابل، یک پروتکل همکاری با نمایندگان اقلیت روما به امضا رساند. اهداف اصلی پروتکل، سازمان‌دهی یک سیستم کارآمد در ایجاد ارتباط میان رومها و نهادهای اجرای قانون و تشکیل تیم‌های مخصوص مذاکره کنندگان برای پیش‌گیری از افزایش نزاع میان رومها و کل جمعیت بود.

مثال: ارتباط با اجتماع در مکزیک

مددکاران اجتماعی دولتی جهت کمک به زندانی در روبرو شدن با مشکلات حبس و بازپروری او، ارتباطات وی را با دنیای بیرون مورد بررسی قرار می‌دهند. برای مثال، وقتی خانواده یک زندانی دیگر به ملاقات او نمی‌آیند، مددکار به سراغ نزدیکان زندانی می‌رود تا از دلیل غیبت خانواده، با خبر شود. این امر به فرد بومی حس اعتماد می‌بخشد تا بتواند روابط اجتماعی خود را در زندان حفظ کرده و بهبود بخشد.

منابع دیگر:

اطلاعات بیشتر به زبان انگلیسی:

http://www.csc-scc.gc.ca/text/forum/international/int_e-08_e.shtml

(Correctional Service of Canada)

Sorin Cace, Cristian Lazar, *Discrimination against Roma in Criminal Justice and Prison Systems in Romania*, PRI, 2003.

<http://www.aic.gov.au/conferences/indigenous/prosser.html>

(Australian Institute of Criminology)

کنترل وضعیت اقلیت‌ها در بازداشت

روش‌های کنترل و نظارت، جمع‌آوری اطلاعات و آمار افراد وابسته به اقلیت‌ها و اقوام بومی غالباً می‌توانند مربوط به اقلیت‌ها از حیث نژاد، رنگ، ملیت، قومیت توصیه‌هایی جهت یافتن راه‌حلی برای کاهش تنش و جهت افشای تبعیض در سیستم عدالت کیفری و زندان‌ها ترویج تحمل و مدارا در زندان ارائه دهند. حائز اهمیت است. گزارش‌های بازرسی از وضعیت

مثال: گزارش‌های در مورد نژاد در انگلستان

"ناکرو" یک جمعیت خیریه است که در راه کاهش جرم فعالیت می‌کند. این سازمان با انجام تحقیقات، و گزارشاتی در زمینه مشکلات نژادی در نظام عدالت کیفری تهیه و برای افراد پلیس، مقامات قضایی و کارکنان دادگاه‌ها و پرسنل زندان‌ها در ارتباط با مشکلات تفاوت نژادی برنامه‌های آموزشی برگزار می‌کند.

مثال: کنترل زندان در مکزیک

کمیسیون حقوق بشر به شکایات اشخاص و گروه‌ها در مورد نقض حقوق بشر در مکان‌های بازداشت و حبس، رسیدگی می‌کند. در بعضی مواقع کمیسیون از مقامات زندان‌ها می‌خواهد که برای حمایت از حقوق اقلیت‌ها و اقوام بومی دست به اقدامات پیش‌گیرانه بزنند و توصیه‌هایی در زمینه اقدامات اداری برای حمایت بیشتر از این حقوق در اختیار آن‌ها می‌گذارد.

منابع دیگر:

اطلاعات بیشتر به زبان انگلیسی:

<http://www.csc-scc.gc.ca> (Correctional Service of Canada)

۵. موضوع بحث

- الف. چه استدلالاتی بر له یا علیه حبس افراد وابسته به اقلیت‌ها و اقوام بومی در ساختمان‌های جداگانه می‌توان ارائه داد؟ چه نوع مکان حبس برای اقلیت‌ها باید در نظر گرفت؟
- ب. برای حصول اطمینان از آگاهی زندانیانی که به زبان ملی آشنایی ندارند از حقوق خود، چه گام‌های عملی می‌توان برداشت؟
- ج. چرا اقلیت‌های جنسی به حمایت بیشتر نیاز دارند؟ چه چیز آنان را با وجود تعلق به اکثریت قومی یا فرهنگی مبدل به اقلیت آسیب‌پذیر می‌سازد؟
- د. ماده ۲۰ میثاق بین‌المللی مدنی و سیاسی دفاع از نفرت نژادی را قانوناً ممنوع کرده است. آزادی عقیده و بیان یک از حقوق بنیادین بشر است. گاه میان این دو حق تضاد به وجود می‌آید. چگونه می‌توان این دو حق را با یکدیگر منطبق کرد؟ آیا یکی مهم‌تر از دیگری است؟
- ه. فهرستی از جنبه‌های مختلف زندگی در زندان تهیه کنید که رفتار تبعیض‌آمیز کارکنان زندان در ارتباط با آن تأثیر بسیار منفی بر اقلیت‌های زندانی می‌گذارد. چه اقداماتی می‌توان برای کنترل رفتار با اقلیت‌های زندانی صورت داد؟

۶. مطالعات موردی

الف. رسانه‌های محلی مدعی اند که در زندان محلی تبعیض نژادی وجود دارد. احتمال زیادی وجود دارد که این ادعا مستدل باشد. سرپرستی زندان چگونه می‌تواند در مورد این ادعا تحقیق کند؟ برای اطمینان به اینکه در آینده در زندان تبعیضی وجود نداشته باشد، چه گام‌هایی می‌توان برداشت؟

ب. در کشور شما، تعداد افراد وابسته به اقلیت‌ها در زندان‌ها نسبت به جمعیت کل زیاد است. این امر همکاری میان اقلیت‌ها را با نظام عدالت کیفری

جهت استخدام افراد وابسته به این گروه‌ها مشکل می‌سازد. برای ترویج و تشویق به استخدام این افراد چه گام‌هایی می‌توان برداشت؟ مدیریت زندان چه اقدامات دیگری می‌تواند برای ترویج و تشویق بهبود روابط انجام دهد؟

ج. خطوط کلی برنامه‌ای را تنظیم کنید که بتوان از طریق کارکنان بخش آموزشی یا دیگر کارکنان زندان درک و فهم متقابل میان زندانیان متعلق به گروه‌های مختلف فرهنگی و میان کارکنان زندان و زندانیان را به آن‌ها آموزش داد.

برنامه‌ی بین‌المللی آموزش مربی

زندانیان آسیب‌پذیر: زندانیان محکوم به اعدام

۱. مقدمه

قضایی مستقر در دادگاه قانونی به اعدام محکوم شده باشند. آنان بخصوص از انواع زندانیان آسیب‌پذیر هستند که به دلیل وضعیت خود به عنوان اشخاص محکوم به مرگ متأثر و در رنج‌اند.

زمینه: در حالی که هنوز در ۸۴ کشور جهان مجازات اعدام معمول است، در ۱۱۲ کشور مجازات اعدام عملاً یا قانوناً لغو شده است، به شمار این کشورها هر روز افزوده می‌شود. از سال ۱۹۹۳ تا سال ۲۰۰۳، به طور متوسط سه کشور در هر سال مجازات اعدام را برای کلیه‌ی جرائم لغو کرده‌اند.

هر چند مسئولان زندان مسئول تعیین مجازات اعدام نیستند، اما موظف به ایجاد شرایط درست برای محکومین‌اند. شرایط افرادی که به مرگ محکوم شده‌اند غالباً بسیار بدتر از دیگر زندانیان است. در کشورهایی که روال دادرسی به تقاضای فرجام طولانی باشد یا هنگامی که کشوری اجرای حکم اعدام را لغو کرده اما محکومیت به اعدام الغا یا مورد تخفیف واقع نشده باشد، اغلب محکومین سال‌های طولانی در حبس می‌مانند. حتی

تذکر: PRI می‌کوشد همزمان با حفظ و احترام به گوناگونی‌های فرهنگی، با تشویق لغو حکم اعدام (در کنار اصولی دیگر) اصلاحات جزایی را تشویق و تسهیل کند. PRI حق بنیادین حیات را محترم می‌شمارد، و با هر نوع اعدام قضایی یا فراقضایی، تحت هر شرایطی بدون توجه به بیگناهی یا گناهکاری اشخاص مخالف است. در این کیت منبع برخی از مسائل مربوط به زندانیان محکوم به اعدام عنوان شده است و رفتار عادلانه و انسانی را به بحث می‌گذارد. این امر به هیچ وجه نباید به عنوان تأیید مجازات اعدام به حساب آید.

مقصود: جلب توجه به استانداردهای بین‌المللی و رهنمودهای حاکم بر رفتار با زندانیان محکوم به اعدام و بحث درباره نیازهای ویژه این افراد.

تعریف: زندانیان آسیب‌پذیر کسانی هستند که، از حیث سن، جنس، قومیت، وضعیت سلامتی، موقعیت حقوقی یا سیاسی، امنیت یا رفاه آنان در زندان با خطرات بیشتری مواجه باشد.

زندانیان محکوم به اعدام زندانیانی هستند که توسط مقام

کشورهایی که مجازات اعدام را لغو کرده اند ممکن است زندانیانی در بند محکومین به مرگ داشته باشند. سازمان زندان‌ها گاه ممکن است موظف به اجرای حکم اعدام باشد. این وظیفه بار سنگینی بر دوش کارکنان مسئول اجرای حکم است. آگاهی همه افرادی که در اجرای حکم اعدام نقش دارند از چگونگی رفتار با محکومین به اعدام بر طبق استانداردهای بین‌المللی، بسیار حائز اهمیت است.

۲. اهداف

- الف. بحث درباره نیازهای ویژه زندانیان محکوم به اعدام؛
- ب. معرفی استانداردهای بین‌المللی در دفاع از حقوق محکومین؛
- ج. تشویق نظام‌های مختلف زندان به تأمین رفاه جسمی و روحی محکومان به اعدام در کشورهایی که هنوز این قانون پابرجاست؛
- د. تقویت توانایی کارکنان زندان و کسانی که با محکومان به اعدام در ارتباط اند تا آن‌ها بتوانند به طور مؤثر با مسائل این دسته از زندانیان برخورد کنند؛
- ه. معرفی روش‌های تقاضای تجدیدنظر و روش‌هایی که از سایر حقوق محکومان به اعدام حمایت می‌کند.

۳. اصول بنیادی

- الف. محروم کردن افراد از حیات توسط مقامات دولتی امری است بسیار جدی. در نتیجه، قانون باید اکیدا شرایطی را که تحت آن مقامات دولت، فردی را از زندگی محروم می‌کنند محدود و کنترل کند (کمیته حقوق بشر، نظریه عمومی شماره ۶).
- ب. لغو مجازات اعدام باید تشویق شود (دومین پروتکل اختیاری میثاق بین‌المللی حقوق مدنی و سیاسی).
- ج. در کشورهایی که مجازات اعدام لغو نشده است، اعدام تنها باید در صورت ارتکاب سنگین‌ترین جنایات، مطابق با قانون قابل اجرا در زمان ارتکاب جرم اجرا شود و نباید بر خلاف مفاد میثاق حاضر و کنوانسیون پیش‌گیری و مجازات نسل‌کشی باشد. مجازات اعدام فقط باید پس از انجام محاکمه و بنا بر حکم دادگاه صالح انجام شود (میثاق بین‌المللی حقوق مدنی و سیاسی، ماده ۲-۶).
- د. هر محکوم به اعدام حق دارد تقاضای فرجام یا عفو کند. بهتر است هر نوع بخشودگی یا تخفیف برای همه موارد میسر باشد (همان، ماده ۴-۶).
- ه. هر محکوم به اعدام باید حق مراجعه به دادگاه عالی‌تر را داشته باشد. جهت تضمین الزامی شدن چنین تقاضایی باید اقدام شود (اقدامات تضمینی در حمایت از حقوق محکومین به مرگ، شورای اقتصادی و اجتماعی سازمان ملل، قطعنامه ۱۹۸۴/۵۰).
- و. افراد کمتر از هجده سال نباید به اعدام محکوم شوند. حکم اعدام نباید در مورد زنان باردار (میثاق بین‌المللی حقوق مدنی و سیاسی، ماده ۵-۶) و یا نومادران و یا افرادی که به جنون مبتلا شده‌اند (اقدامات تضمینی در حمایت از حقوق محکومین به مرگ، شورای اقتصادی و اجتماعی سازمان

- ملل، قطعنامه ۱۹۸۴/۵۰) و افراد بالاتر از ۷۰ سال (کنوانسیون آمریکایی حقوق بشر، ماده ۵-۴) اجرا شود.
- ز. هیچ‌یک از این مواد نباید در توجیه تأخیر یا ممانعت از الغای مجازات اعدام از سوی دولتی مورد استناد قرار گیرد (میثاق بین‌المللی حقوق مدنی و سیاسی، ماده ۶-۶).
- ح. شرایط زندانیان در بند محکومین به مرگ نباید سخت‌تر از دیگر زندانیان باشد. این افراد حداقل
- باید از شرایط زندگی انسانی، فعالیت و امکانات برای ارتباط با دیگران، و دسترسی به روانشناس حرفه‌ای برخوردار باشند (قطعنامه مشارکت پزشکان در مجازات اعدام).^۱
- ط. در جایی که اعدام اجرا می‌شود، باید با کمترین رنج برای فرد محکوم انجام شود (اقدامات تضمینی در حمایت از حقوق محکومین به مرگ، شورای اقتصادی و اجتماعی سازمان ملل، قطعنامه ۱۹۸۴/۵۰؛ و کمیته حقوق بشر، نظریه عمومی شماره ۲۰).

۶. اجرا و تحقق

الف. مشکلات در اجرای مجازات اعدام

آگاهی مسئولان زندان نسبت به عمومیت مشکلات در اجرای مجازات اعدام در سراسر دنیا، حائز اهمیت است. برای اطلاعات بیشتر در این زمینه علاوه بر جنبش جهانی منع اعدام، در ذیل رجوع کنید به "منابع بیشتر".

تبعیض

در رابطه با حکم و اجرای مجازات اعدام نیز مشکلات تبعیض نژادی، دینی، و سیاسی وجود دارد. در سراسر جهان، کسانی که به مرگ محکوم یا اعدام می‌شوند در اکثر مواقع وابسته به اقلیت‌ها یا اعضای گروه‌های حاشیه‌ای اقتصادی یا قومی، و یا فعالان سیاسی هستند.

محاكمات غير عادلانه

در سراسر جهان، بسیاری از سیستم‌های قضایی ناپایدار، بدون وضوح و شفافیت، غیرعادلانه، و تبعیض‌آمیزاند و اغلب دولت‌ها تمایل یا قابلیت تأمین نماینده حقوقی برای افراد فقیر و بی‌بضاعت را ندارند. مجازات‌های اعدام غالباً نتیجه دادرسی‌های به شدت ناقص و خلاف ضوابط بین‌المللی برای یک محاکمه عادلانه، است.

در استانداردهای بین‌المللی به روشنی قید شده است که گناه کار تشخیص داده شدن هر فرد محکوم به اعدام باید بر اساس مدارک روشن و قانع‌کننده بنا شده باشد و محلی برای توضیح متفاوتی از واقعیات نگذارد. حتی در محاکمات بسیار دقیق، همیشه خطر عدم تحقق عدالت و اعدام نابجا، وجود دارد.

۱. قواعد حداقل استاندارد سازمان ملل متحد در رفتار با زندانیان (SMR) باید به گونه‌ای تفسیر شود که زندانیان محکوم به اعدام را نیز شامل شود. تمامی اصول و رویه‌های عملی پسندیده و مشروع در این قواعد باید نسبت به زندانیان محکوم به اعدام نیز جاری شود.

منابع دیگر:

اطلاعات بیشتر به زبان انگلیسی:

<http://www.hrw.org/report/2002/> (Human Rights Watch)

State Coercion, Deterrence, and the Death Penalty in the PRC, Annual Meeting of the Association for Asian Studies, Chicago, Illinois, 22-25 March 2001.

<http://www.amnesty.org> (Amnesty International)

<http://www.abolition-ecpm.org/> (Together Against the Death Penalty)

اطلاعات بیشتر به زبان انگلیسی:

<http://www.abolition-ecpm.org/> (Ensemble contre la peine de mort)

ب. شرایط زندان در بند محکومین به اعدام

مشکلات نظام و اسکان در بند محکومین به اعدام

محکومین به اعدام معمولاً در شرایط فجیع نگه داری داشته می‌شوند که به شدت تحت مراقبت است و غالباً در می‌شوند، رفتار با آنان با خشونت و غیرانسانی است، و ساختمان‌های مشخص تحت مراقبت‌های شدیدی قرار می‌گیرند که تناسبی با میزان خطرناک بودنشان، ندارد. ارتباط محدودی با اقوام و وکیل خود دارند. در بیشتر کشورهایی که مجازات اعدام را حفظ کرده‌اند، زندانیان محکوم به مرگ از دیگر زندانیان جدا هستند و سیستم روحی، شکست‌های حقوقی، و اغلب ماه‌ها، سال‌ها و حتی ده‌ها سال بی‌توجهی آسیب‌پذیر می‌سازد. خاصی بر آنان اعمال می‌شود. معمولاً در بخش‌هایی نگه

مثال: بند محکومین به اعدام در فیلیپین

دالان مرگ محکومین به اعدام کاملاً بسته و جدا از دیگر بندها، "تحت مراقبت شدید" است. تاریکی و بوی تعفن مشخصات اصلی این دالان سیمانی به پهنای سه متر است که دورتا دور آن با سیم‌های خاردار محافظت می‌شود. صدها نفر در انتظار نوبت اعدام خود هستند، سیگار می‌کشند و برای آب در صف می‌ایستند. اجازه خروج تنها برای دادرسی و ملاقات با وکیل صادر می‌شود.

مثال: دالان مرگ در ایالات متحده

در ایالات متحده آمریکا، زندانیان محکوم به اعدام معمولاً در سلول‌های ۲×۳ و جدا از دیگران نگه داشته می‌شوند و شبانه‌روز تحت مراقبت شدید هستند. اجازه خروج از سلول فقط یک ساعت در روز است. امکان تحصیل، فعالیت‌های تفریحی و امکان ارتباطات انسانی بسیار محدود است.

منابع دیگر:

اطلاعات بیشتر به زبان انگلیسی:

<http://www.gluckman.com/DeathPenalty.htm>

بهبود شرایط زندانیان محکوم به مرگ

زندان‌های محکوم به اعدام از همان حقوقی برخوردارند که سایر زندانیان برخوردارند. و تمامی استانداردهای بین‌المللی شامل حال آن‌ها می‌شود.

امنیت

هیچ زندانی‌ای نباید به دلیل داشتن محکومیت به اعدام تحت شرایط بیش از اندازه محدود نگه داشته شود. زمان مجاز برای تقاضای فرجام می‌تواند به طول بیانجامد

مکان حبس

مکان حبس محکوم به اعدام، بخصوص مکان خواب آن‌ها، باید مطابق با موازین بهداشتی و همان‌گونه که برای سایر زندانیان مقرر شده است، باشد. همه زندانیان باید از هوای تازه، نور خورشید، روشنایی کافی، فضای

فعالیت

محکومان به اعدام باید از همان امکاناتی در فعالیت‌ها، کار، تحصیل و آموزش برخوردار باشند که سایر زندانیان. در سلول آنان باید نوشتجات خواندنی و لوازم تحریر وجود داشته باشد و در صورت وجود کتابخانه در زندان، محکومان به اعدام نیز باید بتوانند به آن دسترسی داشته باشند.

در مورد محکومان به مرگ نباید هیچگونه تبعیضی در دسترسی به کار اعمال شود: آنان باید مانند دیگران کار کنند و نباید در محیط کار تحقیر شوند، به عنوان مثال آن‌ها نباید با زنجیر به یکدیگر وصل شوند.

مثال: فعالیت برای محکومین به مرگ در کامرون

از سال ۱۹۹۲، زندانیان محکوم به مرگ در کامرون مجازند در فعالیت‌های فرهنگی و ورزشی دیگر زندانیان شرکت کنند.

ج. ارتباط با خویشان و دوستان

منزوی بودن معمولاً بدترین جنبه نظام بند محکومین به ترین ابعاد زندانی شدن است. بطور کلی، مقررات اعدام است: جدایی از خانواده و دوستان یکی از دردناک دسترسی به محکومین به مرگ بیش از حد، محدود است.

مکاتبات

در مورد مکاتبات، محکوم به اعدام مانند دیگر زندانیان، می‌فرستد یا دریافت می‌کند، تحمیل شود. ارتباط با دنیای نباید هیچ محدودیتی از لحاظ تعداد نامه‌هایی که بیرون نباید برای بیش از چند روز کوتاه از او مضایقه شود.

ملاقات

محکومین به مرگ باید چون سایر زندانیان مجاز به حفظ ارتباط با خانواده و دوستان خود باشند، بخصوص از طریق ملاقات در شرایط مناسب. سازنده باشد؛ به عنوان مثال ملاقات باید در شرایطی صورت گیرد که هیچ مانع فیزیکی آن‌ها را از یکدیگر جدا نکرده باشد. زندانیان در انتظار اعدام (و خانواده‌هایشان) شرایط ملاقات از اهمیت زیادی در حفظ شأن زندانی برخوردار است. ملاقات باید در شرایط مناسب و با کمترین حضور کارکنان زندان صورت گیرد تا ارتباط بامعنی و ممکن است، به سبب نوع محکومیت خود، احساس خجالت و ننگ کنند. در نتیجه نه تنها در مورد محکوم بلکه در مورد خانواده او نیز باید برخوردی با ملاحظه داشت.

مثال: ملاقات در بند محکومین به مرگ در کنیا

در کنیا، علیرغم وجود مشکلات در بند محکومین به مرگ، مدیران زندان‌ها جدیداً محدودیت‌هایی که در مورد ملاقات زندانی با نزدیکان خود وجود داشت را برداشته‌اند. ملاقات به هر تعداد بلامانع است، و محکومین به مرگ اعلام کرده‌اند خویشان و دانشان به کرات به ملاقات آنان آمده‌اند.

مثال: ملاقات‌های زناشویی برای محکومین به مرگ در کاستاریکا

ملاقات‌های زناشویی با اتاق‌های خصوصی در همه زندان‌ها مجاز است. هر چند شکل ملاقات‌ها بنا بر نظام امنیتی متفاوت است، به عنوان مثال ملاقات‌های هر ۱۵ روز یک بار تحت کنترل و در مکان‌های حراست شده انجام می‌گیرد.

مثال: ملاقات‌های خانوادگی برای محکومین به مرگ در قزاقستان

همه زندانیان، از جمله محکومین به مرگ، حق "ملاقات خانوادگی" دارند اتاق‌های کوچک با آشپزخانه مشترک به بهای ناچیزی در اختیار زندانی قرار می‌گیرد و زندانی مجاز است تا چهار روز با یکی از اعضای خانواده یا کسی که دوست دارد در آنجا بماند.

تشویق ملاقات زندانیان توسط سازمان‌های غیردولتی (NGO)

به سبب ننگ اجتماعی ناشی از مجازات اعدام و گروه‌های اجتماعی برنامه‌هایی ترتیب داده‌اند تا این زندانیان محدودیت‌های سخت ملاقات، محکومین به مرگ معمولاً ملاقات‌کننده داشته و نامه دریافت کنند. برخی از این برنامه‌ها به سختی قادرند با دنیای بیرون ارتباط برقرار کنند. در برخورد در جهت تلاش برای الغای مجازات اعدام است، و برخی با این مسئله، بعضی از سازمان‌های غیردولتی (NGOها) و دیگر تنها به اهداف انسان‌دوستانه اکتفا می‌کنند.

مثال: کمیته صلیب سرخ جهانی در اوگاندا

در اوگاندا در سال ۲۰۰۲ کمیته صلیب سرخ جهانی ۴۴ بار از ۶ زندان در بخش کامپالا بازدید به عمل آورد. علاوه بر ثبت زندانیان جدید و کنترل شرایط زندان، کمیته صلیب سرخ جهانی در میان زندانیان و خانواده‌هایشان پیام‌هایی رد و بدل کرد. این کمیته ضمناً مخارج رفت و آمد ۱۰۰۰ ملاقات را برای خانواده‌های محکومین به مرگ به عهده گرفت.

مثال: ملاقات در بند زندانیان در جمهوری دموکراتیک کنگو

سازمان غیردولتی فرهنگ صلح و عدالت "به دلیل اینکه در زندان‌های کنگو ملاقات‌های خانوادگی محدود است و برخی زندانیان ارتباط خود را با اعضای خانواده از دست می‌دهند منظم‌اً داوطلبانی را برای ملاقات با محکومین به مرگ بسیج می‌کند.

مثال: حمایت از زندانیان در انتظار اعدام، سازمان غیردولتی در آلمان

اعضای سازمان "ائتلاف آلمان برای لغو مجازات اعدام" تلاش می‌کند برای زندانیان محکوم به اعدام در ایالات متحده آمریکا، کارائیب، و زامبیا دوستان مکاتبه‌ای بیابد. آنان مرتباً زندانیان محکوم به مرگ را ملاقات می‌کنند، در دادرسی‌هایی که احتمال می‌رود به صدور حکم اعدام منتهی شود، و به زندانیان در یافتن وکیل مناسب کمک می‌کنند.

منابع دیگر:

اطلاعات بیشتر به زبان انگلیسی:

<http://www.icrc.org/> (The International Committee of the Red Cross)

<http://www.gcadp.org/> (German Coalition to Abolish the Death Penalty)

د. دسترسی به کمک‌های حقوقی تقاضای تجدید نظر نسبت به حکم اعدام

زندانیان محکوم به اعدام هر آن ممکن است به جوخه مرگ سپرده شوند، در نتیجه همواره نیاز اضطراری به نماینده مناسب حقوقی وجود دارد. استانداردهای بین‌المللی به روشنی مقرر کرده‌اند که هر کس که به مرگ محکوم شده است حق تقاضای هر نوع عفو یا تخفیف در مجازات خود را دارا است، و بایست به اطلاعات و ارتباطاتی جهت تسهیل این امر دسترسی داشته باشد. در مواردیکه فردی استطاعت مالی نداشته باشد، کمک‌های حقوقی باید برای او در نظر گرفته شود.

البته در عمل، معمولاً محکومین به اعدام نماینده حقوقی مناسبی ندارند. زندانیان غالباً منابع مالی یا اطلاعات کافی برای تقاضای تجدیدنظر یا اثبات نقض حقوق انسانی‌شان طبق قوانین ملی یا بین‌المللی را در اختیار ندارند. وکلای رایگان معمولاً وقت آزاد ندارند و همیشه یافتن وکیل باتجربه میان آن‌ها مشکل است. برای بسیاری از زندانیان تسلیم پرونده به دادگاه عالی تر تقریباً غیرممکن است. چنین مسائلی حق داشتن محاکمه عادلانه را تضعیف می‌کند.

مثال: معاضدت حقوقی به زندانیان محکوم به مرگ در فیلیپین

در فیلیپین، حدود ۸۵ درصد محکومین به مرگ استطاعت مالی داشتن وکیل خصوصی را ندارند. محکومین توسط وکلای تسخیری معاضدت می‌شوند که اغلب منجر به نتایج فاجعه آمیزی می‌شود. این وکلا باید در سال علاوه بر پرونده‌های محکومین به اعدام به تعداد بیش از ۳۵۰۰۰۰ مورد مدنی و جنایی رسیدگی کنند.

سرپرستی زندان‌ها می‌تواند به طرق ذیل زندانیان محکوم به مرگ را در دسترسی به معاضدت حقوقی یاری دهد.

ارتباط با نمایندگان حقوقی

سرپرستی زندان‌ها باید در صورت امکان، ارتباط تمام و کمال با وکیل و افراد دیگر را برای محکومین به مرگ چون سایر زندانیان مجاز کنند. مقررات مربوط به ملاقات با این افراد نباید دست و پا گیر باشد. زندانیان باید از فرصت‌های مناسب، زمان، و امکانات برای ملاقات و ارتباط با وکیل، بدون هیچ تأخیر یا سانسور و کاملاً محرمانه برخوردار شوند. چنین ملاقات‌هایی معمولاً در معرض دید، بدون اجازه شنود کارکنان زندان صورت می‌گیرد.

همکاری جدی با سازمان‌های غیر دولتی و گروه‌های ارائه دهنده‌ی کمک‌های حقوقی

مدیریت و اداره زندان‌ها می‌تواند فعالانه با سازمان‌های غیردولتی (NGOها) و وکلا یا گروه‌های شبهه قضایی که به زندانیان در امور حقوقی کمک می‌کنند کار کند. با ارتباط، همکاری و هماهنگی بیشتر میان بخش‌های مختلف نظام قضایی می‌توان از انواع سوء رفتار نسبت به زندانیان پیش‌گیری کرد. هرچند این افراد نمی‌توانند سیستم عدالت قضایی را از نو بسازند، اما می‌توانند با نگهداری دفاتر سوء پیشینه به نحو مطلوب، جواب سریع به درخواست اطلاعات، و در دسترس قرار دادن معاضدت حقوقی، به محکومین به مرگ یاری رسانند.

مثال: گروه معاضدت‌های حقوقی در مالاوی

«مرکز معاضدت‌های حقوقی» (PAS) مظهر مشارکت بی‌نظیری است میان زندان و (سازمان‌های غیردولتی). این سازمان با سرپرستی زندان‌ها در ارتباط نزدیک است، و سه هدف را دنبال می‌کند: ۱. ایجاد هماهنگی در نظام عدالت کیفری با بهبود بخشیدن به ارتباط، همکاری و هماهنگی میان زندان‌ها، دادگاه‌ها و پلیس؛ ۲. ارتقاء دانش حقوقی، کمک به زندانیان در درک قانون و چگونگی تأثیر قانون بر وضعیت آن‌ها؛ ۳. ارائه مشاوره و کمک‌های حقوقی جهت قادر ساختن زندانیان به استفاده از قانون و دفاع از خود. PAS با انجام فعالیت در چهار زندان اصلی مالاوی دو سوم جمعیت ۷۵۰۰ نفره زندانیان این کشور را تحت پوشش خود قرار داده است.

مثال: کمک‌های رایگان به محکومین به اعدام در ایالات متحده

کانون وکلای آمریکا (ABA) در سال ۱۹۸۶ پروژه وکالت محکومین به اعدام را آغاز کرد. اهداف این پروژه مطلع ساختن کانون و مردم از فقدان وکالت مطلوب برای زندانیان محکوم به اعدام، رسیدگی به این نیاز فوری از طریق استخدام وکلای صلاحیت‌دار و داوطلب، و تأمین مشاوره، آموزش و کمک است. تاکنون ۸۰ دفتر بزرگ وکالت داوطلب ارائه مشاوره در موارد محکومیت به اعدام شده‌اند.

مثال: معاضدت حقوقی به زندانیان محکوم به مرگ در کارائیب

سایمنز، میورهد و برتون با همکاری سازمان اصلاحات جزایی بین‌المللی (PRI) پروژه‌ای را آغاز کرده‌اند که هدفش تأمین وکالت رایگان، مشاوره و حمایت حقوقی برای محکومین به مرگ در کارائیب و تضمین برخورداری همه زندانیانی که با اعدام قریب‌الوقوع مواجه هستند از حقوق‌شان در توسل به راه‌های قانونی است. این پروژه به وکلای محلی و سازمان‌های غیردولتی (NGOها) در کارائیب در زمینه حقوق بشر در ارتباط با مجازات اعدام و شرایط زندانها یاری می‌رساند و مشاوره و آموزش می‌دهد. ۶۰ زندانی محکوم به مرگ در حال حاضر از کمکهای این پروژه یاری می‌گیرند.

مثال: کمک‌های رایگان برای محکومین به مرگ در فیلیپین

"گروه آزاد کمک‌های حقوقی" (The Free Legal Assistance Group) در سال ۱۹۷۴ با تشکل جمعی از وکلای حقوق بشر تأسیس شده است. وکلای FLAG به رایگان دفاع از محکومین به اعدام را در مرحله فرجام‌خواهی که معمولاً دیوان عالی فیلیپین آن را به‌طور خودکار مورد رسیدگی قرار می‌دهد، به عهده می‌گیرند. اغلب، دیوان عالی فیلیپین وکلای FLAG را به سمت مشاور از سوی دادگاه برای محکومین به اعدام منصوب می‌کند. در میان خدمات این وکلا، حمایت از محکومین و خویشاوندانشان از طریق سمینارهای آموزشی شبهه حقوقی و مطلع ساختن این افراد و ملاقات‌های منظم است.

بخشی از گروه‌های معاضدت حقوقی برنامه‌ای به اجرا برای تقاضای فرجام به دادگاه عالی تر فرستاده شود. گذاشته‌اند که طبق آن کلیه پرونده‌های محکومین به اعدام

مثال: مرکز معاضدت‌های حقوقی در مالاوی

(PAS) که در بالا معرفی شد، فرم استاندارد تقاضای فرجام برای زندانیان محکوم به مرگ تهیه کرده است. این فرم ساده شده، مورد توافق و قبول دیوان عالی قرار گرفته است. استفاده از این فرم محکومین به مرگ را قادر به دادن تقاضای فرجام در مورد پرونده خود کرده است، کاری که پیش از این برایشان مقدور نبود.

ارتباط با نظام قضایی

سازمان‌های زندان‌ها در زمانی که مشکل فقدان امکانات حقوقی برای زندانیان وجود دارد می‌توانند فعالانه همراه با نظام قضایی ارتباط برقرار کرده و کار کنند. در کل، زندان‌ها و نظام قضایی بایست ارتباط نزدیک کاری با یکدیگر داشته باشند. در زمان وقوع مشکلات، مانند فقدان کمک حقوقی برای زندانیان محکوم به اعدام، مدیریت زندان‌ها باید برای یافتن راه حل با نظام قضایی مشورت کنند. در موارد خاص، مدیریت زندان می‌تواند با تماس با قضات صالح و نمایندگان حقوقی به تقاضای کمک زندانی پاسخ گوید.

حمایت زندانیان از یکدیگر

خصوصاً هنگامی که مساعدت‌های تخصصی حقوقی موجود نباشد، مدیریت و سرپرستی زندان می‌تواند زندانی‌ها را با آموزش، تشویق به کمک به یکدیگر در روند تقاضای فرجام کند.

درخواست عفو یا تخفیف محکومیت

پس از محکومیت به اعدام و تأیید آن پس از تقاضای فرجام، تنها روزنه امید تخفیف در مجازات یا عفو از سوی مقامات عالی خواهد بود. درخواست نامه عفو در بعضی مواقع بدون آگاهی زندانی، که حتی ممکن است به امضای او نرسیده باشد، آماده می‌شود. مساعدت‌های حقوقی در این مرحله نیز امری حیاتی در تضمین حقوق زندانیان به دستیابی به عدالت است.

محکومین به مرگ پس از لغو مجازات اعدام

در بسیاری کشورها، زندانیان حتی پس از لغو مجازات اعدام در بند محکومین به اعدام باقی مانده‌اند. این زندانیان حکمی در جایگزینی حکم قبل دریافت نکرده‌اند. معاضدت حقوقی برای این زندانیان بسیار حیاتی است. مدیریت زندان‌ها باید ارتباط با وکلا و قضاتی را که قادرند در صدور حکم جدید تحت قوانین جاری به این افراد یاری دهند، تسهیل کنند.

مثال: بند محکومین به مرگ پس از لغو مجازات اعدام در آفریقای جنوبی

در سال ۱۹۹۵ مجازات اعدام در آفریقای جنوبی مغایر با قانون اساسی شناخته شد، با این حال در سال ۲۰۰۲ حدود ۲۳۰ نفر با محکومیت به اعدام در زندان به سر می‌بردند. دلایل مختلفی برای تأخیر در تکمیل این موارد قید شده است مانند مشکلات داخل سازمانی، اطاله صدور تصمیمات توسط قضات، و فهرست‌های متفاوت از زندانیانی که حکم اعدام دارند.

منابع دیگر:

اطلاعات بیشتر به زبان انگلیسی:

<http://www.wmin.ac.uk/ccps/aboutflag.htm> (The Free Assistance Legal Group)

http://www.sahrc.org.za/media_release_6_nov_2002.htm (The South African Human Rights Commission)

<http://www.doj.gov.ph/agencies/pao-history.html> (Department of Justice, Republic of the Philippines)

http://www.smab.co.uk/smab_flash_6.html (Simons, Muirhead & Burton) or PRI website

<http://www.abanet.org/deathpenalty/> (The American Bar Association)

http://www.penalreform.org/english/frset_region_en.htm (Penal Reform International and Paralegal Assistance Group)

۵. بهداشت جسم و روح

چه در میان عموم مردم و چه در قلمرو زندان، غالباً بی تفاوتی گسترده‌ای نسبت به نیازهای بهداشتی محکومین به مرگ وجود دارد. از آنان مراقبت مناسب انجام نمی‌گیرد و احتیاجاتشان نادیده گرفته می‌شود چون مرگ آنان حتمی بنظر می‌رسد. این نوع سهل انگاری نه تنها رنج‌های جدی جسمی و روحی بر زندانی وارد می‌آورد، بلکه در مجموع چنین برخوردی، محیطی تحقیر آمیز به شأن انسانی زندانیان و همچنین کارکنان ایجاد می‌کند.

سلامت جسم

رژیم غذایی محکومین به اعدام باید مناسب و متعادل، و در وعده‌های به موقع باشد. همچون دیگر زندانیان، آنها نیز باید از فعالیت‌های تفریحی، از جمله روزانه یک ساعت ورزش مناسب در هوای آزاد برای حفظ سلامت جسم و روح بهره‌مند شوند. در کشورهایی که محکومین به اعدام دسترسی محدود به ورزش در هوای آزاد دارند، زندانیان از افسردگی و اضطراب رنج می‌برند. تشبیهات انضباطی برای محکومین به مرگ باید بر اساس روال قانونی‌ای که برای سایر زندانیان وجود دارد، انجام گیرد و هرگز نباید شامل کاهش جیره غذایی و تسهیلات بهداشتی باشد. استفاده از غل و زنجیر، دستبند و سایر وسایل محدود کننده نباید برای محکوم به اعدام به کار برده شود.

سلامت روح

شرایط زندان، خشونت فیزیکی، جدایی از دیگر انسان‌ها، باقی ماندن به مدت طولانی در بند محکومین به مرگ، موجب از هم گسیختگی روانی محکوم می‌شود. این امور مکمل نظامی می‌شود که زندانی را تبدیل به موجود غیرانسانی، تحقیر شده و افسرده می‌کند. در نتیجه بیشتر این زندانیان از مشکلات روانی و مسائل

رفتاری جدی رنج می‌برند. در برخی موارد، از آنجا که مرگ افراد را به ترجیح مرگ بر زندگی ترغیب می‌کند. محکومین به مرگ چیزی از دست نمی‌دهند، به خشونت آنان بدون اقدام به تقاضای فرجام داوطلب اعدام می‌گیرند و از محرومیت شدید به سبب رفتار دیوانه می‌شوند. اعدام بنا بر استانداردهای بین‌المللی بر وارشان رنج می‌کشند. در موارد دیگر، شرایط انتظار زندانیانی که دیوانه می‌شوند روا نیست.

مراقبت‌های بهداشتی

محکومین به اعدام باید به مراقبت‌های پزشکی دسترسی داشته باشند. هنگامی که زندانی به بند محکومین به مرگ وارد می‌شود بایست تحت معاینه جسمی و روانی قرار گیرد و پس از آن مرتباً تحت کنترل باشد. زندانیان محکوم به مرگ، باید به رایگان، دسترسی برابر با دیگر زندانیان، به پزشک و خدمات درمانی داشته باشند. برای تشخیص افسردگی در محکومین باید منظم‌اً از آن‌ها معاینات روانی به عمل آید و تهدید یا اقدام به خودکشی باید جدی گرفته شود. محکومینی که در شرف اجرای حکم قرار دارند حتی الامکان باید تحت مراقبت روانشناس یا روانپزشک قرار گیرند.

سازمان‌های غیر دولتی و سلامتی زندانی

در بعضی کشورها، سازمان‌های غیردولتی و گروه‌های اجتماعی ای شکل گرفته‌اند که به مشکلات کمبود امکانات بهداشتی محکومین به مرگ رسیدگی می‌کنند. مدیران زندان‌ها با ترویج مشارکت فعال با این گروه‌ها و اجازه ورود آنان به زندان می‌توانند در پیشبرد این امر با آن‌ها همکاری کنند. چنین گروه‌هایی می‌توانند در ارائه برنامه‌های درازمدت در بهبود شرایط بهداشتی زندانیان محکوم به مرگ مؤثر باشند.

مثال: مراقبت‌های بهداشتی برای زندانیان محکوم به مرگ در بلیز

"صندوق رفاه زندان" "The Prison Welfare Fund" تراستی است که در سال ۱۹۹۷ در بلیز برای کمک به زندانیان محکوم به مرگ تأسیس شده است. کار این تراست جمع‌آوری اعانه برای کمک به زندانیان جهت تهیه‌ی وسایل ضروری زندگی، و تأمین نیازهای پزشکی و دیگر نیازهای اولیه زندانیان است.

مثال: نیازهای اولیه زندانیان محکوم به مرگ در جمهوری دموکراتیک کنگو

داوطلبان "Caritas Internationalis"، که اتحادیه‌ی ۱۵۴ سازمان کاتولیک بشردوستانه کمک به توسعه و خدمات اجتماعی هستند برای نیازهای اولیه زندانیان اعدامی در جمهوری دموکراتیک کنگو خوراک و پوشاک جمع‌آوری می‌کنند.

و. کارکنان زندان

فشار روحی

مراقبت از زندانی که به مرگ محکوم است، مسئولیت اضطراب‌آوری است، خصوصاً پس از تعیین تاریخ اعدام این اضطراب افزایش می‌یابد. تصور اینکه زندانی در انتظار اعدام است می‌تواند بر همه چیز اطراف او، از جمله کارکنان زندان تأثیر منفی بگذارد. در بعضی کشورها کارکنان زندان بایست اعدام را اجرا کنند که غالباً تجربه ای دلخراش و تلخ است. کارکنان زندان، شامل نگهبانان و کارکنان بخش پزشکی، ممکن است به سبب کار در بند محکومین به مرگ دچار عواقب روانی شده و خود نیاز به مراقبت پیدا کنند.

آموزش کارکنان

کارکنانی که مسئول زندانیان محکوم به مرگ هستند باید به دقت انتخاب شوند. آنان باید آموزش‌های ویژه ببینند و با زندانی با احساس برخورد کنند. این حساسیت باید در درجه‌ی اول نسبت به زندانی باشد که در انتظار مرگ است، و سپس نسبت به خانواده زندانی و خویشاوندان قربانی، در صورت تماس آن‌ها با زندان.

ز. روش‌های اعدام

در جایی که مجازات اعدام صورت می‌گیرد، باید با تحمیل کمترین رنج صورت گیرد. هیچ لزومی بر تحمیل بی‌مورد درد پیش از مرگ و رنج‌های روحی در زمان انتظار برای اعدام وجود ندارد. هر گونه تحقیر و نمایش زندانیان پیش از اعدام باید ممنوع باشد. با این وجود، باید متذکر شد که مرگ بدون رنج وجود ندارد همه روش‌های اعدام ناکامل هستند، و رنج زیادی در هر اعدام محتمل است.

مشارکت پزشکی

بدون توجه به روشی که در معدوم کردن محکوم از سوی دولت تعیین شود، هیچ پزشکی نباید مجبور به شرکت در اعدام شود. نقش پزشک فقط گواهی مرگ است.

مثال: مشارکت پزشک در اعدام در ایالات متحده

انجمن پزشکی امریکا (The American Medical Association) در بیانیه‌ای مشارکت پزشکان را در اعدام، غیراخلاقی و برخلاف اصول اخلاق پزشکی اعلام کرده است و از کلیه جمعیت‌های پزشکی کشور درخواست می‌کند مشارکت پزشک در اعدام را به استثنای صدور گواهی مرگ، نقض جدی اصول اخلاقی پزشکی دانسته و بر آن تأکید ورزند و از آن‌ها می‌خواهد قوانین جزایی ایالت خود را در مورد مشارکت پزشک در اعدام مورد بررسی قرار دهند. AMA از کلیه جمعیت‌های پزشکی که در ایالت آنان قوانین جزایی حکم بر مشارکت فعال پزشک در اعدام دارد درخواست می‌کند تا قانونگذاران ایالت خود را به تغییر قوانین جزایی تشویق کنند.

اطلاع به زندانی و خانواده او

کارکنان موظفند زمان دقیق اعدام را به اطلاع محکوم و خانواده‌اش برسانند.

منابع دیگر:

اطلاعات بیشتر به زبان انگلیسی:

<http://www.deathpenaltyinfo.org> (Death Penalty Information Center)
<http://www.hrw.org/reports/2001> and [Http://www.hrw.org/reports/2002](http://www.hrw.org/reports/2002) (Human Rights Watch)
<http://schr.org/reports/index.html> (Southern Center for Human Rights)
<http://www.handsoffcain.org/> (Hands off Cain)
<http://home.worldnet.fr> (ACAT)
<http://www.splcenter.org/splc.html> (Southern Poverty Law Center)

اطلاعات بیشتر در زمینه مجازات اعدام به زبان فرانسه:

<http://www.fidh.org/ameriq/rapport/2002/> (Fédération Internationale des Ligues des Droits de l'Homme)
<http://www.abolition-ecpm.org> (Ensemble contre la peine de mort)

۵. موضوع بحث

- الف. با توجه به حق زندانی در حفظ ارتباط با خانواده و نزدیکان، چه اقداماتی باید در تطبیق موازین امنیتی زندان با حق ارتباط با دنیای بیرون انجام گیرد؟
- ب. موضوع تفکیک زندانیان محکوم به مرگ از دیگر زندانیان معمولاً سال‌های متوالی در بند محکومین زندانیان را به بحث بگذارید. آیا این امر، امری ضروری است، اگر هست، چرا؟ مشخصات سیستم بند محکومین به مرگ چگونه باید باشد؟
- ج. زندانیان معمولاً سال‌های متوالی در بند محکومین

باشند را به بحث بگذارید.

اگر مجازات اعدام لغو شود، چه مجازاتی را می‌توان برای جنایات در جوامع در نظر گرفت؟ بنظر شما دلیل محکوم کردن افراد به زندان چیست؟ در صورت لغو مجازات اعدام، زندان‌ها چگونه باید با داشتن محکومین برای مدت طولانی، اداره شوند؟

به مرگ می‌مانند. چه عاملی در این انتظار طولانی می‌تواند برخورد بی‌رحمانه، غیرانسانی، یا تحقیر آمیز تلقی شود؟ چگونه می‌توان از چنین مواردی جلوگیری کرد؟ چه امکاناتی باید در اختیار محکومین به مرگ قرار داد؟

د. موارد مربوط به تصمیم بر اینکه چه کسانی باید پیش از اعدام و یا در زمان اعدام حضور داشته

۶. مطالعات موردی

الف. یک زندانی محکوم به مرگ به کارکنان زندان که از او مراقبت می‌کنند، به مدرکی اشاره می‌کند که در طول محاکمه او مطرح نشده است. در نظر کارکنان زندان، با این مدرک دادگاه می‌تواند به بیگناهی این زندانی از جرمی که بخاطر آن قرار است اعدام شود، پی ببرد. کارکنان زندان چه اقدامی باید بکنند؟

ب. زندانیان بند محکومین به مرگ در بخش جداگانه ای از زندان نگه داری می‌شوند که فضای کافی برای آنان وجود ندارد. زندانیان از شلوغی شکایت دارند و تنش میان زندانیان به خوبی آشکار است، و برخی از آنان اغلب آشفته‌اند. چه راهی برای بهبود این وضعیت وجود دارد؟

ج. یک زندانی محکوم به اعدام از دیگران فاصله می‌گیرد در گوشه سلولش می‌نشیند. دیگر غذا نمی‌خورد، حرف نمی‌زند بجز مواقعی که می‌گوید "مرگ نزدیک است"، و بنظر می‌آید ترس عظیمی بر او غالب شده است. برای یک چنین زندانی، چه می‌توان کرد؟

د. یک سازمان غیر دولتی درخواست اجازه راه اندازی یک برنامه ملاقات با محکومین به مرگ را داده است که از طریق آن داوطلبین می‌توانند ماهی یک بار با این افراد ملاقات کنند. اگر شما رئیس زندان باشید، چه پاسخی به این ابتکار می‌دهید؟ چه اقدامات احتیاطی، ضوابط و ممنوعیت‌هایی تعیین می‌کنید و چرا؟

برنامه آموزش مربی PRI

نخستین هدف آموزش مربی در این برنامه، تشکیل تیم‌های ماهر مربیان متخصص و فعال در هفت منطقه فعالیت PRI بوده است.

این برنامه شامل برگزاری کارگاه‌های آموزش مربی در هر یک از مناطق حوزه‌ی فعالیت PRI برای گروه‌های مربیانی که به دقت انتخاب شده‌اند، بود. این کارگاه‌ها که حدوداً یک هفته به طول می‌انجامد از طرفی به آموزش اصلاحات جزایی و مسائل حقوق بشر با توجه به اولویت‌های منطقه‌ای پرداخت و از طرف دیگر، به آموزش تئوری یادگیری و روش شناسی آموزش، با تمرکز نسبتاً بیشتر بر روش شناسی مبادرت ورزید. به کمک "کیت‌های منبعی" که مفاد این برنامه را تشکیل می‌دهند، تیم‌های مربیان طرح‌هایی برای کارگاه مورد استفاده خود ایجاد کرده‌اند که می‌تواند برای دیگران در دیگر مناطق نمونه کار باشد.

پس از هر کارگاه آموزش مربی، مربیان نه تا دوازده ماه به کار میدانی پرداخته و در طول این مدت بر اساس تجربیات خود با توجه به نیازهای محلی، کار آموزش را دنبال کردند. در بیشتر موارد، این مربیان در تیم‌های دویا سه نفره کار کردند، و غالباً توانسته‌اند اعضای نهادهای دولتی و سازمان‌های غیردولتی را گرد هم آورند تا بتوانند همکاری میان آنان را انسجام بخشند.

پس از پایان کار میدانی، این مربیان برای ارزیابی کارگاه‌ها و فعالیت‌های آموزش مربی که برگزار کرده بودند و نیز برای تبادل تجربیات، جلساتی تشکیل دادند، یافته‌های خود را در میان گذاشته و مهارت مربی‌گری خود را ارتقاء و استحکام بخشیدند. در بعضی موارد شرکت‌کنندگان یک منطقه به منظور ترویج و تبادل ایده‌ها، روش‌ها و استراتژی‌ها میان مناطق مختلف، به کارگاه‌های پیشرفته‌تر در مناطق دیگر دعوت شده‌اند.

شش کارگاه منطقه‌ای آموزش مربی در روسیه و آسیای مرکزی، اروپای شرقی و مرکزی، جهان عرب، آفریقای انگلیسی زبان، آمریکای لاتین، و آسیای جنوبی برگزار شد. مربیان این مناطق مرحله کار عملی و کارگاه پیشرفته آموزش مربی را به پایان رسانده‌اند. منطقه‌ای که باقی می‌ماند آفریقای فرانسه‌زبان بود که آموزش مربی در سه کشور آفریقای غربی نیز در پاییز سال ۲۰۰۳ آغاز شد.

کارگاه‌های دیگری نیز چون کارگاه‌های آموزش مربی بر اساس برنامه، در چند کشور از جمله بوروندی، اردن، قزاقستان، کنیا، لبنان، مراکش، نیجریه و رواندا برگزار

شد. کارگاه‌های تخصصی برای روانشناسان زندان و مددکاران اجتماعی در مالدوا، دادرسی ویژه نوجوانان در پاکستان و اردن، و مجازات‌های اجتماعی و جایگزین حبس در روسیه برگزار شده است.

در حالی که مدیریت صحیح زندان‌ها و نیازهای ویژه زندانیان آسیب‌پذیر موضوعات اصلی مورد بحث در این برنامه بودند، تقاضاها در زمینه‌های دیگر بسیار افزایش یافته است PRI و همکارانش سعی کردند به مشکلات اساسی مبتلا به فعالان اصلاحات جزایی در مناطق حوزه PRI پاسخ گویند. این موضوع‌ها شامل جایگزین‌های

مجازات حبس، جلب حمایت عمومی به اصلاحات جزایی، روش‌های جایگزین در تعقیب کیفری نوجوانان، و مشکلات دسترسی اقلیت‌ها و اقوام بومی به دادرسی عادلانه، است.

در حال حاضر صد مربی فعالانه در این برنامه شرکت دارند و تنوعی غنی از فرهنگ، تجربیات عملی و میدانی، تسلط زبانی، تخصص‌های حرفه‌ای در آموزش مهارت و تجربه با خود به ارمغان آورده‌اند. این مربیان به طور منظم در چهار چوب برنامه‌های PRI و همچنین در چهار چوب شغلی خود به آموزش مشغول‌اند.

Human Rights and Vulnerable Prisoners

Introduction —

Workshops —

Resources —

International Standards on Good Prison Management

Introduction to Vulnerable Prisoners

Juveniles

Women and Mothers

The Mentally Ill and Developmentally Disabled in Prison

Foreigners

Minorities and Indigenous People

Prisoners under Death Sentence

INTERNATIONAL TRAINING PROGRAMME